

Po~i tuvani,

Zad nas e isklui telno te{ka godina, vo koja, Republika Makedonija se soo~i so zagrozuvawe na bezbednosnata sostojba, so site pridru`ni posledici. Vooru`enite sudiri ostavaat traen beleg vo istorijata na sekoj narod, nosejji ~ove~ki `ivoti, sozdavajji familijarni tragedii. Se razbira, i ekonomijata ne be{e po{tedena. Imeno, vo svetski ramki dosega pove}epati se potvrdilo deka vooru`enite konflikti se faktor na razgraduvawe na ekonomijata, unazaduvawe ili zabavuvawe na pozitivnite ekonomski trendovi i tro{ewe na finansiski resursi za neproduktivni nameni. I u{te pove}, razni{uvawe na doverbata na doma{nite subjekti, stranskite investitori i partneri vo potencijalite na ekonomijata i perspektivite za iden razvoj, kako ne{to {to makotrpno se gradi i odr`uva. Taka, vo Republika Makedonija, po petgodien neprekinat raste~ki trend, vo 2001 godina e registriran realen pad na BDP od 4,1%, {to gi odrazuva krajnovlo{enite uslovi za rabotewe.

Vo edna vakva te{ka godina, na ekonomski plan, imajji gi predvid site nepovolnosti, naru{uvawa i turbulentni uslovi, sepak, zna~ajno e da se istaknat i nekolku pozitivni ostvaruvawa i aktivnosti koi ja odbele`aa 2001 godina:

- nezavisno od okolnostite, vo 2001 godina be{e zadr`ana cenovnata stabilnost vo ekonomijata, {to pretstavuva zna~ajna makroekonomska pretpostavka za odr`liv ekonomski razvoj. Voedno, so toa e postignata krajnata cel na monetarnata politika - cenovnata stabilnost, {to so ogled na sostojbite vo koi e ostvarena uka`uva na isklui telniot napor na Centralnata banka;

- vo uslovi na neizvesnost i silni nepovolni psiholo{ki vlijanija determinirani od voenite tenzii vo zemjata, bankarskiot sistem ne se soo~i so pozna~ajni likvidnosni problemi, odnosno uspe{no bea izbegnati potresi od sistemski karakter. Za toa pridonesoa ne samo merkite i supervizorsките kontroli na Centralnata banka, tuku i zajaknatiot bankarski menaxment i soodvetnite delovni politiki na bankite;

- vo 2001 godina, za relativno kratok period, be{e zaokru`ena reformatata na platniot promet, so {to bankite uspe{no ja prezdoa ovaa funkcija vo nivniot delokrug na rabotewe. Stanuva zbor za isklui telno kompleksen zafat - osnova na sekojdnevno to funkcionirawe na ekonomijata so golem broj neposredni u~esnici i vo ovaa smisla negovata realizacija go odrazuva reformskiot kurs na ekonomijata;

- preku bankarskiot sistem, a so soodvetna poddr{ka i organizacija na NBRM, sosema uspe{no be{e realizirana i evro-konverzijata na in-valutite, koja ovozmo`i zna~aen priliv na sredstva vo bankarskiot sektor i golem porast na nivniot depoziten potencijal. Vsunosnost, ova e aktivnost so koja se soo~i svetската ekonomija voop{to, no zaslu`uva vnimanie od aspekt na seopfatnite podgotovki koi neophodno bea prezemeni.

Gledano od aspekt na Narodna banka na Republika Makedonija i sproveduvaweto na monetarnata politika, izminatata 2001 godina se odlikuva{e so izvonredno ote`nati uslovi za monetarno regulirawe. Imeno, vo isklui telno stresna i napnata sostojba za vkupnite slu~uvawa vo dr`avata, koga buxetot

bele`e{e zgolemeni rashodi za bezbednosni potrebi, na Centralnata banka í pripadna najgolemiot tovar za zadr`uvawe na makroekonomska ta stabilnost. Seto toa, vo uslovi koga go tovi te pari vo optek se odr`uvaa na visoko nivo, a pod vlijanie na psiholo{ki te faktori poradi voenata kriza, banki te se soo`uvaa so povlekuvawe na depozitite od strana na naselenieto, zgolemena pobaruva~ka za devizi i sledstveno na toa pri tisok za depresijacija na devizniot kurs na denarot vo odnos na germanska ta marka. Vakva ta sos tojba nalaga{e po treba od sekojdnevno budno sledewe na dvi`ewata vo ekonomijata, optimalno kombinirawe i fleksibilnost na monetarni te instrumenti.

Narodna banka na Republika Makedonija, vo periodot na krizata, intervenira{e dvostrano: na stranata na ponudata na devizniot pazar preku proda`ba na devizi i na stranata na pobaruva~kata za devizi so povlekuvawe na denarska likvidnost, prvenstveno preku aukciite na blagajni~ki zapisi, ~ii kamatni stapki, zaradi pogolema atraktivnost, bea dvojno zgolemeni. Zaedno so niza drugi pridru`ni merki (vo domeno t na zadol`itelna ta rezerva, lombardniot kredit, deviznoto rabotewe), Centralnata banka uspea da go zadr`i stabilen devizniot kurs na denarot vo odnos na germanska ta marka, a so toa i cenovna ta stabilnost. Taka, ostvarena ta prose~na stapka na inflacija vo 2001 godina od 5,5% e re~isi na nivo od minatogodi{nata (5,8%). Imajji gi predvid okolnostite, odr`anata cenovna stabilnost pretstavuva isklui telno zna~ajno ostvaruvawe na makroekonomska ta politika.

Splasnuvaweto na voeni te tenzii ovozmo`i postepena normalizacija na ekonomski te tekovi. Taka, po~nuvajji od septemvri NBRM na devizniot pazar se javuva vo uloga na neto otkupuva~ na devizi. Isto taka, so namaluvawe na tenziite dojde do vra}awe na depozitite na ekonomski te subjekti vo bankarskiot sistem, pri {to vo poslednite meseci od 2001 godina deviznite depoziti zabele`aa isklui telno visok porast (poradi po treba ta od konverzija na valutite na 12-te zemji ~lenki na EMU vo evro). Vo soglasnost so vkupni te podobruvawa vo ekonomijata, Narodna banka na Republika Makedonija od oktomvri 2001 godina do februar 2002 godina izvr{i trikratno postepeno namaluvawe na kamatni te stapki na blagajni~ki te zapisi (na 28 dena od 20% vo juni na 13% na krajo t na februar). Na toj na~in, Centralnata banka dava signal za soodvetno namaluvawe na kamatni te stapki na banki te, {to e vo funkcija na za`ivuvawe na ekonomska ta aktivnost i razvojo t na ekonomijata.

Izminatata godina be{e isklui telen primer na uspe{na koordinacija me|u monetarnata i deviznata politika so fiskalna ta politika, so krajna cel zadr`uvawe na makroekonomska ta stabilnost. Imeno, vo uslovi na neophodnost od zgolemuvawe na buxetski te rashodi za bezbednosni potrebi, kako faktor koj deluva vo pravec na zgolemuvawe na likvidnost vo ekonomijata, monetarnata politika nu`no be{e naso~ena kon povlekuvawe na primarni pari, zaradi neutralizirawe na efekti te od zgolemena ta buxetska po tro{uva~ka. Toa be{e vo funkcija na reducirawe na potencijalni te destabilizatori na devizniot kurs i inflatorni te impulsi od previsoka ta likvidnost vo ekonomijata, {to vo krajna linija rezultira{e so zadr`uvawe na cenovna ta stabilnost. Na ovoj na~in, fundamentalni te faktori vo makedonska ta ekonomija vo 2001 godina se zadr`aa stabilni, kako neophoden preduslov za povtorno vra}awe na trendo t na pozitivni stapki na porast na ekonomijata po zavr{uvaweto na krizata. Saniraweto na sos tojbi te i dos t ignuvaweto na prethodno to nivo na razvienost bara vreme. I vo ovaa smisla, nastani te od 2001 godina pre t stavuvaa silen udar za makedonsko to krevko st opans to vo.

Vo 2001 godina, bankarskiot sektor izdr`a zna`aen test za relativno normalno rabotewe vo krizni uslovi, bez da ja dovede vo pra`awe doverbata na komi tenti te pri povlekuvaweto na depoziti te, registrirano vo periodot na zapo~nuvaweto na krizata. Isto taka, za razlika od prethodni te godini, banki te ovojpaa poka`aa podobra kamatna respozivnost vo odnos na signalite na monetarnata politika. Imeno, vo prvata polovina od godinata bankarski te aktivni kamatni stapki se odr`uvaa na nivo od okolu 18% godi{no. Vo juli 2001 godina tie po~naa da se zgolemuvaat, pri {to maksimalno to nivo od 21,2% be{e registrirano vo septemvri. Potoa zapo~na trend na nivno namaluvawe, pri {to vo dekemvri 2001 godina tie iznesuvaa 19,1%. Vakvi te dvi`ewa na bankarski te kamatni stapki korespondiraat vo golema mera so promeni te kaj kamatni te stapki na blagajni~ki te zapisi na Centralnata banka. Prose~ni te ponderirani pasivni kamatni stapki na banki te vo 2001 godina bea relativno stabilni na nivo od okolu 10% godi{no.

Monetarni te agragati vo 2001 godina bea pod vlijanie na vkupni te sostojbi vo ekonomijata, psiholo{ki te faktori, poradi voenata kriza, no i odredeni vondredni faktori, od koi pozna`ajni se zamenata na 12-te evropski valuti so evro to i reformata na platniot promet. Taka, pari~nata masa M1 vo 2001 godina vo odnos na prethodnata godina ostvari porast od 14,5%, dodeka po{iroki te monetarni agregati ostvarija isklui telno visoki stapki na porast zaradi efektot od deponirani te devizi vo banki te pred voveduvaweto na evro to. Taka, pari~nata masa M2 se zgolemi za 70%, a naj{irokiot monetaren agregat M4 za 66,1%. Osobeno zna`aen efekt od voveduvaweto na evro to za makedonskata ekonomija (i voop{to za zemji te vo tranzicija) e istoriskata mo`nost naselenieto da gi izvle~e za{tedi te od "pod pernica" i da gi deponira vo banki te zaradi besplatna konverzija. Toa ovozmo`i da se sogleda poprecizno kolkavi se nemobilizirani te za{tedi kaj naselenieto (vo posledniot kvartal od 2001 godina vo banki te bea deponirani okolu 360 milioni SAD dolari), a voedno i isklui telna prilika za banki te za zgolemuvawe na nivniot depoziten potencijal preku vodewe aktivna politika na privlekuvawe na sredstva, i u{te pozna`ajno, zadr`uvawe na depoziti te vo banki te i po konverzijata.

Vkupni te plasmani na banki te kaj ndr`avniot sektor vo 2001 godina se zgolemi za 3.033 milioni denari, ili za 7,7%. Pri toa, denarski te plasmani se zgolemeni za 8,7%, a devizni te plasmani za 0,6%. Iako zadocneto, banki te vo periodot na krizata ja namali ja kreditnata aktivnost (vo periodot juni - noemvri 2001 godina be{e registriran kontinuiran pad na krediti te vo doma{na valuta). Vo periodot na krizata, ne e zabele`ano pozna`jano vlo{uvawe na kvalitetot na kreditnoto portfolio na banki te, {to upatuvaa na zgolemena pretpazlivost na banki te i vodewe na prudentni delovni politiki.

Naru{enata bezbednosna sostojba vo 2001 godina nepovolno se odrazi i vrz nadvore{no-trgovskata razmena, glavno preku otka`uvawe na dogovori te so stranski te partneri i posredno, preku namaleniot obem na doma{no proizvodstvo. Taka, vo 2001 godina e registrirano namaluvawe na nadvore{no-trgovskata razmena na Republika Makedonija od 16,5%, pri pad na izvozot i uvozot od 12,4% i 19%, soodvetno. Deficitot vo tekovnata smetka od platniot bilans vo 2001 godina se zgolemi za pove`e od tri pati, {to glavno se dol`i na zgolemeni ot deficit kaj uslugi te i transferi te. Vo 2001 godina bea registrirani rekordni stranski investicii od 442 milioni SAD dolari, {to e rezultat na privatizacijata na Makedonski ot Telekom vo januari 2001 godina. Bruto devizni te rezervi na NBRM vo 2001 godina se zgolemi za 62 milioni SAD dolari (glavno kako rezultat na zgolemeni te devizni depoziti na dr`avata) i na 31.12.2001 godina dostignaa 775 milioni SAD dolari. Vo uslovi na namaluvawe na

uvozot, toa se reflektira{e vo soodvetno zgolemuвање na stepenot na prose~nata pokrienost na uvozot na 5,5 meseci. I pokraj ote`natite uslovi vo 2001 godina, Republika Makedonija prodol`i so redovното servisirawe na obrskite sprema stranstvo, zadr`uvaj}i ja pozicijata na pomalku zadol`ena zemja. Vo uslovi na pogolem iznos na otplateni obvrski vo odnos na povle~enite sredstva, nadvore{nio t dolg na Republika Makedonija, vo odnos na prethodnata, godina se namali za 3,2% i na krajo t na 2001 godina iznesuva{e 1.440 milioni SAD dolari.

Strate{ka cel na Republika Makedonija e za~lenuvawe vo Evropskata Unija. Vo realizacijata na taa cel, vo 2001 godina be{e sklu~ena Spogodbata za stabilizacija i asocijacija so Evropskata Unija, ~ii pozitivni efekti se o~ekuvaat vo narednite godini. Cvrstata opredelba za prodol`uvawe na reformite be{e prisutna i vo 2001 godina, koga nezavisno od sostojbite vo ekonomijata uspe{no be{e finalizirana reformatata na platniot promet (kade {to eden od glavnite nositeli be{e Centralnata banka), kako osnova na sovremenata finansiska infrastruktura. So toa, od po~etokot na 2002 godina platniot promet se prefrli kaj bankite, a poramnuvaweto me|u bankite se vr{i so posredstvo na NBRM. Vo tek e reformatata na penziskiot sistem, aktivnostite okolu spre~uvawe na perewe pari, kako i brojni drugi reformski zafati vo nasokana natamo{no razvivawe na finansiskiot sistem. Istovremeno, bea izraboteni pove}e novi zakoni od ekonomskata sfera, pri {to pogolemiot broj od niv stanuvaa efektivni vo 2002 godina. Vo ovoj kontekst, osobeno zna~aen e noviot zakon za Narodna banka na Republika Makedonija (vo sila od januari 2002 godina), kako sovremen zakon, vo golema mera usoglasen so standardite na Evropskata Unija, koj glavno treba da obezbedi pogolema nezavisnost na Centralnata banka.

Makedonskata ekonomija od osamostojuvaweto do denes pove}epati se soo~uva{e so potrebata od nadminuvawe na posledici od naru{uvawa i {okovi od razli~na priroda. Vo 2001 godina taa potreba be{e mo`ebi najizrazena, imaj}i go predvid karakterot na krizata i goleminata na ocenetite (i neocenetite) {teti. Vo ovoj kontekst, uspehot na donatorskata konferencija za Republika Makedonija (odr`ana vo mart 2002 godina) i finansiskite prilivi od stranstvo se osobeno zna~ajni. Sredstvata od ova konferencija pretstavuvaa svoeviden impuls za revitalizirawe na ekonomijata po voenata kriza i voedno odraz na me|unarodnata poddr{ka {to ja ima Republika Makedonija, kako zemja so miroqubiva nadvore{na politika, zdrava i konzistentna makroekonomska ramka i istrajnost vo sproveduvaweto na reformite vo procesot na tranzicijata.

Saniraweto na posledici te od krizata vo realniot sektor od ekonomijata, preku revitalizirawe na doma{noto proizvodstvo i potro{uva~ka, kako i obnovuvawe na trgovskite odnosi so stranstvo, se o~ekuva da bide pridru`eno so natamo{no zajaknuvawe na finansiskiot sistem. Zaap~natite pozitivni trendovi vo bankarskiot sektor, izrazeni preku proces na okrupnuvawe na bankite so spojuvawa i pripojuvawa, kako i fleksibilnata postavenost na delovnite politiki, se o~ekuva kvalitatивно da ja podobra konkurencijata vo bankarskiot sektor. Zaedno so pozitivnite efekti od realiziranata reforma na platniot promet i zgolemeniot depoziten potencijal, toa bi rezultiralo so namaluvawe na kamatni testapki, zbogatu vawe na kreditnata ponuda i pobrzo revitalizirawe na ekonomijata. Razvojo t na finansiskiot sistem i zgolemeniot stepen na finansisko posreduvawe pretstavuvaa osnova na sovremenite pazarni ekonomii i nivniot dolgoro~en razvoj. Vo ovoj kontekst, aktivnostite na Narodna banka na Republika Makedonija se naso~eni kon izgraduvawe na soliden bankarski i finansiski sistem, kako si lna poddr{ka na st opans t vo to, no ist ovremeno makedonska t a ekonomija ima

potreba i od stabilno i mirno okru`uvawe kako najzna~en preduslov za normalno odvivawe na ekonomska t a ak t ivnos t i ekonomski o t razvoj.

d-r Qube Trpeski

Skopje, april 2002 godina

*Guverner i Pre t seda t el
na Sove t o t na NBRM*

I. Ekonomski dvi`ewa vo svetot

Vo svetskata ekonomija, 2001 godina e odbeležana kako godina na relativno nepovolni ekonomski dvi`ewa. Taka, svetskata ekonomija beleži zabavuvawe na ekonomskiot raste`, koj se svede na 2,6%¹ na godišno nivo i vo sporedba so prethodnata godina e ponizok za 2,1 procenten poen. Vakvi dvi`ewa se prisutni i oddelno kaj trite grupacii na zemji - razvijenite ekonomii, zemjite vo razvoj i zemjite vo tranzicija. Najnepovolni dvi`ewa na ekonomskiot raste` beleži ekonomijata na SAD (stapkata na ekonomski raste` se svede na 1,3% vo 2001 godina po četirigodišniot trend na pozitiven ekonomski raste` od nad 4%), dodeka Japonija premina vo zonata na negativni stapki na raste` (od 1,5% vo 2000 godina, na -0,5% vo 2001 godina).

Vakvoto zabavuvawe na ekonomskiot raste` beše prosledeno so namaluvawe na porastot na svetskata trgovija, pri namaleni ceni na svetskite pazari, namalena doverba kaj potrošuvate i zgolesena neizvesnost kaj proizvuditelite. Taka, vo 2001 godina, svetskata trgovija beleži skromen porast od 2,7%, što pretstavuva najniska stapka na porast vo poslednata dekada. Pritoa, vo 2001 godina beše registrirano opalawe na cenata na naftata (5,0%), primarnite proizvodi (2,6%) i industriskite proizvodi (3,1%), koi deluvaa vo pravec na održuvawe na inflacijata na relativno nisko nivo: 2,4% vo razvijenite zemji, 5,9% vo zemjite vo razvoj i 16,4% vo zemjite vo tranzicija.

Tabela 1
Selektirani indikatori za svetskata ekonomija

	1997	1998	1999	2000	2001
	(vo procenti)				
Realen porast na bruto domašniot proizvod	4,2	2,8	3,6	4,7	2,6
Porast na svetskata trgovija	10,3	4,1	5,3	12,4	2,7
Stapka na inflacija					
Razvieni zemji	2,1	1,5	1,4	2,3	2,4
Zemji vo razvoj	9,9	10,5	6,8	6,0	5,9
Zemji vo tranzicija	27,3	21,8	43,9	20,0	16,4
Ceni					
Nafta	-5,4	-32,1	37,5	56,9	-5,0
Primarni proizvodi	-3,2	-14,7	-7,0	2,6	-2,6
Industriski proizvodi	-8,0	-1,9	-1,8	-5,1	-3,1
	(vo procenti od BDP)				
Stapka na štedewe	23,9	23,0	23,1	23,7	22,8
Investicii	24,2	23,3	23,1	23,5	23,1

Izvor: IMF World Economic Outlook, October 2001

¹ Procenka, WEO, oktombri 2001 godina.

1.1. Razvieni zemji

Vo 2001 godina razvienite zemji ostvarija stapka na porast na realniot BDP od 1,3%, koja e za 2,5 procentni poeni poniska vo sporedba so 2000 godina i pretstavuva najniska stapka na porast vo poslednata dekada. Vakvite dvi `ewa glavno se dol `at na zabaveniot trend na porast na doma {nata pobaruva~ka za 2,4 procentni poeni, so {to vo 2001 godina toj se svede na 1,3%. Prose~nata stapka na inflacija vo razvienite zemji vo 2001 godina se zadr `a re~isi na isto nivo, pri {to iznesuva {e 2,4%. Toa e rezultat na namaluvaweto na svetskite ceni na naftata, primarnite proizvodi i industriskite proizvodi (5,0%, 2,6% i 3,1%, soodvetno), pri istovremeno zgolemeni tro {oci po edinica trud vo razvienite zemji za 2,9% ({to e za 4,3 procentni poeni pove `e od prethodnata godina) i baven porast na produktivnosta na trudot, odnosno za 1,5% ( {to e za 4,4 procentni poeni pomalku od prethodnata godina). Vakvite dvi `ewa kaj stapkata na porast na BDP, produktivnosta na trudot i tro {ocite po edinica trud rezultiraa so skromno zgolemuwawe na nevrabotenosta za 0,2 procentni poeni vo sporedba so prethodnata godina, so {to dostigna nivo od 6,0% vo 2001 godina. Pritoa, kako rezultat na namalenata doma {na pobaruva~ka, deficitot na tekovnata smetka od bilansot na pla}awa na razvienite zemji se svede na 223,1 milijardi SAD dolari.

Tabela 2

Selektirani ekonomski indikator i za razvienite zemji

	BDP (realen porast vo %)			Inflacija (porast na ceni na malo vo %)			Stapka na nevrabotenost (vo %)			Tekovna smetka na bilans na pla}awa (vo milijardi SAD dolari)		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001	1999	2000	2001	1999	2000	2001
Razvieni zemji	3,4	3,8	1,3	1,4	2,3	2,4	6,4	5,8	6,0	-121,1	-248,4	-223,1
Evropska Unija	2,7	3,4	1,8	1,4	2,3	2,6	9,1	8,1	7,7	23,9	-22,5	0,3
Germanija	1,8	3,0	0,8	0,7	2,1	2,5	8,2	7,5	7,5	-17,9	-19,4	-14,4
Francija	3,0	3,4	2,0	0,6	1,8	1,8	11,2	9,5	8,7	37,2	23,8	32,0
Italija	1,6	2,9	1,8	1,7	2,6	2,6	11,4	10,6	9,5	6,3	-5,7	-0,9
SAD	4,1	4,1	1,3	2,2	3,4	3,2	6,1	5,7	5,9	-324,4	-444,7	-407,1
Japonija	0,8	1,5	-0,5	-0,3	-0,6	-0,7	4,2	4,0	4,7	106,8	116,9	88,8

Izvor: IMF World Economic Outlook, October 2001

Evropskata Unija (EU), kako grupacija na zemji koja e glaven trgovski partner na Republika Makedonija, vo 2001 godina ostvari umeren porast na realniot BDP od 1,8%. Vo odnos na 2000 godina, ovaa stapka na porast na BDP e poniska za 1,6 procentni poeni, {to glavno se dol `i na zabaveniot trend na porast na doma {nata pobaruva~ka, koja vo 2001 godina se zgolemi za 1,5%, nasproti 3,1% vo prethodnata godina. Pritoa, inflacijata vo Evropskata Unija vo 2001 godina iznesuva {e 2,6%, {to e vo ramki na o~ekuvawata na Evropskata Centralna Banka. Istovremeno, prodol `i trendot na namaluvawe na stapkata na nevrabotenost koja vo 2001 godina se svede na 7,7%, vo uslovi na porast na produktivnosta od 2,4% ({to e za 2,6 procentni poeni pomalku od prethodnata godina) i porast na tro {ocite po edinica trud za 1,1% ({to e za 2,5 procentni poeni povisoko od prethodnata godina).

Vo 2001 godina, analizirano spored zemji, nepovolni dvi `ewa, izrazeni preku zabavuvawe na ekonomskiot raste `e, bea registrirani kaj site zemji {lenki na EU. Pritoa, realniot porast na BDP na Germanija, koja tradicionalno pretstavuva eden od najva `nite pazari za izvoz na makedonski stoki, zna~itelno se namali i se svede na 0,8%. Ova glavno se dol `i na odr `uvaweto na nisko nivo na doma {na pobaruva~ka, kako i na zabaveniot porast na izvozot (od 11,5% vo 2000 godina na 1,7% vo 2001 godina). Pritoa, inflacijata vo Germanija vo 2001 godina zabele `a skromen

porast i iznesuwa {e 2,5%, dodeka stapkata na nevrabotenost ostana na istoto nivo od prethodnata godina, odnosno 7,5%.

Pove}egodi {niot trend na zabrzuvawe na ekonomskiot raste` na SAD, vo 2001 godina be {e prekinat. Imeno, stapkata na realen porast na BDP na amerikanskata ekonomija vo 2001 godina se svede na 1,3% i vo sporedba so prethodnata godina be {e poniska za 2,8 procentni poeni. So toa se relativiziraa efektite na "informacionata tehnolo {ka revolucija", na koja ñ se pripri {uvaa zaslugite za ekonomskata ekspanzija na SAD vo poslednata dekada. Isto taka, negativno vlijanie vrz ekonomskiot raste` ima {e i zna~itelното splasnuvawe na doma {nata pobaruva~ka, koja vo 2001 godina registrira skromen porast od 1,3%, nasproti 4,8% vo prethodnata godina. Dopolnitelen negativen impuls na vakvata ekonomska konstelacija pretstavuvaa i teroristi~kite napadi vrz SAD na 11.09.2001 godina, koi najmnogu se odrazija vrz finansiskite pazari preku namaluvawe na cenite na akciite, obvrznicite i drugite finansiski derivativi zaradi zgolemeniot rizik vo zemjata. Zgolemenata neizvesnost kaj potro {uva~ite i proizvoditelite rezultira {e so namalena potro {uva~ka i investicii. Vakvite nepovolni dvi`ewa vo SAD, kako zemja so najgolemo vlijanie vo svetskata ekonomija, se odrazija i vrz drugite zemji od svetot. Stapkata na inflacija vo SAD vo 2001 godina se zadr`a na nivoto od 3,2% godi {no, dodeka nevrabotenosta zabele`a skromen porast od 0,2 procentni poeni, so {to dostigna nivo od 5,9%. Vo 2001 godina produktivnosta vo amerikanskata ekonomija ostvari porast od 1,6% (nasproti 6,7% vo prethodnata godina), dodeka tro {ocite po edinica trud se zgolemija za 5,3%. Deficitot vo tekovnata smetka na bilansot na pla}awata na SAD se namali za 37,6 milijardi SAD dolari vo odnos na 2000 godina, pri {to vo 2001 godina se svede na 407,1 milijardi SAD dolari, {to glavno se dol`i na pove}e namaleniot uvoz vo odnos na izvozot na stoki i uslugi i dvi`ewata na devizniot kurs na dolarot.

1.2. Zemji vo razvoj

Pod vlijanie na nepovolnite dvi`ewa vo razvienite zemji i vo svetskata ekonomija voop {to, zemjite vo razvoj vo 2001 godina registriraa pomal ekonomski raste` vo odnos na prethodnata godina (za 1,5 procentni poeni), koj iznesuwa {e 4,3%. Analizirano spored regioni (grupacii na zemji), najvisoki stapki na ekonomski raste` vo 2001 godina se registrirani vo Azija (5,8%), po koja sleduvaat Afrika (3,8%), Sreden Istok (2,3%) i Zapadna Hemisfera² (1,7%).

Tabela 3

Selektirani ekonomski indikator i za zemjite vo razvoj

Godi {ni promeni	1997	1998	1999	2000	2001
	(vo procenti)				
Realen bruto doma {niot proizvod	5.8	3.5	3.9	5.8	4.3
Izvoz	13.1	5.1	4.6	15.1	5.0
Uvoz	10.1	-1.6	2.1	16.6	6.4
	(vo milijardi SAD dolari)				
Tekovna smetka na bilansot na pla}awa	-59.1	-86.8	-10.5	60.2	22.4

Izvor: IMF World Economic Outlook, October 2001

² Zemjite od Latinska Amerika

Nepovoljnite ekonomski dvi`ewa vo Zemjite vo razvoj se dol`at na nivnata povrzanost vo nadvore{no-trgovskata razmena so razvienite zemji kade {to glavno izvezuvaat primarni proizvodi, imaj}i predvid deka cenite na ovie proizvodi i naftata na svetskite berzi vo 2001 godina zabele`aa opa|awe. Izvozot i uvozot na stoki i usluzi od ovaa grupacija na zemji bele`i skromen porast vo 2001 godina, odnosno 5,0% i 6,4%, soodvetno. Pritoa, pobrziot raste` na uvozot vo odnos na izvozot pridonese da se namali suficitot na tekovната сметка na bilansot na pla}awe na ovaa grupacija na zemji, koj vo 2001 godina iznesuva{e 22,4 milijardi SAD dolari.

1.3. Zemji vo tranzicija³

Procesite na globalizacija i integracija najmnogu gi pogodija zemjite vo tranzicija, koi pove}e od edna dekada se vo proces na transformacija kon pazarno stopanstvo i vospostavuvawe na makroekonomska i institucionalna ramka na pazarna ekonomija. Ostvareni se brojni strukturni reformi, liberalizacija na cenite, kako i liberalizacija na nadvore{nata trgovija i dvi`eweto na kapitalot. Pritoa, nadvore{nata trgovija na zemjite vo tranzicija od Centralno-isto`na i Jugo-isto`na Evropa, vo periodot na tranzicijata, se preorientira kon Evropskata Unija, {to e konzistentno so nastojuvawata na ovaa grupacija na zemji za integracija vo EU. So toa raste zavisnosta i povrzanosta na ovie zemji vo tranzicija so EU i sledstveno dvi`ewata vo EU i drugite razvieni ekonomii se odrazuvaat i vrz zemjite vo tranzicija.

Tabela 4

Selektirani ekonomski indikator i za zemjite vo tranzicija

	BDP (realen porast vo %)			Inflacija (porast vo %)			Tekovna сметка na bilans na pla}awa (vo % od BDP)			Stranski direktni investicii (vo milioni SAD dolari)		
	1999	2000	2001	1999	2000	2001	1999	2000	2001	1999	2000	2001
Zemji vo tranzicija*	3.6	6.3	4.0	43.9	20.0	16.4	-6.8	-4.6	-6.2	24,051	23,831	25,382
Centralno-isto`na Evropa	2.6	4.0	2.9	5.2	6.5	5.7	-6.3	-4.7	-5.4	17,622	19,035	17,269
^e{ka	-0.8	3.1	3.5	2.1	3.9	4.9	-3.0	-4.6	-6.8	6,234	4,477	5,000
Estonija	-0.7	6.9	4.5	3.3	4.0	6.1	-4.8	-6.3	-7.5	222	324	350
Hrvatska	-0.4	3.7	3.8	4.2	6.2	5.7	-4.3	-3.3	-3.1	1,445	827	470
Latvija	1.1	6.6	6.5	2.4	2.8	2.4	-9.8	-6.9	-7.4	331	398	300
Litvanija	-3.9	3.9	4.0	0.8	1.0	1.5	-11.2	-6.0	-6.6	478	375	450
Polska	4.1	4.1	4.0	7.3	10.1	5.6	7.5	-6.2	-5.0	6,348	9,299	7,000
Slova`ka	1.9	2.2	3.0	10.6	12.0	7.4	-5.5	-3.7	-6.4	701	2,058	2,000
Slovenija	5.2	4.9	2.2	6.1	8.9	8.6	-3.9	-3.4	-1.8	144	110	385
Ungarija	4.5	5.2	4.5	10.0	9.8	9.1	-6.9	-2.1	-4.1	1,720	1,167	1,314
Jugo-isto`na Evropa	-3.2	3.6	4.0	16.5	25.1	29.1	-8.2	-9.1	-10.5	2,141	2,494	2,321
Albanija	7.3	7.8	7.0	0.4	0.1	3.5	-7.2	-6.9	-7.5	51	141	207
Bosna i Hercegovina	10.0	5.0	5.0				-21.4	-21.2	-20.4	836	1,000	500
Bugarija	2.4	5.8	4.0	0.7	9.9	8.0	-5.3	-5.8	-5.8	90	150	164
SR Jugoslavija	-15.7	5.0	5.0	37.1	60.4	93.6	-7.5	-8.3	-9.6	112	25	200
Makedonija ¹	4.3	4.3	-4.6	-1.1	5.8	5.5	-3.0	-3.1	-9.4	32	176	439
Romanija	-3.2	1.6	4.0	45.8	45.7	34.2	-3.8	-3.8	-5.8	1,025	1,009	900
Zaednica na nezavisni dr`avi	4.5	7.9	5.8	48.0	29.0	17.0	-5.9	0.0	-2.6	4,288	2,302	5,792

Izvor: Transition Report, EBRD, 2001

*IMF World Economic Outlook, October 2001

^{1/} Izvorot na podatocite za Republika Makedonija se soodvetnite oficijalni institucii.

³ Centralno-isto`na Evropa i Balti`kite zemji, Jugo-isto`na Evropa i Zaednicata na nezavisni dr`avi

Vo 2001 godina zemjite vo tranzicija registriraa ekonomski raste` od 4,0%, { to e za 2,3 procentni poeni pomalku od prethodnata godina. Zabaveniot ekonomski raste` be{e najizrazen kaj Zaednicata na nezavisni dr`avi (ZND), kade {to stapkata na realen porast na BDP od 7,9% vo 2000 godina se svede na 5,8% vo 2001 godina, {to glavno se dol`i na namalenite ceni na primarnite proizvodi i naftata na svetskite pazari. Namaluvawe na ekonomskiot raste` od 1,1 procenten poen registriraa zemjite od Centralno-isto~na Evropa i Balti~kite zemji (CEB), so {to toj se svede na 2,9%. Ova pretstavuva refleksija na zabavenata ekonomska dinamika na EU, imaj{i predvid deka ovie zemji se ekonomski tesno povrzani, a i geografski poblisku do EU. Kaj zemjite od Jugo-isto~na Evropa (JIE) vo 2001 godina bea registrirani razli~ni ekonomski dvi`ewa, pri {to kako grupacija na zemji ostvariya stapki na ekonomski raste` od 4,0%. Pavisokite stapki na ekonomski raste` kaj ZND i JIE vo odnos na CEB, se dol`i na ostvarenite strukturni i institucionalni reformi vo poslednite godini. Pritoa, sporedeno so oficijalniot realen BDP vo 1989 godina, vo 2001 godina edinstveno zemjite od CEB go nadminale toa nivo za 10,1%, dodeka zemjite od JIE i ZND imaat seu{te ponisko nivo na realniot BDP za 24,1% i 35,5%, soodvetno.

Zemjite vo tranzicija vo celiot period na tranzicijata se karakteriziraat so pavisoka inflacija od razvienite zemji i zemjite vo razvoj. Sepak, prisuten e trend na namaluvawe na inflacijata, pri {to vo 2001 godina taa se svede na nivo od 16,4%, (za 3,6 procentni poeni pomalku vo sporedba so prethodnata godina). Toa glavno se dol`i na odr`uvaweto na nisko nivo na doma{inata pobaruva{ka i porastot na produktivnosta. Analizirano po regioni, inflacijata e namalena vo Centralno-isto~na Evropa i Balti~kite zemji (za 0,8 procentni poeni) i Zaednicata na nezavisni dr`avi (za 8,0 procentni poeni), so {to stapkata na inflacija vo 2001 godina vo ovie grupacii iznesuva {e 5,7% i 17,0%, soodvetno. Nepovolni dvi`ewa se registrirani vo Jugo-isto~na Evropa, kade {to inflacijata se zgolemi za 4,0 procentni poeni i dostigna nivo od 29,1%, {to glavno se dol`i na pavisokata stapka na inflacija vo SR Jugoslavija.

Vo 2001 godina zemjite vo tranzicija registriraa nepovolni dvi`ewa vo nadvore{no-trgovskata razmena, pri {to deficitot na tekovната сметка na bilansot na pla}awata se zgolemi za 1,6 procentni poeni i dostigna nivo od 6,2% od BDP. Toa glavno se dol`i na namalenata eksterna pobaruva~ka od strana na EU i drugite razvieni zemji, so {to izvozot kon ovie zemji e namalen pri nepromenet porast na uvozot. Pritoa, deficitot na zemjite od CEB i JIE, vo 2001 godina, dostigna nivo od 5,4% i 10,5% od BDP. Od druga strana, zemjite od ZND registriraa pomal deficit vo tekovната сметка (2,6% od BDP), {to delumno se dol`i na zgolemenata trgovija pomeju zemjite od ovoj region, poradi {to efektite od depresijata na svetskata ekonomija se pomali.

Srednoro~na cel na zemjite vo tranzicija e uvoz na stranska akumulacija preku privlekuvawe na stranski direktni investicii, so cel zgolemuwawe na konkurentnosta i izvozot i sledstveno namaluvawe na deficitot vo tekovната сметка na platniot bilans. Vкупniot iznos na stranski direktni investicii vo zemjite vo tranzicija vo 2001 godina iznesuva {e 25,4 milijardi SAD dolari, {to pretstavuva porast od 6,5% vo odnos na prethodnata godina, koj celosno se dol`i na zgolemenite stranski direktni investicii vo ZND (za 2,5 pati). Pritoa, najvisok iznos na stranski direktni investicii e registriran vo CEB (17,3 milijardi SAD dolari), a potoa sledat ZND (5,8 milijardi SAD dolari) i JIE (2,3 milijardi SAD dolari).

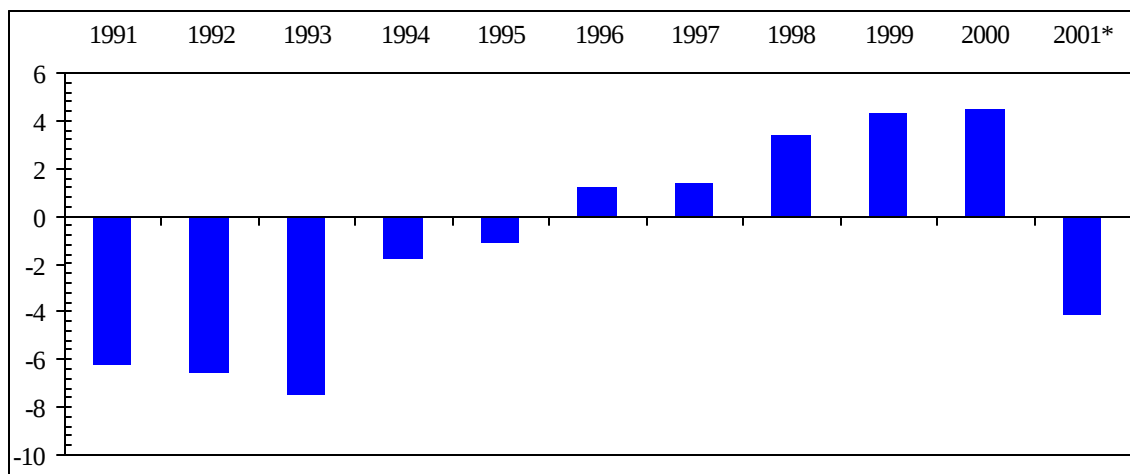
II. Ekonomski dvi`ewa vo Republika Makedonija

2.1. Bruto doma { en proizvod

Kontinuiraniot trend na ekonomski raste` vo Republika Makedonija od 1996 godina navamu, koj vo 2000 godina kulminira {e so realen porast na bruto doma { niot proizvod od 4,5%, be {e prekinat vo 2001 godina. Imeno, naru { enata bezbednosna sostojba vo zemjata i ote`natite uslovi za rabota, determiniraa namaluvawe na celokupnata ekonomska aktivnost i vlo { uvawe na makroekonomskite per formansi. Toa dovede do zna`itelen ekonomski pad, izrazen preku realen pad na bruto doma { niot proizvod vo 2001 godina od 4,1%⁴ vo odnos na 2000 godina.

Grafikon 1

Bruto doma { en proizvod
(stapki na realen porast)

* Preliminaren podatok.

Dinami`ki nabquduvano, vo site kvartali od godinata e registrirano namaluvawe na ekonomskiot raste`⁵. Pritoa, namaluvaweto vo prviot i vtoriot kvartal iznesuva {e 5,7% i 3,4%, soodvetno. Najvisok realen pad na bruto doma { niot proizvod be {e registriran vo tretiot kvartal od 2001 godina (6,0%), {to korespondira so iscrpuvaweto na ekonomijata poradi ekalacijata na voenata kriza i zgolemenata neizvesnost od ishodot na slu`uvawata na politi`ko-bezbednosan plan. Me|utoa, vo soglasnost so o`ekuvawata, padot na bruto doma { niot proizvod vo `etvrtiot kvartal od godinata be {e zna`itelno ponizok vo sporedba so prethodnite kvartali i iznesuva {e 1,2%, so oglead na stabiliziraweto na sostojbite i za`ivuvaweto na ekonomskata aktivnost.

Od aspekt na rashodnite agregati na bruto doma { niot proizvod, vo 2001 godina vo sporedba so prethodnata godina, javnata potro { uva`ka ostvari nominalen porast od 33,9%. Visokiot porast na ovaa komponenta se dol`i na zgolemenoto tro { ewe na buxetot na centralnata dr `avna vlast za bezbednosni potrebi (nabavka na voena oprema i isplata na nadomestok na pripadnicite na redovniot i rezervniot sostav na policijata i armijata). Sepak, zgolemenata javna potro { uva`ka ne pretstavuva {e pozitiven impuls za doma { nata ekonomija, imaj}i go predvid faktot {to najgolem del od potro { enite sredstva se odnesuvaat na nabavka na oprema od stranstvo. Investiciite vo ma { ini i oprema se namaleni nominalno za 16,9%, kako

⁴ Preliminaren podatok.

⁵ Dr `avniot zavod za statistika vo 2000 godina za prv pat zapo`na so presmetka na BDP so kvartalna dinamika. Kvartalniot BDP e po postojani ceni, a serijata e od 1997 godina.

posledica na vozdr`anosta kaj ekonomskite subjekti od novi investicii vo uslovi na neizvesnost poradi naru{enata bezbednosna sostojba vo zemjata. Istovremeno, namalenata nadvore{no-trgovska razmena na zemjata, uslovi visok i identi~en nominalen pad na izvozot i uvozot na stoki i uslugi od 11,4%.

Od aspekt na ponudata, registriraniot pad na bruto doma{niot proizvod vo 2001 godina glavno se dol`i na visokiot pad na dodadenata vrednost vo industriskiot sektor od 3%, koj so~inuva 24,6% od bruto doma{niot proizvod vo Republika Makedonija, kako i na padot vo trgovijata od 11,2%, koja u~estvuva so 10%. Visok pad e registriran i vo zemjodelskata dejnost (14,3%), koja pretstavuva 9,1% od vkupniot bruto doma{en proizvod.⁶

2.2. Doma{no proizvodstvo

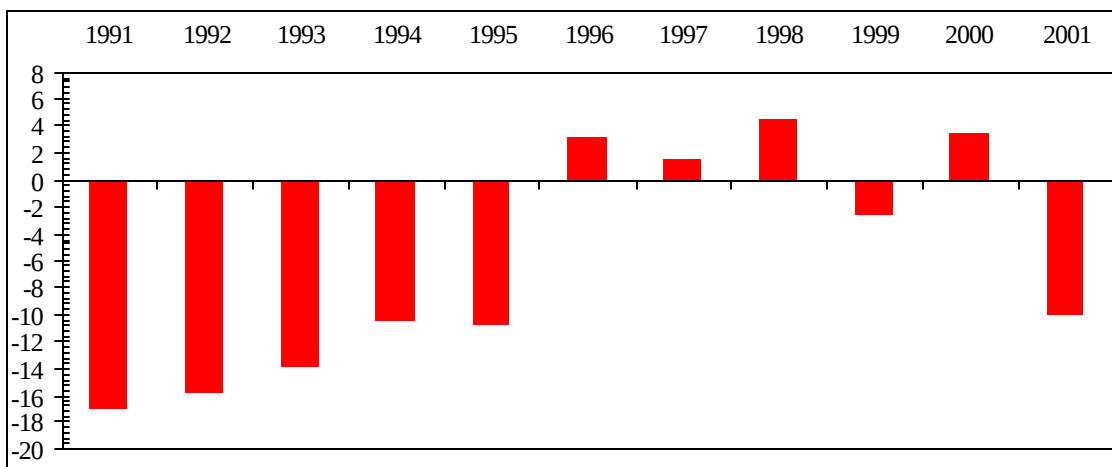
Nepovolniot razvoj na nastanite na politi~ki i bezbednosni plan vo Republika Makedonija vo 2001 godina, imaa negativen odraz vrz site sektori od ekonomijata, me|u koi i industriskoto proizvodstvo. Imeno, fizi~kiot obem na industriskoto proizvodstvo vo 2001 godina zabele`a prose~na stapka na opa|awe od 10,1%.

Glavna determinanta na visokiot pad na industriskoto proizvodstvo bea voenite dejstvija vo severo-zapadniot del oddr`avata vo periodot februar - avgust 2001 godina, koi rezultiraa so vlo{eni uslovi na rabotewe i sledstveno kontrakcija na proizvodstvenata aktivnost. Imeno, kako posledica na naru{enata bezbednosna sostojba, preprijatijata vo zemjata se soo~ija so problemot na ote`nato snabduvawe so surovini i repromaterijali i golem broj na otka`ani dogovori so stranskite partneri. Neizvesnosta i rizikot od nestabilnosta vo regionot uslovija vozdr`anost kaj ekonomskite subjekti od novi investicii, a namalenata izvozna pobaruva~ka za makedonski proizvodi vlijae{e vrz namaluvawe na nadvore{no-trgovskata razmena. Pokraj navedenite faktori, za visokata stapka na pad na industriskoto proizvodstvo vo 2001 godina delumno pridonese i visokata sporedbena osnova od prethodnata godina, kako edna od pouspe{nite godini na makedonskata ekonomija.

I pokraj izvesnoto stabilizirawe na bezbednosnata sostojba po potpi{uvaweto na Ramkovniot dokument (13.08.2001 godina), posledicite od bezbednosnata kriza vrz ekonomijata bea i natamu prisutni. Pritoa, periodot po potpi{uvaweto na mirovniot dogovor be{e premnogu kratok za da se realizira pozna~ajno revitalizirawe na doma{noto proizvodstvo vo 2001 godina.

⁶ Spored novata Nacionalna klasifikacija na dejnosti (NKD).

Grafikon 2
Industrijsko proizvodstvo
(promena v %)

Analizirajji gi strukturnite komponenti, padot na industriskoto proizvodstvo vo 2001 godina e posledica na namalenoto proizvodstvo na material za reprodukcija i na stoki za široka potrošnja (za 13,5% i za 8,8%, soodvetno). Proizvodstvoto na sredstva za rabota vo nabavduvaniot period ostvari visok porast od 23,2%, mejutoa toj ne beše dovolen da se kompenzira padot kaj ostanatite dve komponenti.

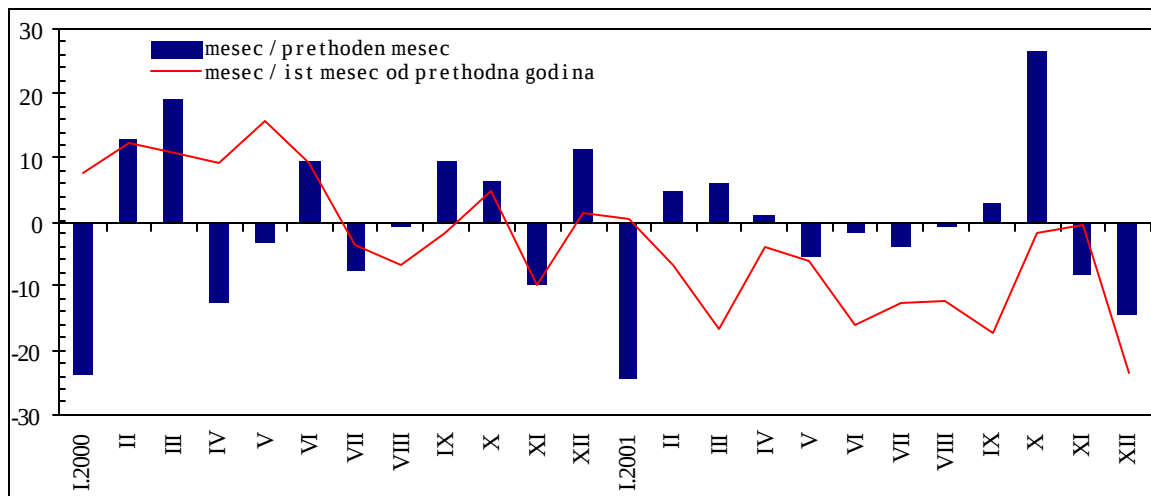
Pritoa, padot na industriskoto proizvodstvo e seopfaten. Imeno, od skupno 32 industrijski granki, proizvodstvoto e namaleno vo 27 granki, koi sočinuvaat 88,4% od skupnoto industrijsko proizvodstvo. Vo ramki na vodečite industrijski granki, najgolem pad e registriran vo crnata metalurgija (za 31,9%), proizvodstvoto na bazni hemijski proizvodi (za 25,7%), proizvodstvoto i prerabotkata na tutun (za 23,8%) i proizvodstvoto na građben material (za 20,6%), što glavno se dolži na namalenata izvozna potrošnja za ovie proizvodi na stranskite pazari. Istovremeno, značen pad beleat proizvodstvoto na prehranbeni proizvodi (za 12,2%) i elektrostopanstvoto (za 6,5%), koi zaedno opfaaat približno edna tretina od skupnoto industrijsko proizvodstvo. Imeno, nepovolnata hidrološka sostojba vo zemjata kako i namalenata potrošnja na električna energija od strana na industriskite potrošni t.e. proizvodnite pretprijatija (poradi namaleniot obem na proizvodstvo), determiniraše namaleno proizvodstvo na električna energija vo 2001 godina. Ponatamu, otkuuvaweto na dogovore od strana na stranskite partneri najmnogu ja pogodi tekstilnata industrija (lon proizvodstvoto), pri što proizvodstvoto na gotovi tekstilni proizvodi zabeleža pad od 10,4%. Od druga strana, poizrazen porast e ostvaren vo prerabotkata na nemetalni minerali (za 28,8%) i vo proizvodstvoto na električni mašini i aparati (za 19,5%).

Dinamički nabavduvano, vo prvite šest meseci od godinata dvišeweto na industriskoto proizvodstvo, na mesečna osnova, vo najgolem del otstupuva od voobičajenite dvišewa, pod vlijanie na narušenata bezbednosna sostojba vo zemjata. Nasproti toa, od juli, a posebno od avgust 2001 godina, odnosno po stabiliziraweto na sostojbata, dvišewata na industriskoto proizvodstvo po meseci bea voobičajeni i pretežno sezonski determinirani. Najvisok mesečen pad e registriran vo januar (za 24,5%) i se dolži na vlijanieto na sezonski faktori (namalen broj na rabotni denovi). Poznačitelno namaluvawe na proizvodstvoto beše zabeležano vo dekmври (za 14,4%) i noemври (za 8,3%), što pretstavuva odraz na postepenoto

normalizirane na proizvodstvo po dvi`ewata vo oktomvri. Imeno, vo oktomvri be{e registriran najvisok mese`en porast na industriskoto proizvodstvo (za 26,5%), pod dejstvo na sezonski faktori (zgolemeno proizvodstvo na vino i elektri`na energija i intenzivirana prerabotka na ovo{je i zelen`uk vo konzervnata industrija).

Grafikon 3

Dinamika na dvi`ewe na industriskoto proizvodstvo
(promena vo %)

Vkupното zemjodelsko proizvodstvo vo Republika Makedonija vo 2001 godina zabele`a zna`iten pad vo odnos na prethodnata godina od 13,3%.⁷ Vakvata sostojba vo zemjodelstvoto glavno se dol`i na nepovolnite vremenski uslovi vo tekot na 2001 godina, poradi su{ata i niskite temperaturi vo posledniot mesec od godinata. Strukturno nabquduvano, pad na proizvodstvo e registriran kaj site zemjodelski granki. Pritoa, padot e najgolem vo ovo{tarstvoto (za 31,9%), dodeka najmalku pogodeno e lozarstvoto, kade {to e registriran pad od 7,2%. Istovremeno, proizvodstvoto vo poljodelstvoto i sto`arstvoto e ponisko za 13,1% i za 11,6%, soodvetno. Od snegot i ladnoto vreme vo dekemvri najgolemi {teti pretrpe ov`arstvoto (pad od 25,1%).

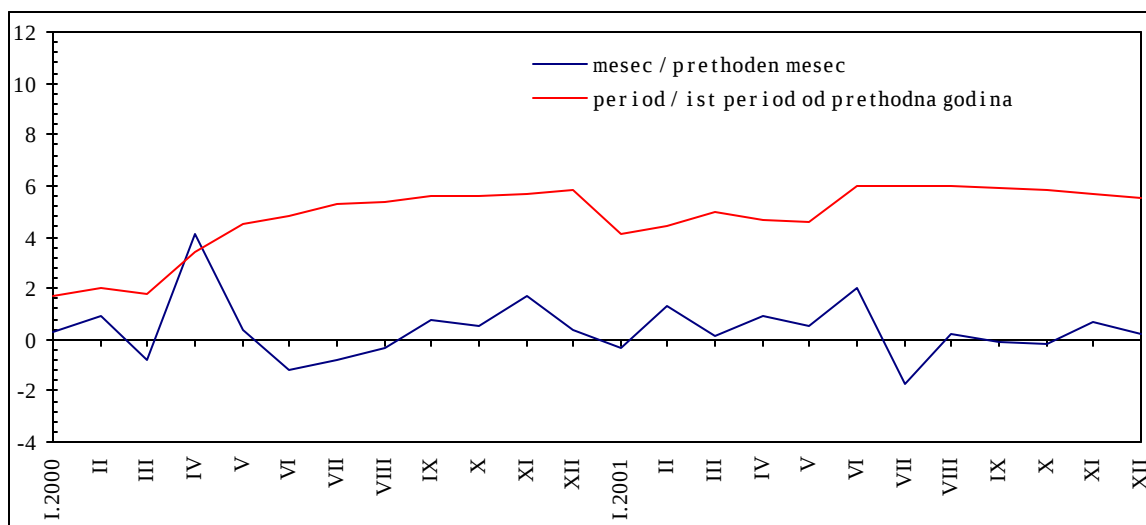
2.3. Dvi`ewe na inflacijata

So ogle na slo`enosta na sostojbata vo koja se najde makedonskata ekonomija vo 2001 godina, a posebno imaj{i gi predvid brojnite problemi od ekonomska priroda koi proizlegoa od voeno-bezbednosnata kriza vo zemjata, zna`ajna pridobivka na makroekonomska politika e zadr`uvaweto na cenovnata stabilnost. Imeno, vo 2001 godina be{e ostvorena ednocifrena prose`na stapka na inflacija od 5,5%. Pritoa, taa be{e re`isi identi`na so proekcijata za soodvetnata godina (5,3%) i voedno be{e poniska od minatogodi`nata stapka. Na godi`no nivo (dekemvri 2001 / dekemvri 2000 godina), stapkata na inflacija iznesuva {e 3,7%. Vo ovoj kontekst, od posebna va`nost be{e uspe{nata koordiniranost na monetarnata i fiskalnata politika i cvrstata opredelba za odbrana na devizniot kurs na denarot vo odnos na germanskata marka, koi imaa za cel suzbivawe na inflatornite pritisoci vo periodot na krizata i onevozmo`uvawe na inflacionata spirala devizen kurs - ceni.

⁷ Procenet podatok.

Grafikon 4

Dvimešecna troškovna inflacija
(promena v %)

Umereniot porast na inflacijata vo 2001 godina, merena preku dvimešecna troškovna inflacija, glavno se dolži na deluvaweto na nemonetarni faktori od privremen karakter:

- Liberalizacijata vo formiraweto na cenite na brańoto i lebot vo februaru 2001 godina. Toa rezultira{e so poizrazen porast na cenite na lebot, peńivata i proizvodite od űito;
- Zgolemenata pobaruvańka za devizi pod vlijanie na psiholońki faktori vo periodot na voenata kriza. Pritisokot za depresijacija na devizniot kurs na denarot na menuvańkiot pazar za vremetraeweto na krizata dovede do porast na opńtoto nivo na cenite, so ogled na relativno brziot odraz na fluktuaciite na devizniot kurs na denarot vrz nivoto na cenite vo ekonomijata. Vakvite dvimeša bea najizrazeni vo juni 2001 godina i bea usloveni od visokiot stepen na neizvesnost i eskalacijata na voenite dejstvija vo severo-zapadniot del od drńavata;
- Nevoobińenoto zgolemuвање na cenite na zemjodelskite proizvodi (zelenńuk i ovońje) vo juni i noemvri 2001 godina. Suńniot period i namalenoto zemjodelsko proizvodstvo vo kriznite regioni, rezultira{e so namalena ponuda na ovie proizvodi na domańniot pazar;
- Zgolemuвање na cenite na odredeni proizvodi koi se pod kontrola na Vladata. Imeno, vo avgust 2001 godina be{e registriran visok porast na cenite na uslugite vo PTT soobrańajot.

Od aspekt na strukturata, vo 2001 godina troškovna inflacija za uslugi ostvariya pointenziven porast (10,9%), vo odnos na porastot na troškovna inflacija za stoki (4,5%). Analizirano po poodelni grupi na potrońuvańka, poizrazen porast ostvariya troškovna inflacija za soobrańajni sredstva i uslugi (za 9,5%), za ishrana (za 6,9%) i za domuvawe (za 5,5%), poradi povisokite ceni na uslugite vo PTT soobrańajot, na zemjodelskite proizvodi i na komunalnite uslugi, soodvetno.

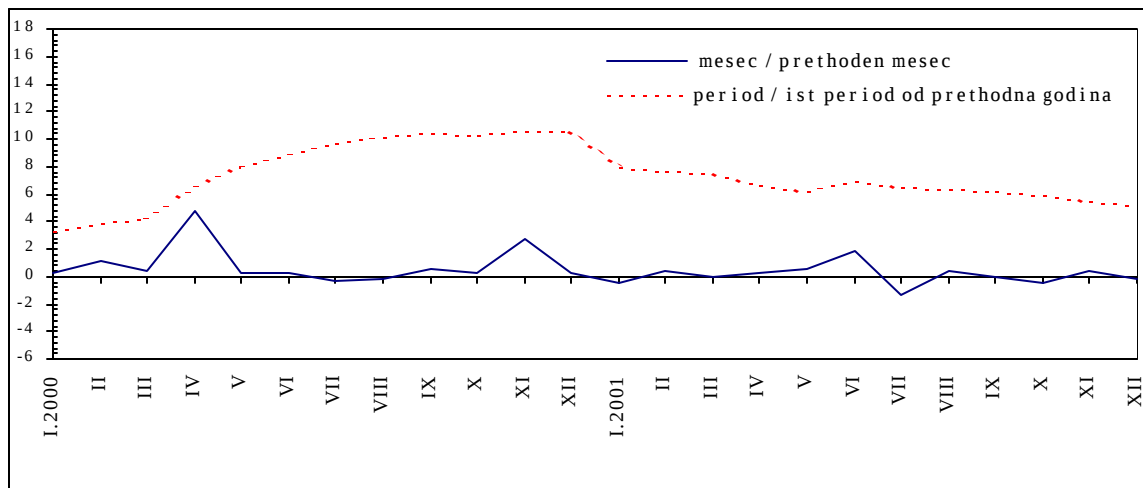
Dinami~ki nabquduvamo, vo najgolem broj od mesecite vo tekot na 2001 godina, odnosno vo osum meseci, tro{ ocite na `ivotot ostvariya porast na mese~na osnova. Pritoa, vo periodot favruari - juni 2001 godina e registrirano nivno kontinuirano zgolemuwawe, pri {to najvisok mese~en porast be{e ostvaren vo mesecite juni (za 2,0%) i februaru (za 1,3%). Porast na tro{ ocite na `ivotot vo juni se dol`i na nevoobi~aeno visokiot porast na cenite na zemjodelskite prizvodi i na fluktuaciite na devizniot kurs na denarot na menuva~kiot pazar, koi relativno brzo se odrazuvaat na nivoto na cenite. Glavna determinanta na februarskiot porast na tro{ ocite na `ivotot e liberalizacijata vo formiraweto na cenite na bra{ noto i lebot, so ukinuwawe na re`imot na kontrola na ovie ceni od strana na Vladata. Pad na tro{ ocite na `ivotot vo tekot na 2001 godina e zabele`an vo ~etiri meseci. Taka, padot vo juli (za 1,7%) se dol`i na sezonskoto namaluwawe na cenite na zelen~ukot, dodeka padot vo mesecite januari (za 0,3%), septemvri (za 0,1%) i oktombri (za 0,2%) prvenstveno be{e determiniran od namaluwaweto na cenite na naftenite derivati.

Navedenite faktori vo najgolem del go determiniraa i porastot na cenite na malo, pri {to tie go sledea dvi`eweto na tro{ ocite na `ivotot. Taka, vo 2001 godina cenite na malo bea povisoki vo prosek za 5,2% vo odnos na 2000 godina, a nivnata me|ugodi { na stapka na porast iznesuwa {e 1,2%.

Strukturno analizirano, cenite na uslugite ostvariya pointenziven prose~en porast od 9,0% vo sporedba so porastot na cenite na stokite od 3,2%, {to korespondira so strukturnite promeni kaj tro{ ocite na `ivotot. Pritoa, najvisok porast e ostvaren kaj cenite na zemjodelskite i prehranbenite proizvodi (za 11,2% i 7,1%, soodvetno). Nabquduvamo po meseci, najizrazeni fluktuacii na cenite na malo se registrirani vo juni (porast od 1,9%) i juli (pad od 1,4%), determinirani od vlijanieto na istite faktori kako i kaj tro{ ocite na `ivotot za soodvetnite meseci od godinata.

Grafikon 5

Dvi`ewe na cenite na malo
(promena vo %)

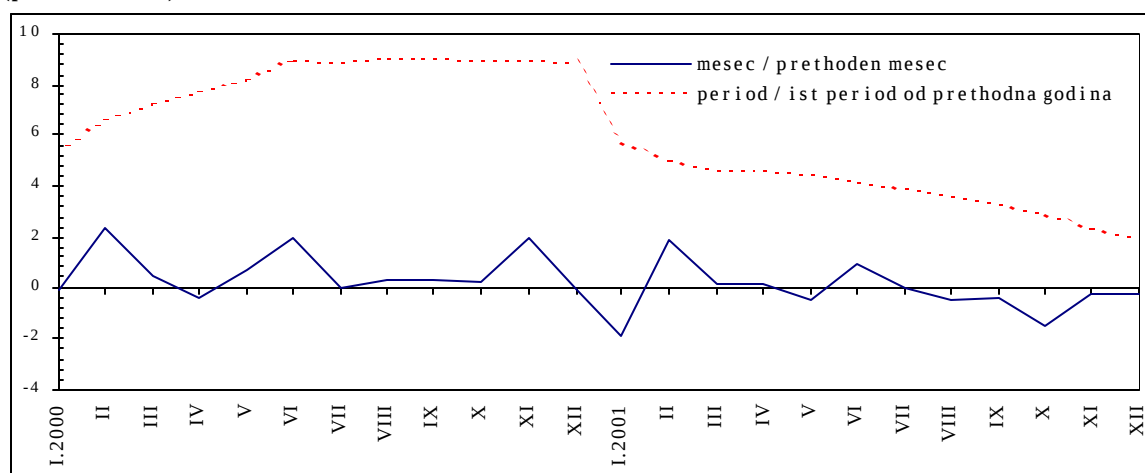
Vo soglasnost so umereniot porast na cenite, prose~nata vrednost na potro{uva~kata ko{nica za ishrana i pijalaci⁸ vo 2001 godina se zgolemi za 5,1% vo odnos na prosekot od prethodnata godina i dostigna 9.987 denari. Sporedeno na

⁸ Site proizvodi od kategorijata ishrana i pijalaci, koi ja so~inuvaa ko{nicata, se odredeni kako prose~ni mese~ni potrebi na edno ~etiri~leno nezemjodelsko doma instvo i toj spisok na proizvodi e konstanten (isti proizvodi - isti koli~estva), vo tekot na edna godina.

godina na osnovu (dekemvri 2001 / dekemvri 2000 godina), vrednost na potrošnja koja je povišoka za 7,2%, što se dolazi na visokiot porast na vrednost u kategoriji "sve i preraboten zeleni" (za 24,8%) i "it i proizvodi od ito" (za 17,1%). Zgolemenata vrednost u ovie kategorii proizleuva od porastot na cene na zeleni na domasniot pazar i cene na braonoto i lebot po ukinuvaweto na reimot na nivna direktna kontrola od strana na Vlada vo februaru 2001 godina.

Grafikon 6

Dvi ewe na cene na proizvoitelite na industriski proizvodi
(promena vo %)

Kako i vo prethodnata, taka i vo 2001 godina, fluktuacii na cene na proizvoitelite na industriski proizvodi bea vo golema mera determinirani od promenite kaj cene na proizvoitelite na nafteni derivati vo Republika Makedonija (prosen pad od 5,2%), koi se menuvaa vo zavisnost od dvi eweto na cenata na surovata nafta na svetskite berzi i od vrednost na amerikanskiot dolar. Isto taka, cene na proizvoitelite na industriski proizvodi vo 2001 godina bea pod vlijanie na dvi eweto na cene na proizvoitelite na prehranbeni proizvodi (prosen porast od 9,7%), usloveni od porastot na cene na zemjodetskite proizvodi, a pred si na itoto i zeleni, kako proizvodni inputi vo prehranbenata industrija. Vo soglasnost so vakvite dvi ewa, cene na proizvoitelite na industriski proizvodi vo 2001 godina vo prosek bea povišoki za 2,0% vo odnos na 2000 godina, što pretstavuva znaitelno poniska stopka na porast vo sporedba so soodvetnata od minatata godina (8,9%). Strukturnata analiza uka uva na porast na cene na proizvoitelite na stoki za iroka potrošnja (za 4,6%), dodeka cene na proizvoitelite na materijal za reprodukcija i sredstva za rabota zabeleaa pad (za 0,3% i 0,2%, soodvetno). Nabquduvano dinamiiki, pozabeleiten porast e ostvaren vo februaru (za 1,9%) i juni (za 0,9%), dodeka najvisok pad e registriran vo januaru (za 1,9%).

2.4. Pazar na rabotna sila

Namalenata ekonomska aktivnost vo 2001 godina, izrazena preku visok pad na doma { noto proizvodstvo i bruto doma { niot proizvod, ne go naru { ija kontinuitetot na trendot na namaluvawe na stapkata na nevrabotenost vo Republika Makedonija, koj trae od 1998 godina. Sepak, so ogled na dolgoro~niot karakter na problemot na t.n. strukturna nevrabotenost vo zemjata, nastanatite promeni na pazarot na rabotna sila se od privremen karakter, bez pozna~itelen pozitiven efekt na dolg rok.

Imeno, spored Anketata za rabotna sila⁹ za 2001 godina, aktivnoto naselenie vo 2001 godina dostigna 862.504 lica, { to pretstavuva zna~itelen porast (za 50.947 lica, odnosno za 6,3%) vo odnos na prethodnata godina, koj isklucivo proizleguva od zgolemeniot broj na vraboteni lica. Vo soglasnost so Anketata, brojot na vraboteni vo 2001 godina dostigna 599.308, { to pretstavuva porast od 49.462 lica vo odnos na 2000 godina. Pritoa, stapkata na vrabotenost, presmetana kako u~estvo na brojot na vraboteni lica vo vkupnoto naselenie nad 15 godini, se zgolemi za 2,8 procentni poeni i dostigna 38,6%. Vakvite promeni na pazarot na rabotna sila se glavno rezultat na nekolku faktori koi proizleguvaat od naru { enata bezbednosna sostojba vo zemjata:

a/ vklucuvawe na golem broj mladi nevraboteni lica vo ramkite na bezbednosnite sili na Republika Makedonija, kako i aktivirawe na nevrabotenite od rezervniot sostav na armijata i policijata. Ova determinira { e najvisok porast na stapkata na vrabotenost kaj naselenieto na voзраст od 25 do 29 godini i od 20 do 24 godini (za 5,1 i za 3,2 procentni poeni, soodvetno);

b/ vremenskoto pomestuvawe na sproveduvaweto na anketata vo oktomvri namesto vo april, bidej {i voenite dejstvija na del od teritorijata na Republika Makedonija go onevozmo `ija nejzinoto sproveduvawe vo voobi~aeniot period od godinata. Ova rezultira { e so opfa }awe na sezonskiot efekt od zgolemenata vrabotenost vo zemjodelstvoto (porast od 12,5%);

v/ namaleniot `ivoten standard na naselenieto, koj determinira pri fa }awe na dopolnitelna rabota od strana na penzioniranite lica, kako i voop {to pri fa }awe na rabota na pokratok period.

Site gorenavedeni faktori rezultiraa so visok porast na vrabotenite na opredeleno vreme za 2,5 pati.

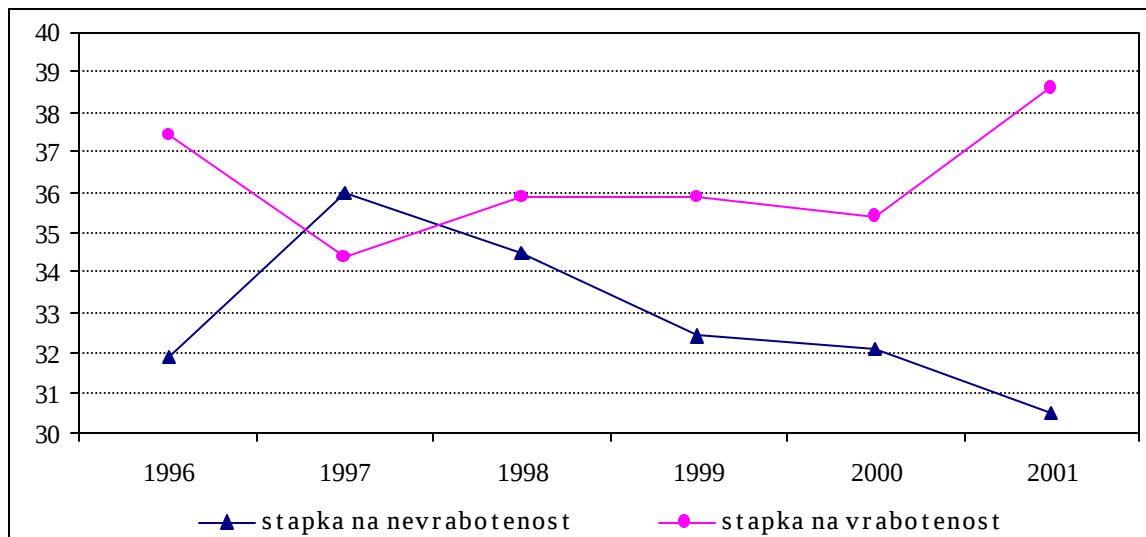
Analizirano spored polot, od vkupniot broj vraboteni lica 60% se ma `i. Pritoa, zna~itelno povisoka stapka na vrabotenost e registrirana kaj ma {koto naselenie (46,3%), vo sporedba so `enskoto naselenie (30,9%). Od aspekt na voзраста, najvisok e procentot na vraboteni koi se na voзраст od 40 do 44 godini (64,2%) i na voзраст od 45 do 49 godini (62,8%).

⁹ Anketata e sprovedena vo periodot od 1 do 7 oktomvri 2001 godina od strana na Dr `avniot zavod za statistika na Republika Makedonija. Anketata e sprovedena na primerok od 7.200 doma }instva na teritorijata na celata zemja, so isklucok na Debar, i e vo soglasnost so metodolo {kite preporaki na Mejunarodnata organizacija na trudot (ILO) i preporakite na Evropskoto statisti~ko biro (EUROSTAT).

Grafikon 7

Stapki na vrabotenost i nevrabotenost

(vo %)

Vrzo osnova na podatoci od Anketata, stapkata na nevrabotenost vo Republika Makedonija, koja go pretstavuva procentualnoto u~estvo na brojot na nevraboteni vo vkupnata rabotna sila¹⁰, vo 2001 godina iznesuva 30,5%. Vo sporedba so 2000 godina, taa e poniska za 1,7 procentni poeni. Me|utoa, vo apsolutni golemini, vkupniot broj na nevraboteni e povisok za 1.485 lica i dostigna 263.196. Namaluvaweto na stapkata na nevrabotenost pri porast na brojot na nevraboteni se dol`i na zna~itelno povisokiot broj na aktivno naselenie vo 2001 godina. Od vkupniot broj nevraboteni, 149.372 se ma`i, dodeka 113.825 se `eni. Pritoa, stapkite na nevrabotenost na `enskoto i ma{koto naselenie iznesuvaat 32,0% i 29,5%, soodvetno. Iako namaleni, ovie stapki i natamu se visoki, so {to nevrabotenosta i natamu ostanuva aktuelen problem vo Republika Makedonija. Osobeno zagri`uva podatokot za stepenot na nevrabotenost na naselenieto spored vozrasta. Najvisokite stapki na nevrabotenost i ova godina se registrirani kaj naselenieto na vozrast od 15 do 19 godini (57,6%), od 20 do 24 godini (55,7%) i od 25 do 29 godini (44,1%), iako ovie stapki se poniski vo sporedba so minatata godina (za 3,1; 3,9; i 5,6 procentni poeni, soodvetno).

2.5. Fiskalna politika¹¹

Voenite dejstvija na del od teritorijata na Republika Makedonija vo 2001 godina, dovedoa do visoki rashodi na buxetot na centralnata dr`avna vlast za voeni i bezbednosni potrebi, vo uslovi na zna~itelno poniski prihodi vo buxetot, glavno poradi namalenata ekonomska aktivnost vo zemjata. Sledstveno, vo 2001 godina be{e neminovno ekspanzivniot karakter na fiskalnata politika, {to determinira{e restriktivnost na monetarnata politika, bidej{i vakviot niven soodnos pretstavuva neophoden preduslov za odr`uvawe na makroekonomskata stabilnost. Potrebata od obezbeduvawe na dopolnitelni sredstva vo buxetot za pokrivawe na zna~itelno zgolemenite rashodi za bezbednosni potrebi nametna voveduvawe na nov t.n. voen danok. Imeno, od 01.07.2001 godina stapi vo sila Zakonot za danok na finansiski transakcii, koj be{e predvideno da se primenuva do krajot na godinata. Sepak, zna~itelno povisokite rashodi na buxetot od prihodite vo 2001 godina, rezultiraa

¹⁰ Vkupnata rabotna sila (ekonomski aktivnoto naselenie) gi vkladuva vrabotenite i nevrabotenite lica na vozrast od 15 do 80 godini.

¹¹ Izvor na podatoci: Ministerstvo za finansii.

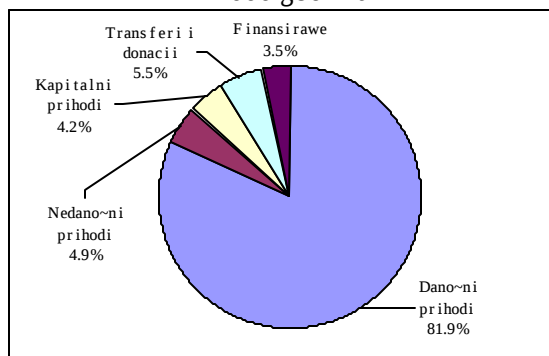
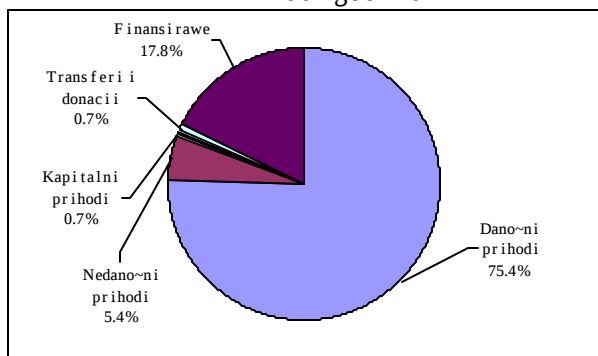
so buxetski deficit (centralen buxet i fondovi), koj se procenova na okolu 5,7%¹² od bruto doma { niot proizvod (nasproti ostvareniot suficit vo prethodnata godina koj pretstavuva { e 2,5% od bruto doma { niot proizvod vo 2000 godina).

Glavni determinanti na vakvata sostojba vo fiskalnata sfera vo 2001 godina se: a/ visokite rashodi na dr`avata za nabavka na voena oprema (prete`no od stranstvo) i isplata na nadomestok na pripadnicite na redovniot i rezervniot sostav na armijata i policijata; b/ nerealizacijata na planiranite dano~ni prihodi, kako nose~ka komponeta vo prihodnata struktura na buxetot, { to e neposredno povrzano so padot na celokupnata ekonomska aktivnost i ote`natite uslovi za rabota poradi voenata kriza vo zemjata; v/ visokite rashodi za otplata na stranskite dolgovi (glavnina i kamata); i g/ otsustvo na o~ekuvane prilivi od stranstvo. Imeno, vo 2001 godina prilivot na sredstva vo buxetot na dr`avata vrz osnova na stranski donacii i stranski krediti be{e izrazito ponizok vo sporedba so prethodnata godina i pretstavuva { e samo 6%, odnosno 17% od planiranoto za 2001 godina, soodvetno.

Vkupnite javni prihodi¹³ vo Republika Makedonija vo 2001 godina dostignaa 108.533 milioni denari. Vkupnite prihodi na centralnata dr`avna vlast vo Republika Makedonija vo 2001 godina iznesuvaa 63.110 milioni denari i bea za 17% poniski od planiranite za soodvetnata godina.

Grafikon 8

Strukturno u~estvo na komponentite na vкупnite buxetski prihodi
2001 godina

Izvornite prihodi na buxetot (dano~ni i nedano~ni prihodi) vo 2001 godina iznesuvaa 50.967 milioni denari i so~inuvaat najgolem del od prilivite vo buxetot (80,8% od vкупnite buxetski prihodi). Od toa, 47.566 milioni denari otpa|aat na dano~ni prihodi. Vo odnos na planiranoto za 2001 godina, izvornite prihodi na buxetot bea poniski za 6,0%, { to se dol`i na potfrlaweto vo naplatata kaj dvete izvorni komponenti. Od aspekt na pozna~ajnite vidovi dano~ni prihodi, poniski prihodi od planiranite se registrirani kaj prihodite od carini, akcizi i danok na dodadena vrednost.

Pozna~ajni prilivi vo buxetot vo 2001 godina bea ostvareni od novovovedeniot danok na finansiski transakcii i od prihodite od finansirawe na buxetot, koi so~inuvaat 4,9%, odnosno 17,9% od vкупnite prihodi na buxetot, soodvetno.

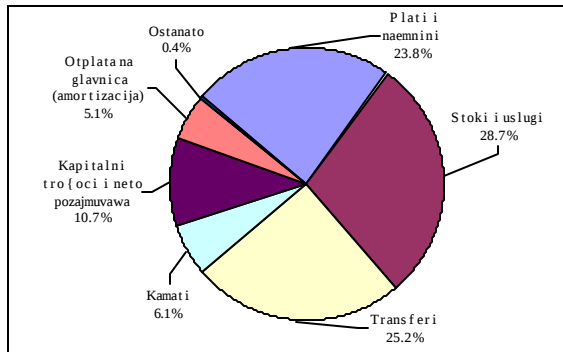
¹² Preliminaren podatok. Izvor: Bilten, Ministerstvo za finansii.

¹³ Javnite prihodi na dr`avata gi opfajaat prihodite na centralnata dr`avna vlast i fondovite.

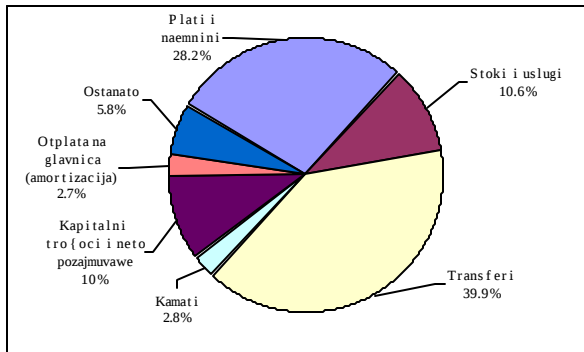
Vkupnite javni rashodi¹⁴ vo 2001 godina vo Republika Makedonija dostignaa 114.627 milioni denari. Vkupnite rashodi na buxetot na centralnata dr`avna vlast vo 2001 godina iznesuvaa 68.963 milioni denari i vo odnos na planiranite bea poniski za 9,0%.

Grafikon 9

Strukturno u`estvo na komponentite na vкупnite buxetski rashodi
2001 godina

2000 godina

Nepovolnata struktura na buxetskite rashodi be`e zadr`ana i vo 2001 godina, so ogleđ na dominantното u`estvo na tekovnite rashodi (plati i naemnini, stoki i uslugi, transferi i kamati). Taka, vo 2001 godina tekovnite rashodi iznesuvaa 57.867 milioni denari, {to pretstavuva 83,9% od vкупnite buxetski rashodi. Najgolem del od niv, odnosno 19.825 milioni denari se odnesuva na rashodite za stoki i uslugi, vo koi se vклу`eni tekovnite tro{oci na dr`avata za bezbednosni potrebi. Pritoa, so ogleđ na visokite izdatoci za ovaa namena, nivnoto u`estvo vo vкупnite buxetski rashodi vo 2001 godina e povisoko za 18,1 procenten poen vo odnos na prethodnata godina i dostignuva 28,7%.

Kapitalnite tro{oci i neto pozajmuvawata vo 2001 godina iznesuvaa 7.380 milioni denari, {to pretstavuva 10,7% od vкупnite buxetski rashodi. Od toa, najgolem del otpa|a na investicii vo osnovni sredstva, vo koi e vклу`ena nabavkata na voena oprema (glavno od stranstvo). So ogleđ na neproduktivniot karakter na tro{eweto, ovie investicii nemaā pozitivno vlijanie vrz nivoto na ekonomskata aktivnost vo zemjata.

Celokupnata sostojba vo dr`avata predizvikana od voenata kriza se odrazi i vrz rabotata na vonbuxetskite fondovi, vo nasoka na neostvaruvawe na planiranite prilivi, no i nivno porestriktivno tro{ewe. Taka, vкупnite prihodi na socijalnite fondovi (Fond za penzisko i invalidsko osiguruvawe, Fond za zdravstvo i Fond za vrabotuvawe) vo 2001 godina iznesuvaa 41.411 milioni denari i bea poniski od planiranite za 5,1%. Vкупnite rashodi na ovie fondovi iznesuvaa 41.651 milion denari i bea isto taka pod planiraniot iznos za 4,6%. Vкупnite prihodi i rashodi na Fondot za pati{ta vo 2001 godina bea identi`ni i iznesuvaa 4.012 milioni denari, {to e zna`itelno pod planiranoto za 29,8%.

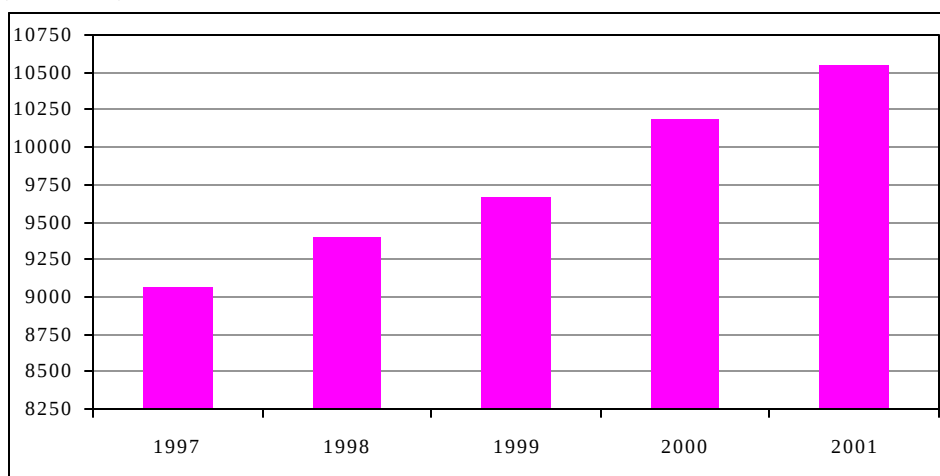
¹⁴ Javnite rashodi na dr`avata gi opfa|aat rashodite na centralnata dr`avna vlast i fondovite.

2.6. Politika na plati

Politikata na plati i vo 2001 godina be{e vo funkcija na odr`uvawe na makroekonomskata stabilnost na zemjata, preku nejzina koordinacija so fiskalnata i monetarnata politika. Pritoa, vo 2001 godina prodol`i da va`i Zakonot za plati, so koj se limitira porastot na platite vo dr`avnite institucii i na platite kaj site pravni subjekti so stepen na privatiziranost pomal od 70%. Celta na ograni`uvaweto na porastot na platite e spre`uvawe na pojava na tro{ona inflacija preku kontrola na li`nata potro{uva`ka. Me|utoa, efektot od primenata na ovoj zakon vo poslednite godini e s` pomal, so ogled na faktot {to vo Republika Makedonija najgolem del od pravnite subjekti se privatizirani i gi isplatuvaat platite vo soglasnost so nivnite materijalni mo`nosti i ostvarenata produktivnost na trudot.¹⁵

Grafikon 10

Nominalna prose`na isplatena neto plata po rabotnik
(vo denari)

Vo 2001 godina be{e registriran porast na nominalnata prose`no isplatena neto plata od 3,5% vo sporedba so 2000 godina, so {to taa dostigna 10.552 denari. Sepak, intenzitetot na porast be{e pomal vo sporedba so prethodnata godina, koga be{e registrirano zgolemuwawe od 5,5%. Strukturno nabqduvawo, najvisok porast na platite e registriran vo dejnostite vadowe na rudi i kamen (za 20,5%), finansisko posreduwawe (za 7,6%), aktivnosti vo vrska so nedvi`en imot, iznajmuwawe i delovni aktivnosti (za 6,3%) i snabduwawe so elektrici`na energija, gas i voda (za 5,4%).¹⁶

¹⁵ Vo tekot na 2001 godina bea privatizirani u{te 62 pretprijatija. Zaklu`no so 31.12.2001 godina vkupniot broj na privatizirani pretprijatija dostigna 1.678 (okolu 95% od pravnite subjekti), vo koi se vraboteni vkupno 229.151 lice (Izvor: Agencija na Republika Makedonija za privatizacija).

¹⁶ Od maj 2001 godina, Dr`avniot zavod za statistika na Republika Makedonija primenuva nova Nacionalna klasifikacija na dejnosti pri presmetka na indeksot na prose`nata neto plata, spored koja nema podelba na dejnostite na stopanski i nestopanski.

Tabela 5

Isplata neto plata po radnik vo Republika Makedonija

	Iznos vo denari	Nominalen porast 2001/2000	Realen porast 2001/2000
	2001	(vo %)	
Prosečna mesečna plata, vkupno	10.552	3,5	-1,9
po dejnosti:			
Vadewe na rudi i kamen	8.885	20,5	15,0
Finansisko posreduvawe	21.564	7,6	2,1
Aktivnosti vo vrska so nedvi`en imot, iznajmuvawe i delovni aktivnosti	13.538	6,3	0,8
Snabduvawe so električna energija, gas i voda	14.192	5,4	-0,1
Dekemvriška plata, vkupno	10.592	0,6	-3,0

Vrz osnova na realnite pokazateli, prosečnata neto plata po radnik vo 2001 godina e poniska za 1,9% vo odnos na prethodnata godina. Toa se dol`i na povisokiot porast na prosečnata stapka na inflacija (za 5,5%) vo odnos na porastot na nominalnata prosečna neto plata.

Na godi{na osnova (dekemvri 2001 / dekemvri 2000 godina), prosečnata neto plata po radnik e nominalno povisoka za 0,6%, dodeka realno taa be{e poniska za 3,0%, {to se dol`i na registriranata godi{na stapka na inflacija (3,7%) vo dekemvri 2001 godina.

III. Monetarna politika

3.1. Celi i zadaci na monetarnata politika

Kako posledica na naru{enata bezbednosna sostojba, 2001 godina be{e odbele`ana so zgolemen rizik i neizvesnost, vlo{eni uslovi za rabotewe i vlijanie na psiholo{kite faktori zaradi nastanatata voena psihoza vo krizniot period. Vo vakvi uslovi, koncipiraweto na monetarnata politika be{e ote`nato, pri {to se nametna potreba od revidirawe na monetarnite proekcii.

Osnovna cel na monetarnata politika vo 2001 godina, vo ramki na globalnata postavenost na makroekonomskata politika, be{e odr`uvaweto na cenovnata stabilnost, kako najadekvaten ambient za ostvaruvawe na dolgoro~no odr`liv ekonomski raste`. Taka, ostvaruvaweto na stapka na inflacija od 1,2% na godi{na osnova be{e edna od pojdovnite pretpostavki pri prvi~noto dizajnirawe na monetarnata politika za 2001 godina. Vakvata proektirana stapka na inflacija proizleze od o~ekuvawata deka vo 2001 godina }e se iscrpat efektite od vlijaniето na nemonetarnite faktori koi vo 2000 godina privremeno generiraa inflatorni dvi`ewa, kako i od pretpostavkata za stabilnost vo dvi`ewata na cenite na naftenite derivati i na elektri~nata energija.

Krajnata cel na monetarnata politika, cenovnata stabilnost, i vo 2001 godina be{e predvideno da se ostvaruva preku odr`uvawe na stabilnosta na nominalniot devizen kurs na denarot vo odnos na germanskata marka, kako intermediijarna cel na monetarnata politika. So toa, Centralnata banka prodol`i so primena na strategijata na targetirawe na devizniot kurs na denarot, soglasno utvrdenata vrska me|u stabilnosta na devizniot kurs i odr`uvaweto na cenovnata stabilnost vo mala i otvorena ekonomija, kako i dosega{nite uspe{ni rezultati vo sproveduvaweto na ova strategija vo makedonskata ekonomija. Od posebno zna~ewe za odr`uvawe na inflacijata na nisko, stabilno i predvidljivo nivo pretstavuva i konzistentnosta vo vodeweto na makroekonomskite politiki, pri {to be{e predvideno monetarnata politika da bide adekvatno poddr`ana od fiskalnata politika i politikata na plati.

Druga zna~ajna pretpostavka pri dizajniraweto na monetarnata politika za 2001 godina pretstavuva{e prvi~no proektiraniot realen porast na BDP od 6,0%, kako odraz na o~ekuvanoto dinamizirawe na ekonomskata aktivnost vo Republika Makedonija. Pritoa, ekonomskiот porast be{e predvideno da proizleze od zgolemenata ekonomska aktivnost, prvenstveno vo industrijata, grade`ni{tvoto i dejnosta “soobra}aj i vrski”, kako i od restartiraweto na pretprijatijata zagubari, prodadeni na stranski strate{ki investitori. Kako dopolnitelen pottik se smeta{e dinamiziraweto na investicionata aktivnost, soglasno predvideniот porast na depozitniот potencijal na bankite i sledstveno na kreditnata poddr{ka, kako i o~ekuvaniот pad na aktivnite kamatni stapki. Vo nasoka na dinamizirawe na ekonomskata aktivnost be{e predvideno da vlijae i olesnetiот pristap do pazarite na zemjite od Evropskata Unija, soglasno potpi{uvaweto na Spogodbata za stabilizacija i asocijacija, kako i natamo{niот porast na produktivnosta na trudot vo industrijata i namaluvaweto na realnite tro{oci po edinica proizvod.

Soglasno pojdovnite pretpostavki na monetarnata politika, so prvata proekcija na monetarnata politika za 2001 godina be{e proektiran me|ugodi{en porast na pari~nata masa M2-denarski del od 12,0%, pri identi~en porast na

primarnite pari. Na toj na~in, monetarnata politika be{e postavena vo funkcija na poddr{ka na proektiraniot ekonomski raste`, izbegnuvaj{i istovremeno zagrozuvawe na cenovната stabilnost. Vrz osnova na planiranite prilivi od kapitalni transakcii, a согласно primenuvanata monetarna strategija, be{e predvideno vo 2001 godina NBRM da izvr{i neto otkup na devizi na devizniot pazar.

Naru{enata bezbednosna sostojba od vtorata polovina na februari 2001 godina predizvika brojni negativni posledici vrz makedonskata ekonomija, temelno menuvaj{i go ambientot za sproveduvawe na monetarnata politika. Kako posledica na vakvata sostojba, kako i nemo`nosta precizno da se predvidi vremetraeweto na voeno-bezbednosnata kriza, be{e izvr{eno redizajnirawe na makroekonomskite politiki za vtorata polovina od 2001 godina, pri {to bea revidirani osnovnite pretpostavki vrz koi se zasnova proekcijata na monetarnata politika. Taka, be{e predvideno ostvaruvawe na pomala stapka na realen porast na BDP od 2,5%, kako i povisoka stapka na inflacija od 4,0% na dekemvriska osnova, determinirana od zgolemenata pobaruva~ka za stoki pod vlijanie na voenata psihoza, vo uslovi na namaleno doma{no proizvodstvo. Pritoa, proektiraniot ekonomski raste` prvenstveno e zasnovan vrz pretpostavkata za postepena relaksacija na voenite tenzii vo zemjata, kako i realizacija na proekti finansirani so sredstva od privatizacijata na Makedonskiot Telekom, koi treba {e da obezbedat intenzivirawe na ekonomskata aktivnost vo vtorata polovina od 2001 godina.

Soglasno revidiranata proekcija, monetarnata politika vo vtoriot del od godinata be{e predvideno da deluva vo nasoka na povlekuvawe na vi{okot na likvidnost, predizvikan od zgolemenoto tro{ewe na dr`avata za bezbednosni potrebi. Vakvata postavenost na monetarnata politika, zaedno so intervenciite na devizniot pazar preku neto prodaba na devizi, bea vo funkcija na odbrana na targetiranoto nivo na devizniot kurs na denarot od pritisocite za negovo depresirawe. So ogled na toa {to pri sproveduvawe na strategija na targetirawe na devizniot kurs monetarnata ponuda e endogena varijabla, monetarnata politika vo vakvi uslovi dobiva restriktiven karakter i monetarnite agregati bele`at namaluvawe. Taka, za 2001 godina so revidiranata proekcija be{e predviden nominalen pad na pari~nata masa M2-denarski del od 10,0%. Vo naporite za sterilizacija na likvidnosta, monetarnata politika be{e predvideno da bide poddr`ana od fiskalnata politika preku voveduvaweto na privremen danok na finansiski transakcii na pravnite lica.

Sepak, so cel postignuvawe na proektiraniot ekonomski raste`, za 2001 godina be{e predviden porast na vkupnite krediti na bankite odobreni na nedr`avniot sektor od 6,8%, vrz osnova na o~ekuvanoto namaluvawe na neto deviznata aktiva na monetarniot sistem. Za da se onevozmo`i prenesuvawe na posledicite od vlo{uvaweto na sostojbite vo realniot sektor od ekonomijata vrz raboteweto na bankarskiot sektor, be{e predvidena zajaknata supervizorska kontrola na NBRM nad kreditnite proceduri na bankite.

Vo domenot na monetarniot instrumentarium, be{e predvideno vo 2001 godina NBRM da prodol`i so koristewe na indirektni, pazarni instrumenti na monetarno regulirawe. Soglasno nastanatite sostojbi, aukciite na blagajni~ki zapisi, kako najupotrebuван monetaren instrument, vo vtorata polovina od godinata be{e predvideno da deluvaat vo pravec na povlekuvawe na likvidni sredstva, so cel sterilizacija na vi{okot na denarska likvidnost. Pritoa, se o~ekuva {e zgoleмена responzivnost na bankite na signalite na Centralnata banka, vo funkcija na ostvaruvawe na celite na monetarnata politika.

So postepenata normalizacija na ekonomsko-bezbednosnata sostojba po potpi{uvaweto na mirovniot dogovor (avgust) i namaluvaweto na neizvesnosta, se sozadadoa uslovi za porealno sogleduvawe na sostojbite i mo`nite idni dvi`ewa. Pritoa, nasproti optimisti~kite prognozi za ostvaruvawe na ekonomski raste`, se utvrdi deka negativnite posledici od voenata kriza se zna~itelno pogolemi. Poradi toa be{e izvr{eno u{te edno revidirawe na proekcijata na makroekonomskata politika (noemvri), a vo taa ramka i na monetarnata proekcija. Taka, vo soglasnost so dotoga{nite dvi`ewa vo ekonomijata, za 2001 godina be{e procenet realen pad na BDP od 4,6%, kako i prose~na stapka na inflacija od 5,3%. Vo domenot na monetarnata politika, se o~ekuva{e nominalen porast na pari~nata masa M2-denarski del od 3,7%. Pritoa, kako posledica na naru{enata ekonomsko-bezbednosna sostojba i nemo`nosta od ispolnuvawe na kvantitativnite targeti dogovoreni so misijata na Me|unarodniot Monetaren Fond, pri krajot na 2001 godina bea prekinati aran`manite so ovaa finansiska institucija (EFF i PRGF), sklu~eni vo prethodnata godina.

3.2. Ostvareni monetarni dvi`ewa vo 2001 godina

I pokraj nepovolnitate okolnosti, doslednata primena na strategijata na targetirawe na devizniot kurs na denarot vo 2001 godina ovozmo`i uspe{no ostvaruvawe na krajnata cel na monetarnata politika - odr`uvawe na cenovnata stabilnost. Vo ovaa nasoka, zna~aen pridones ima{e vodeweto na konzistentna makroekonomska politika. Taka, prose~nata stapka na inflacija, merena preku tro{ocite na `ivotot, vo 2001 godina iznesuva{e 5,5%, {to e vo ramki na projektiraniot porast.

Monetarnite dvi`ewa vo Republika Makedonija vo 2001 godina bea determinirani od op{tata ekonomsko-bezbednosna sostojba vo zemjata. Imeno, voenata kriza vo severo-zapadniot del od Republika Makedonija (od vtorata polovina na februar) predizvika odr`uvawe na gotovite pari vo optek na visoko i neracionalno nivo, kako i povlekuvawe na depozitite od bankarskiot sektor pod vlijanie na psiholo{ki faktori. Relativno visokoto nivo na likvidnost vo ekonomijata rezultira{e so zgolesena pobaruva~ka za devizi, sozdavaj{i pritisok vrz devizniot kurs na denarot vo odnos na germanskata marka. So cel odbrana na targetiranoto nivo na devizniot kurs na denarot od psiholo{kite i {pekulativnite pritisoci za negovo depresirawe, NBRM intervenira{e dvostrano: na stranata na ponudata na devizi (proda`ba na devizi) i na stranata na pobaruva~kata za devizi (povlekuvawe na denarska likvidnost, preku nudewe na atraktivni kamatni stapki na aukciite na blagajni~ki zapisi i zgolemuwawe na ostanatite kamatni stapki na NBRM). Vakvata postavenost na monetarnata politika, zaedno so soodvetni izmeni vo postavenosta na deviznata politika, rezultiraa so stabilizirawe na dvi`ewata na devizniot pazar i zadr`uvawe na stabilnosta na devizniot kurs na denarot. Istovremeno, vakviot kurs na monetarnata politika, kako i vozdr`anosta na bankite od plasirawe na sredstva na pazarot na pari vo uslovi na neizvesnost, predizvika soodvetno zgolemuwawe na pazarnite kamatni stapki.

So namaluvaweto na voenite tenzii, po~nuvaj{i od septemvri 2001 godina, NBRM na devizniot pazar se javuva vo uloga na neto otkupuva~ na devizi. Isto taka, dojde do vra}awe na depozitite na ekonomskite subjekti vo bankarskiot sistem, pri {to vo poslednite meseci od 2001 godina deviznite depoziti zabele`aa isku~itelan porast (poradi potreбата od konverzija na valutite na 12-te zemji ~lenki na EMU vo evro). Vo takvi uslovi, a so cel poddr{ka na pozitivnite trendovi vo ekonomijata, NBRM izvr{i dvokratno namaluvawe na kamatnite stapki na aukciite na blagajni~ki zapisi. Istovremeno, na pazarot na pari bea registrirani povolni dvi`ewa, pri {to zapo~na trend na namaluvawe na kamatnite stapki.

Hronologija na merките na monetarnata politika

Vo tekot na 2001 godina, vo domenot na monetarnata politika bea prezemeni niza merki, koi ja reflektiraat fleksibilnata postavenost na monetarnata politika i nejzinata konzistentnost so останатите segmenti na makroekonomskata politika. Voedno, preku hronologijata na promenite mo`e da se sogleda visokiot stepen na respozivnost na monetarnata politika na tekovnite ekonomski dvi`ewa, vo funkcija na zadr`uvawe na cenovnata i finansiskata stabilnost vo ekonomijata.

21 maj 2001 godina

Kako reakcija na permanentnite pritisoci za depresirawe na devizniot kurs na devizniot pazar, so cel uspe{no sproveduvawe na monetarnata strategija na targetirawe na devizniot kurs i odr`uvawe na cenovnata stabilnost, vo maj Sovetot na NBRM donese odluka za zgolemuвање na stapkite na izdvojuвање na zadol`itelna rezerva za 0,5 procentni poeni. Taka, stapkata na izdvojuвање na zadol`itelna rezerva na kratkoro~nite depoziti (depozitni pari, depoziti po viduvawe i depoziti oro~eni do tri meseci) be{e zgolemena od 8% na 8,5%, dodeka stapkata na izdvojuвање na zadol`itelna rezerva na dolgoro~nite depoziti (oro~eni nad tri meseci) be{e zgolemena od 3,5% na 4%. Vakvata odluka be{e bazirana vrz prethodno sogleduvawe na dvi`eweto i sostojbata na vkupnata denarska i devizna likvidnost na bankarskiot sistem i be{e vo funkcija na povlekuвање na vi{okot na denarska likvidnost, koj vr{e{e pritisok na devizniot pazar. Istovremeno, nadomestot na izdvoenata zadol`itelna rezerva, koj go sledi dvi`eweto na kamatnata stapka na pazarot na pari i se utvrduva kako procent od eskontnata stapka, be{e zgolemen od 80% na 89% od eskontnata stapka. Vo funkcija na racionalno koristewe na lombardnite krediti, kako instrumenti vo krajna instanca, NBRM donese odluka za zgolemuвање na kamatnata stapka na lombardnite krediti od 17,5% na 19%, so namaluvawe na dozvoleniot periodot na koristewe vo tekot na mesecot od 10 na 5 dena.

4 juni 2001 godina

Osnoven instrument za regulirawe na likvidnosta na bankarskiot sistem, vo 2001 godina bea blagajni~kite zapisi na Centralnata banka. Pritoa, soglasno sostojbite vo ekonomijata, NBRM prave{e kontinuirani naponi za zgolemuвање na nivnata atraktivnost. Taka, vo juni 2001 se otpo~na so odr`uvawe na aukcii na blagajni~ki zapisi na principot tender so iznosi, so mo`nost za kupuvawe od strana na site zainteresirani subjekti. Pritoa, bea ponudeni blagajni~ki zapisi so rok na dostasuvawe od 3,7,14 i 28 dena i kamatni stapki od 13%, 14%, 14% i 15%, soodvetno.

Voedno, be{e izvr{eno povtorno zgolemuвање na stapkite na izdvojuвање na zadol`itelna rezerva za 1,5 procentni poeni kaj dolgoro~nite depoziti (od 8,5% na 10%) i za 1 procenten poen kaj kratkoro~nite depoziti (od 4% na 5%).

15 juni 2001 godina

NBRM donese odluka za zgolemuвање na kamatnite stapki na blagajni~kite zapisi so rok na dostasuvawe od 28 dena (od 15% na 20%).

28 juni 2001 godina

Donesena e odluka za zgolemuвање na eskontnata kamatna stapka od 7,9% na 10,7%. So toa, se zgolemija i kaznenite kamatni stapki za ~ie formirawe osnova pretstavuva eskontnata stapka (kaznenite kamatni stapki se utvrduvaat vo visina od 200% nad eskontnata stapka).

2 juli 2001 godina

Izvr{eno e zgolemuвање na procentot kolateraliziranost na lombardnite krediti (55% od nominalnata vrednost na zalo`enite hartii od vrednost).

3 septemvri 2001 godina

NBRM gi ukina blagajni~kite zapisi so rok na dostasuvawe od 3 dena, poradi namaleniот interes za nivno kupuvawe.

15 oktomvri 2001 godina

Kako reakcija na Centralnata banka na postepenoto normalizirawe na vkupnite ekonomski tekovi i stabiliziraweto na pobaruva~kata za devizi na devizniot pazar, be{e izvr{eno namaluvawe

na kamatne stappe na aukcijske na blagajniške zapise. Taka, kamatne stappe na blagajniške zapise so rok na dostavawe od 7, 14 i 28 dena iznesuvali 11%, 11% i 17%.

19. novembra 2001. godina

Soglasno kontinuiranoto namalavawe na pritisocite na devizniot pazar i normaliziraweto na sostojbite na pazarot na pari, NBRM pristapi kon povtorno namalavawe na kamatna stappa na blagajniške zapise so rok na dostavawe od 28 dena, so {to taa se svede na 15%.

Devizna politika be{e postavena na kompatibilna osnova so nasokite na monetarnata politika. Pritoa, prezemenite merki ovozmo`ija zgolemuwawe na ponudata na devizi i nejzino usoglasuwawe so pobaruvala za devizi, pridonesuvaj{i kon stabilizirawe na dvi`ewata na devizniot pazar. Taka, najbitni merki na devizna politika, prezemeni vo tekot na 2001 godina se: 1) namalavawe na dovoleniot period na koristewe na devizniot svop vo krajna instanca na 5 dena, so pravo na koristewe od strana na bankite koi spored posledniot izve{taj za devizna pozicija se pod ili na devizniot minimum; 2) namalavawe na dovoleniot period za `uwawe na devizi na smetkite na pravnite lica od 180 na 30 dena i 3) namalavawe na najvisokiot iznos na devizi, koj bankite ovlasteni za platen promet i kreditni raboti so stranstvo mo`at da go dr`at na smetkite vo stranstvo.

Ponudata na pari vo 2001 godina be{e determinirana od sostojbite na devizniot pazar, kako i od dvi`ewata na gotovite pari vo optek i depozitite kaj bankite, determinirani od psiholo{ki faktori. Taka, vo uslovi na visok porast na gotovite pari vo optek (48,4%), pari`nata masa M2-denarski del vo 2001 godina zabele`a me|ugodi{no zgolemuwawe od 13,6%. Toa vo najgolem del se dol`i na zna`ajno zgolemuwawe vo posledniot mesec od 2001 godina, determiniran od isklju`itelno visokiot porast na gotovite pari vo optek (prvenstveno kako rezultat na reformite na platniot sistem, visokiot neto otkup na menuvali`kiot pazar i voobi`aeniot sezonski efekt). Pritoa, ovoj monetaren agregat zabele`a i dvocifrena prose`na me|ugodi{na stappa na porast od 11,1%, {to se dol`i na dvi`ewata ostvareni vo prvata polovina od godinata. Vo vtorata polovina od 2001 godina dojde do namalavawe na me|ugodi{niot porast na pari`nata masa, pri {to (so isklju`ok na dekembri) bea registrirani ednocifreni stappe na porast.

Vo uslovi na namalena monetarna multiplikacija, zgolemuwaweto na pari`nata masa e rezultat na zna`ajniot porast na primarnite pari. Pritoa, porastot i dinamikata na primarnite pari vo celost se determinirani od gotovite pari vo optek, kako nivna dominantna komponenta. Primarnite pari vo 2001 godina ostvarija visoka prose`na me|ugodi{na stappa na porast od 27,4%. Na dekembriška osnova, porastot na primarnite pari e poizrazen (35,8%), {to se dol`i na ekscesivniot porast na gotovite pari vo optek.

Vo uslovi na vlo`eni ekonomski performansi i naru`eni sostojbi vo realniot sektor od ekonomijata, determinirani od voenata kriza, kreditnata aktivnost na bankarskiot sektor vo 2001 godina zabele`a zgolemuwawe od 7,7%. Toa vo najgolem del se dol`i na zgolemenite denarski krediti na bankite (za 8,7%), pri umeren porast na deviznite krediti (za 0,6%). Pritoa, osnovna karakteristika na kreditnata aktivnost na bankite be{e nedovolnata fleksibilnost, manifestirana preku zadocnetata reakcija na bankarskiot sektor na merkite na monetarnata politika i na op{tata ekonomska i bezbednosna sostojba vo zemjata. Istovremeno, bea registrirani divergentni dvi`ewa na denarskite i deviznite plasmani na bankite kaj nedr`avniot sektor. Imeno, nasproti preferiraweto na denarski krediti vo prvata polovina od 2001 godina, vo vtorata polovina bankite izvr{iija preorientacija kon plasirawe na devizni krediti, odnosno kon pointenzivno koristewe na stranski kreditni linii. Toa e odraz na zgolemeni stepen na pretpazlivost na bankite, determiniran od zgolemeni krediten rizik i od neizvesnosta vo dvi`eweto na likvidnosnata sostojba na bankite.

IV. Monetarni dvi`ewa vo Republ ika Makedonija

4.1. Tekovi na kreirawe i povlekuvawe na pari~na masa

Soglasno primenuvanata monetarna strategija, devizniot kurs na denarot vo odnos na germanskata marka pretstavuva {e intermedijarna cel na monetarnata politika vo tekot na 2001 godina. Pritoa, NBRM ja zadr`a orientacijata kon odr`uvawe na cenovната stabilnost, kako neophoden preduslov za odr`liv ekonomski razvoj. Dinamikata na dvi`ewe na pari~nata masa, vo 2001 godina be {e determinirana od vkupnite sostojbi vo ekonomijata, a osobeno od vlijaniето na psiholo {kite faktori usloveni od bezbednosnata kriza vo zemjata.

Pari~nata masa M1 (gotovi pari vo optek i depozitni pari) na krajot na 2001 godina, vo odnos na 31.12.2000 godina zabele`a zna~itelen porast od 3.214 milioni denari, ili za 14,5%. Vo uslovi na zabavena monetarna multiplikacija, determinirana od visokata pobaruva~ka za gotovi pari i padot na transakcionite depoziti, porastot na pari~nata masa M1 vo celost e rezultat na povisokoto nivo na primarni pari. Prose~nata me|ugodi {na stapka na porast na pari~nata masa M1 vo 2001 godina iznesuva {e 8,3%.

Tabela 6

Tekovi na kreirawe i povlekuvawe na pari~na masa (M1)¹
(vo milioni denari)

	Sostojba 31.12.2000	Promeni po kvartali					Sostojba 31.12.2001
		I	II	III	IV	Vkupno	
Pari~na masa M1	22.108	-601	-1.294	-314	5.423	3.214	25.322
Neto devizna aktiva ²	54.038	16.598	-8.022	-6.881	28.851	30.546	84.584
Neto doma {na aktiva	-4.432	-19.854	5.616	8.488	4.049	-1.701	-6.133
Doma {ni krediti od toa:	33.650	-19.839	5.443	7.293	3.493	-3.610	30.040
Krediti na nedr`aven sektor ³	34.314	649	-18	-112	39	558	34.872
- vo denari	30.256	1.222	-414	-867	583	524	30.780
- vo devizi ²	4.058	-573	396	755	-544	34	4.092
Pobaruwawa na NBRM od dr`avata, neto	-12.067	-20.049	5.298	6.349	3.861	-4.541	-16.608
Ostanati stavki, neto	-38.082	-14	172	1.195	556	1.909	-36.173
Kvazi i nemonetarni depoziti ⁴ (nedr`aven sektor)	23.236	-414	-1.408	1.964	26.612	26.754	49.990
Depoziti na dr`avniot sektor ⁴	4.262	-2.241	296	-44	867	-1.122	3.140
- depozitni pari	2.883	-2.144	378	-155	115	-1.806	1.077
- kvazi i nemonetarni depoziti	1.379	-97	-82	111	752	684	2.063

1/ (+) Kreirawe na pari~na masa (M1); (-) povlekuvawe na pari~na masa (M1).

2/ Sostojbite se vrednuvani po konstanten kurs; tekovite se vrednuvani po tekoven kurs.

3/ Prika`ani se smetkovodstvenite sostojbi na kreditite na bankite kaj nedr`avniot sektor.

4/ Pozitivna promena zna~i povlekuvawe na pari~na masa, negativna promena zna~i kreirawe na pari~na masa.

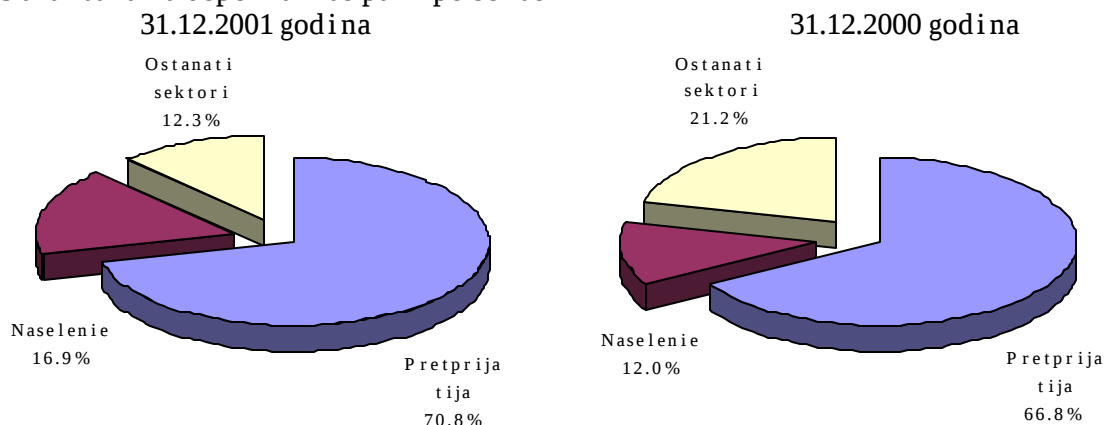
Od aspekt na kvartalната dinamika, analizata poka`uva namaluvawe na pari~nata masa M1 vo prvite tri kvartali (2,7%, 6,0% i 1,6%, soodvetno), dodeka vo posledniot kvartal od godinata registriran e intenziven porast od 27,3%. Pritoa, dvi`eweto na pari~nata masa M1 be {e usloveno od oscilaciite vo vkupnata ekonomska aktivnost, promenite vo o`ekuvawata na ekonomskite subjekti vo uslovi na politi~ka nestabilnost vo zemjata, institucionalnite promeni, kako i vlijaniето na fizi~koto voveduvawe na novata evropska valuta - evro.

Od strukturen aspekt, komponentite na pari~nata masa M1 vo 2001 godina ostvariya divergentni dvi`ewa. Taka, vo odnos na krajot na prethodnata godina, nivoto na gotovite pari vo optek be{e povisoko za 48,5%, dodeka vkupnite depozitni pari zabele`aa pad od 11,1%. Sledstveno, pomestuvawata vo strukturata na pari~nata masa M1 bea vo nasoka na porast na u~estvoto na gotovite pari vo optek. Taka, prose~noto godi{no u~estvo na gotovite pari vo optek vo 2001 godina iznesuva{e 48,5%, bele`ej{i porast vo odnos na prethodnata godina od 8,6 procentni poeni.

Vo tekot na 2001 godina, dvi`eweto na gotovite pari vo optek otstapuva{e od regularnata dinamika. Imeno, na po~etokot na 2001 godina ne be{e registrirano voobi~aenoto stabilizirawe na pobaruva~kata za gotovi pari, po sezonski determiniraniot porast pred Novogodi{nite i Bo`i{nite praznici. Taka, dinami~kata analiza poka`uva permanenten porast na gotovite pari vo optek vo prviot kvartal od godinata (14,3%), pod vlijanie na nekolku faktori: a) del od isplatata na dr`avnite obvrznici, vrz osnova na staroto devizno {tedewe; b) otkupot na tutunot; v) reformite vo javnata administracija (gotovinski isplati na otpremnini); g) preferenciite na ekonomskite subjekti za dr`ewe na gotovi pari, vo uslovi na voena kriza; d) gotovinskie isplati za pripadnicite na bezbednosnite sili. Vo vtoriot i tretiot kvartal e registrirano stabilizirawe na pobaruva~kata za gotovi pari (namaluvawe od 7,2% i 9,4%, soodvetno), determinirano od namalenite psiholo{ki pritisoci, postepenoto iscrpuvawe na vlijaniето na faktorite na porast na gotovite pari vo optek od prethodniot period i voveduvaweto na danokot na finansiski transakcii (so koj se predviduva povisoko odano~uvawe na gotovinskie transakcii). Vo ~etvrtiot kvartal od godinata, be{e zabele`an intenziven porast na gotovite pari vo optek od 54,5%. Pokraj voobi~aenite sezonski vlijaniya (Novogodi{n i Bo`i{n praznici), vrz nivoto na gotovite pari vo optek dopolnitelno vlijanie imaa slednive faktori: a) tranzitoren porast na gotovite pari vo optek, kako rezultat na reformite na platniot promet i transformacijata na Zavodot za platen promet; b) konvertirawe na germanskite marki vo denari, vo periodot pred voveduvaweto na evroto i vo uslovi na neizvesnost za paritetite pome|u vode~kite me|unarodni valuti.

Grafikon 11

Struktura na depozitnite pari po sektori

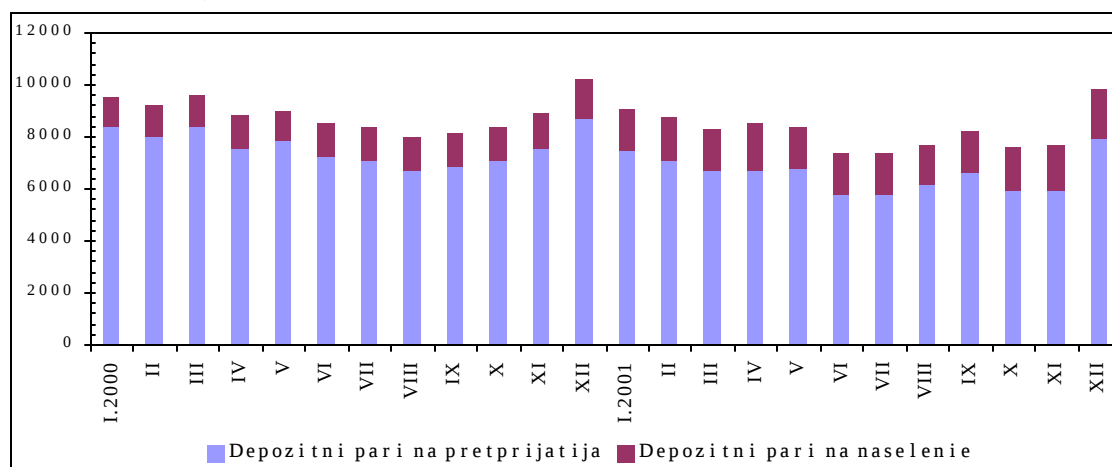

Od sektorski aspekt, namaluvaweto na depozitnite pari vo celost e determinirano od padot na depozitnite pari na pretprijatijata, pri istovremeno zgolemuwawe na depozitnite pari na naselenieto. Taka, na krajot na 2001 godina vo odnos na krajot od prethodnata godina, depozitnite pari na pretprijatijata bea poniski za 493 milioni denari, ili za 5,9%. Pritoa, vo tekot na godinata nivoto na

depozitne pari na pretprijatijata postojano osciliraju u skladu s promjenama u dinamici ekonomske aktivnosti i promjenama u postavama na monetarnu i deviznu politiku. Imeno, kontrakcija na ukupnu ekonomsku aktivnost, determinirana od visokog političkog i vojnog rizika u zemlji rezultiraju u intenzivnom smanjenju depozitne pari na pretprijatijata u prvoj polovini od godine (31,6%). U drugoj polovini od 2001. godine, negativni utjecaji na depozitne pari na pretprijatijata mogu biti umjereni, kao rezultat na postepenom povećanju obima na ukupne transakcije u ekonomiji i promjenama u postavama na deviznu politiku (smanjenje na dozvoljeni period za otvaranje na devizi u depozit, za pravna lica od 180 na 30 dana, što determinira u visokim i posrednim prilivima na transakcijske smetke na pretprijatijata). I pored negativnog trenda depozitne pari na pretprijatijata, njihovo udjelno u strukturi na ukupne depozitne pari na 31.12.2001. godine iznosi 70,8%, što predstavlja godišnji porast od 4,0 procentnih poena.

Grafikon 12

Depozitni pari na pretprijatijata i naselenieto
(u milijunima denara)

Na kraju 2001. godine u odnosu na kraj godine prethodne, depozitne pari na naselenie mogu biti povišeni za 383 milijuna denara, ili za značajnih 25,4%. Prigovore, u prvoj polovini od godine mogu biti registrirani povremeni odlivi od transakcijskih depozita na naselenie, u uslovi na narušena bezbjednostna stanja u državi. Imeno, psihološka pritisaka od vojnog kriza u državi determiniraju u prenosu smanjenja na delovanje denarske likvidnosti u stranim valutama. Sledstveno, odlivite od transakcijskih smetki na naselenie kreiraju dopunitelna potražnja za devizama, stvarajući pritisake za depresiranje na domaću valutu na mehanizirani tržištu. U drugoj polovini od godine, u isključku na sezonski determinirano smanjenje u periodu na godišnjem odmori, depozitne pari na naselenie se održavaju na relativno visokom nivou, ukazujući na postepenom iscrpavanje negativnih efekata od krize. Soglasno ovoj dinamici, udjelno na depozitne pari na naselenie, u strukturi na ukupne depozitne pari zabeleženo godišnje povećanje od 4,9 procentnih poena i na 31.12.2001. godine dostiže 16,9%.

Tabela 7

Monetarni agregati
(vo milioni denari)

	Sostojbi					Promeni po kvartali				
	31.12.2000	31.03.2001	30.06.2001	30.09.2001	31.12.2001	I	II	III	IV	Vkupno
Gotovi pari vo optek	9.521	10.886	10.100	9.146	14.134	1.365	-786	-954	4.988	4.613
Depozitni pari	12.587	10.621	10.113	10.753	11.188	-1.966	-508	640	435	-1.399
Pari-na masa M1	22.108	21.507	20.213	19.899	25.322	-601	-1.294	-314	5.423	3.214
Kvazi denarski depoziti	8.429	8.210	7.546	8.644	9.368	-219	-664	1.098	724	939
Kvazi devizni depoziti*	9.600	8.922	7.706	8.530	33.529	-678	-1.216	824	24.999	23.929
Pari-na masa M2	40.137	38.639	35.465	37.073	68.219	-1.498	-3.174	1.608	31.146	28.082
Nemonetarni denarski depoziti	3.316	3.971	3.875	3.798	3.828	655	-96	-77	30	512
Nemonetarni devizni depoziti*	1.891	1.719	2.287	2.406	3.265	-172	568	119	859	1.374
Pari-na masa M4	45.344	44.329	41.627	43.278	75.311	-1.015	-2.702	1.651	32.033	29.967

*/ Sostojbi te se vrednuvani po konstanten kurs; tekovi te se vrednuvani po tekoven kurs.

Dinamikata na monetarniot raste` vo tekot na 2001 godina be{e determinirana od vlijanieto na pove}e faktori: a) odlivot na depoziti na krajot od prviot i vtoriot kvartal od 2001 godina, kako posledica na naru{enata bezbednosna sostojba; b) negativното vlijanie na voenata kriza vrz novoto {tedeweto na ekonomskite subjekti; v) promenite vo nasokite na monetarnata i deviznata politika; g) naru{eniot investicionen ciklus i kontrakcijata na vkupnata ekonomska aktivnost; d) podgotovkite za fizi~koto voveduvawe na novata evropska valuta i potrebata za konverzija na germanskite marki i ostanatite "in - valuti" vo evra. Vlijanieto na posledniot faktor determinira{e intenziven porast na depozitniot potencijal na bankite vo posledniot kvartal od 2001 godina, {to rezultira{e so visoki godi {ni stapki na porast na po {irokite monetarni agregati. Taka, pari~nata masa M2 (ja vclu~uva pari~nata masa M1, depozitite po viduvawe i depozitite oro~eni do edna godina), na krajot od 2001 godina vo odnos na krajot od prethodnata godina be{e povisoka za 28.082 milioni denari, ili za 70,0%. Porast od 4.153 milioni denari, (13,6%), na godi {na osnova be{e registriran kaj denarskata komponenta na pari~nata masa M2, koja vo odnos na proektiranoto nivo be{e povisoka za 7,4%. Naj{iroko definiraniot monetaren agregat M4 (koj pokraj pari~nata masa M2 gi vclu~uva ograni~enite i dolgoro~no oro~enite depoziti), na dekemvriska osnova be{e povisok za 29.967 milioni denari, ili za 66,1%.

4.1.1. Vкупni depoziti

Depozitniot potencijal na bankarskiot sektor (depoziti po viduvawe, oro~eni do i nad edna godina), na krajot na 2001 godina ostvari isklju~itelno visoka godi {na stapka na porast. Taka, nivoto na vkupnite depoziti na nedr`avniot sektor kaj bankite na 31.12.2001 godina, vo odnos na krajot od prethodnata godina be{e povisoko za 26.754 milioni denari, ili za 115,1%. Zna~itelното pro{iruvawe na depozitnata baza na bankarskiot sektor, vo najgolema mera go reflektira efektot od voveduvaweto na edinstvenata evropska valuta i potrebata za konverzija na porane {nite nacionalni valuti vo evro. Imeno, vo uslovi na visok iznos na za {tedi vo germanski marki nadvor od oficijalnite bankarski kanali, mo`nosta za besplatna konverzija vo evra pri nivno deponirawe pred krajot na godinata determinira{e visok priliv na depoziti vo bankarskiot sektor. Od monetaren aspekt, toa determinira{e zna~itelen porast na monetarnite agregati i sledstveno, zajaknuvawe na procesot na monetarna multiplikacija.

Tabela 8

Vkupni depoziti

(vo milionu denari)

	Sostojbi					Promeni po kvartali				
	31.12.2000	31.03.2001	30.06.2001	30.09.2001	31.12.2001	I	II	III	IV	Vkupno
Vkupni depoziti na										
nedr`avniot sektor	23.236	22.822	21.414	23.378	49.990	-414	-1.408	1.964	26.612	26.754
-denarski	11.745	12.181	11.421	12.442	13.196	436	-760	1.021	754	1.451
-devizni ^a	11.491	10.641	9.993	10.936	36.794	-850	-648	943	25.858	25.303
I. Kratkoro~ni depoziti ^{/2}	18.029	17.132	15.252	17.174	42.897	-897	-1.880	1.922	25.723	24.868
-denarski	8.429	8.210	7.546	8.644	9.368	-219	-664	1.098	724	939
-devizni ^{/1}	9.600	8.922	7.706	8.530	33.529	-678	-1.216	824	24.999	23.929
II. Dolgoro~ni depoziti ^{/3}	5.207	5.690	6.162	6.204	7.093	483	472	42	889	1.886
-denarski	3.316	3.971	3.875	3.798	3.828	655	-96	-77	30	512
-devizni ^{/1}	1.891	1.719	2.287	2.406	3.265	-172	568	119	859	1.374

1/ Sostojbite se vrednuvani po konstanten kurs; tekovite se vrednuvani po tekoven kurs.

2/ Kratkoro~nite depoziti gi vku~uvaat: depozitite po viduvawe i depozitite oro~eni do edna godina.

3/ Dolgoro~nite depoziti gi vku~uvaat: depozitite oro~ni nad edna godina i ograni~enite depoziti.

Od dinami~ki aspekt, vo prvata polovina od 2001 godina be{e registriran pad na nivoto na vkupnite depoziti (namaluvawe od 1,8% i 6,2% vo prviot i vtoriot kvartal, soodvetno). Namaluvaweto na depozitniot potencijal na bankite, vo prvata polovina od godinata se dol`i na: a) psiholo{ki pritisoci, determinirani od po~etokot na voenata kriza na dr`avata, koi rezultiraa so povlekuvawe na del od depozitite na krajot od prviot kvartal od 2001 godina; b) destimulirawe na novoto {tedewe, vo uslovi na neizvesnost i rizik; v) kontrakcija na vkupnata ekonomska aktivnost i sledstveno, namaluvawe na prilivite na smetkite na ekonomskite subjekti vo bankite. Vo tretiot kvartal od godinata e registrirano postepeno revitalizirawe na {tedeweto (porast od 9,2%), vo uslovi na: ubla`uvawe na recesionite tendencii vo ekonomijata, namaluvawe na destimulativното vlijanie na voenata kriza vrz novoto {tedewe i otsustvo na zna~itelni odlivi na depoziti od bankarskiot sektor. Potrebata od konverzija na za{tedite vo germanski marki i aktivnite delovni politiki na bankite pred fizi~koto voveduvawe na evroto, vo ~etvrtiot kvartal ovozmo`ija mobilizirawe na dosega nemobilizirani za{tedi na naselenieto i imaa najsilen efekt vrz porastot na vkupnite depoziti (zna~itelen porast na vkupnite depoziti vo ~etvrtiot kvartal od 113,8%).

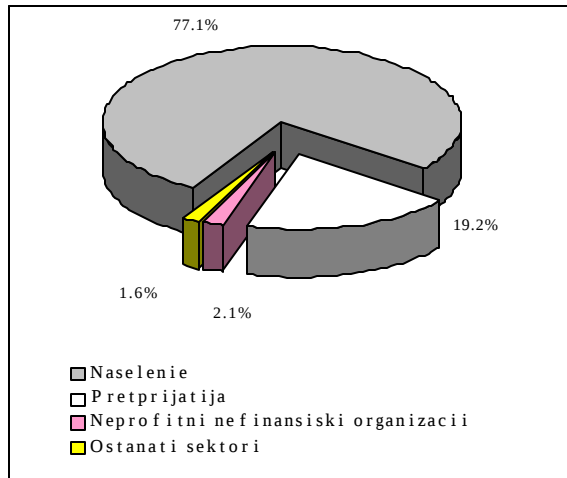
Od aspekt na ro~nata struktura, porastot na vkupnite depoziti vo 2001 godina e rezultat na istovremenoto zgolemuwawe na kratkoro~nite i dolgoro~nite depoziti, pri {to kratkoro~nite depoziti ostvariya isklju~itelno visok porast. Taka, kratkoro~nite depoziti na nedr`avniot sektor na krajot od 2001 godina vo odnos na krajot od prethodnata godina bea povioki za 137,9%. Pritoa, nivnoto dvi`ewe vo tekot na godinata be{e pod silno vlijanie na psiholo{kata presija od voenata kriza, dodeka vo posledniot kvartal zna~aen pozitiven efekt vrz nivnoto nivo ima{e voveduvaweto na evroto. Porastot na dolgoro~nite depoziti vo 2001 godina iznesuva{e 36,2%, pri {to nivnoto dvi`ewe vo tekot na godinata se karakterizira{e so postojani fluktuacii. Imeno, dinamikata na dolgoro~nite depoziti vo najgolema mera e determinirana od depozitite na pretprijatijata nameneti za isplati po instrumentite na nadvore{niot platen promet, koi fluktuiraa vo soglasnost so obemot na nadvore{no-trgovskata razmena. Pointenzivnata dinamika na porast na kratkoro~nite depoziti uka`uva na potrebata od postepena promena na ro~nata struktura na depozitite, vo funkcija na poddr{ka na investicioniot ciklus i dinamizirawe na vkupnata ekonomska aktivnost.

Od valuten aspekt, zna~itelno pointenziven porast ostvariya deviznite vo odnos na denarskite depoziti, {to glavno se dol`i na konverzijata na nacionalnite valuti na zemjite ~lenki na Evropskata monetarna unija (EMU) vo evra i prisutnata

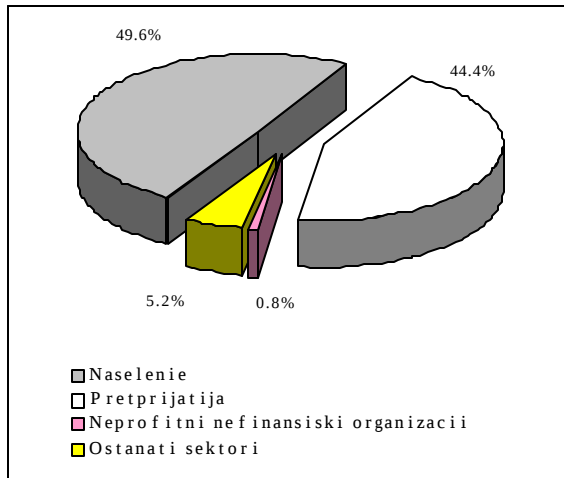
orientacija na ekonomskite subjekti kon stranski valuti. Taka, godi {niot porast na vkupnite devizni depoziti vo 2001 godina iznesuva {e 220,2%, pri registriran porast na kratkoro~nite i dolgoro~nite devizni depoziti od 249,3% i 72,7%, soodvetno.

Grafikon 13

Struktura na depozitite po sektori
31.12.2001 godina

31.12.2000 godina

Vo sektorskata struktura na vkupnite depoziti¹⁷ se registrirani dvi `ewa vo nasoka na zgolemuwawe na u~estvoto na depozitite na naselenieto i zna~itelno namaluvawe na u~estvoto na depozitite na pretprijatijata. Taka, u~estvoto na depozitite na naselenieto vo strukturata na vkupnite depoziti na 31.12.2001 godina iznesuva {e 77,1% i vo odnos na krajot od prethodnata godina e povisoko za 27,5 procentni poeni, {to glavno go reflektira efektot od evro - konverzijata. Od druga strana, u~estvoto na depozitite na pretprijatijata na krajot na godinata iznesuva {e 19,2%, bele `ej}i godi {en pad od 25,2 procentni poeni.

Depozitite na naselenieto, na krajot na 2001 godina vo odnos na krajot od 2000 godina bea povisoki za 27.744 milioni denari, ili za 226,3%. Pritoa, povlekuvaweto na depozitite na naselenieto pod vlijanie na psiholo {ki faktori, determinira {e nivno namaluvawe vo prvata polovina od godinata (1,5%). Vo vtorata polovina od 2001 godina, depozitite na naselenieto ostvarija visok porast (231,2%), {to glavno e rezultat na evro - konverzijata. Na godi {na osnova (dekemvri 2001 / dekemvri 2000 godina), vkupnite depoziti na pretprijatijata zabele `aa umeren pad od 1.028 milioni denari, ili za 9,4%, vo uslovi na naru {en investicionen ciklus i recesioni tendencii vo ekonomijata, determinirani od voenata kriza vo dr `avata.

¹⁷ Pri sektorskata analiza na strukturata na depozitite, tie se prika `ani po tekoven kurs, dodeka kaj monetarnite agregati tekovite se prika `ani po tekoven kurs, a sostojbite po konstanten kurs.

4.1.2. Plasmani na bankite¹⁸

I pokraj vloženite ekonomski performansi na makedonskata ekonomija, determinirani od voenata kriza vo zemjata, vkupnata kreditna aktivnost na bankarskiot sektor vo 2001 godina ostvari porast. Taka, vkupnite plasmani na bankite kaj nederavniot sektor vo 2001 godina se zgolemija za 3.033 milioni denari, ili za 7,7% i na 31.12.2001 godina iznesuvaa 42.747 milioni denari. Porastot prvenstveno se dolži na zgolemenite denarski krediti na bankite (za 8,7%), dodeka deviznite krediti zabeleaa umereno zgolemuvawe (za 0,6%). Pritoa, osnovna karakteristika na kreditnata aktivnost na bankite vo tekot na 2001 godina bea divergentnite dvižewa na denarskite i deviznite plasmani na bankite kaj nederavniot sektor.

Tabela 9

Domašni krediti na depozitnite banki

(vo milioni denari)

	Sostojbi					Promeni po kvartali				
	31.12.2000	31.03.2001	30.06.2001	30.09.2001	31.12.2001	I	II	III	IV	Vkupno
Domašni krediti ¹	45717	45927	46072	47016	46676	210	145	944	-340	959
Domašni krediti ²	51117	52122	53547	54627	54551	1005	1425	1080	-76	3434
1. Krediti na dravata	7090	7193	7439	7627	7606	103	246	188	-21	516
- denarski krediti	352	360	699	802	859	8	339	103	57	507
- devizni krediti ³	6719	6719	6719	6719	6719	0	0	0	0	0
- dostasana nenapl. kamata	19	114	21	106	28	95	-93	85	-78	9
2. Plasmani kaj privatniot i opštestveni sektor ¹	38627	38734	38633	39389	39070	107	-101	756	-319	443
- denarski krediti	30256	31478	31064	30197	30780	1222	-414	-867	583	524
- devizni krediti ³	4058	3485	3881	4636	4092	-573	396	755	-544	34
- dostasana nenapl. kamata	4313	3771	3688	4556	4198	-542	-83	868	-358	-115
2a. Plasmani kaj privatniot i opštestveni sektor ²	39714	41158	42420	42444	42747	1444	1262	24	303	3033
- denarski krediti	33841	35858	36724	35993	36840	2017	866	-731	847	2999
- devizni krediti ³	5873	5300	5696	6451	5907	-573	396	755	-544	34

1/ Smetkovodstvena sostojba

2/ Faktička sostojba

3/ Sostojbite se vrednuvani po konstanten kurs; tekovite se vrednuvani po tekoven kurs

Od aspekt na dinamikata na denarskite i deviznite plasmani na bankite kaj nederavniot sektor vo tekot na godinata, možeat da se razgraničat tri perioda: 1) januari-maj 2001 godina; 2) juni-noemvri 2001 godina i 3) dekemvri 2001 godina.

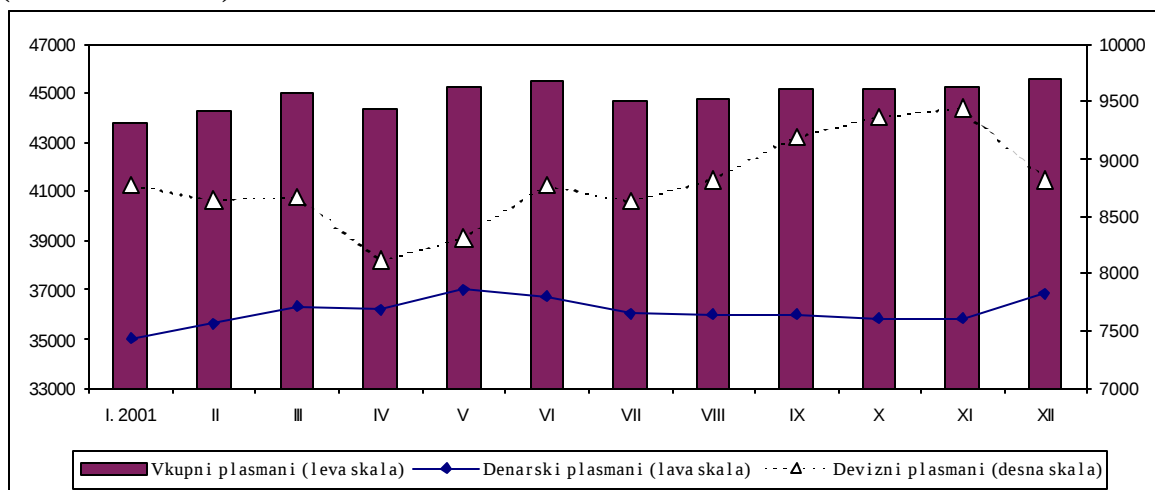
Vo periodot januari-maj 2001 godina, i pokraj zabavenata dinamika na aktivnostite vo realniot sektor, vloženawata na likvidnosta na ekonomskite subjekti i permanentното stesnuvawe na depozitnata baza na bankite, denarskite plasmani zabeleaa zgolemuvawe od 3.172 milioni denari, ili za 9,4%. So toa, kreditnata politika na bankite vo ovoj period se karakteriziraše so visok stepen

¹⁸ Plasmanite na bankite se prikažani spored faktičkata sostojba. Faktičkata sostojba na denarskite plasmani se razlikuva od smetkovodstvenata sostojba po toa što se vključuvaa pobaruwata na edna banka vo 1997 godina vo iznos od 4.144 milioni denari, otpočnate pobaruwata na bankite vrz osnova na glavnina i dostasana nenaplatena kamata vo periodot juni 1998 godina - dekemvri 2001 godina vo iznos od 6.500 milioni denari i neto efektite od svop transakcijata so dravata i preknivawata kaj edna banka vo iznos od 1.686 milioni denari vo dekemvri 1999 godina, a se isključuva porastot na kreditite predizvikan od konsolidacijata na smetki vo dekemvri 1998 godina vo iznos od 6.270 milioni denari. Kaj deviznite plasmani se vključeni smetkovodstvenite preknivawa izvršeni vo dekemvri 1998 godina vo iznos od 774 milioni denari i neto efektite od svop transakcijata so dravata i preknivawata kaj edna banka od dekemvri 1999 godina vo iznos od 1.041 milioni denari.

na neresponzivnost na opštite ekonomski dvig i na zgolemeni rizik, determiniran od eskalacijata na bezbednosnata kriza vo zemjata. Istovremeno, kaj deviznite plasmani na bankite na nedr`avniot sektor be`e registrirana tendencija na namaluvawe, pri što padot iznesuva`e 600 milioni denari, ili 10,2%.

Vo periodot juni-noemvri 2001 godina dojde do obratni dvig, pri što denarskite plasmani na bankite zabele`aa namaluvawe od 1.180 milioni denari, ili za 3,2%. Vakvata kontrakcija na kreditnata aktivnost, iako zadocneta, pretstavuva soodvetna reakcija na bankarskiot sektor na natamo`noto vlo`uvawe na sostojbite vo realniot sektor i na restriktivnite merki na monetarnata politika. Istovremeno, toa korespondira so namalenata pobaruva`ka za krediti od strana na ekonomskite subjekti, soglasno sostojbite vo makedonskata ekonomija. Od druga strana, kaj deviznite plasmani na bankite be`e registriran trend na zgolemuvawe, pri što vo ovoj period tie ostvariya porast od 1.299 milioni denari, ili za 24,6%. Vo uslovi na fluktuacii vo likvidnosnata sostojba na bankite, na zgolemen krediten rizik i neizvesnost, toa pretstavuva potvrda za orientacijata na bankite kon pointenzivno koristewe na stranski kreditni linii. So toa, kreditnata politika na bankite vo periodot juni-noemvri 2001 godina se karakterizira`e so visok stepen na pretpazlivost.

Grafikon 14
Plasmani na bankite
(vo milioni denari)

Postepenoto normalizirawe na bezbednosnata i ekonomskata sostojba vo zemjata, kako i merkite na monetarnata politika, sozdadoa uslovi za poekspanzivna kreditna politika na bankite. Taka, vo posledniot mesec od 2001 godina be`e prekinat `estmese`niot trend na namaluvawe na denarskite plasmani na bankite na nedr`avniot sektor, pri što tie ostvariya zna`aen porast od 1.007 milioni denari, ili za 2,8%. Istovremeno, deviznite plasmani na bankite zabele`aa pad od 665 milioni denari, ili za 10,1%, što uka`uva na pretpazлива kreditna politika na bankite.

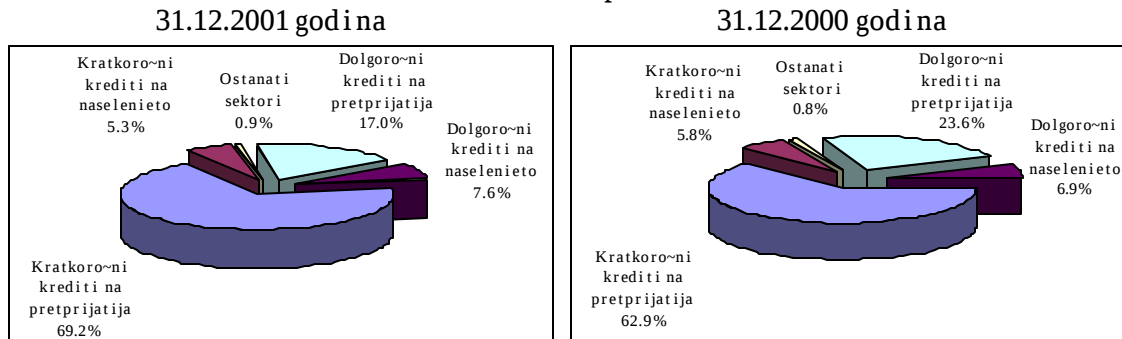
Vo ro`nata struktura<sup>19</sup> na denarskite plasmani na bankite kaj nedr`avniot sektor vo 2001 godina prodol`ija nepovolnitate pomestuvawa. Imeno, u`estvoto na kratkoro`nite plasmani vo vkupnite denarski plasmani zabele`a porast od 6,0 procentni poeni, i na 31.12.2001 godina dostigna 75,4%. Toa pretstavuva najvisoko nivno u`estvo vo poslednite tri godini. Preferiraweto na kratkoro`ni krediti ja

¹⁹ Pri ro`nata i sektorskata analiza, denarskite plasmani na bankite se prika`ani spored smetkovodstvenata sostojba.

odrazuwa reakcijata na bankite na depresiranite ekonomski tekovi i potrebata od vodewe na pretpazлива kreditna politika. Pritoa, pomestuwawata vo ro~nata struktura na denarskite plasmani vo 2001 godina se dol`at na porastot na kratkoro~nite plasmani (10,6%) vo uslovi na namaluwawe na dolgoro~nite plasmani (za 18,3%).

Grafikon 15

Sektorska i ro~na struktura na denarskite plasmani

Sektorskata struktura na denarskite plasmani vo 2001 godina ne zabele`a poznajna promena, { to se dol`i na umerenite stapki na porast na plasmanite kaj pretprijatijata (za 1,3%) i kaj naselenieto (za 3,9%). So toa, na krajot na 2001 godina se zadr`a dominantното u~estvo na denarskite plasmani vo korist na pretprijatijata (86,1%, pad za 0,4 procentni poeni), dodeka plasmanite vo korist na naselenieto u~estvuva so 12,9% vo vkupnite denarski plasmani na bankite kaj nendr`avniot sektor (porast od 0,3 procentni poeni). Imaj}i gi predvid pomestuwawata vo ro~nata i sektorskata struktura na denarskite plasmani, osnovna karakteristika na kreditnata politika na bankite vo 2001 godina be{e orientacijata kon kratkoro~ni denarski krediti na pretprijatijata za smetka na dolgoro~nite. Sepak, registriran e i umeren porast na u~estvoto na dolgoro~nite krediti na naselenieto (za 0,7 procentni poeni), { to uka`uva na zgolemenata kreditna poddr{ka na ovoj sektor.

Vodeweto na pretpazлива kreditna politika, vo uslovi na namalena ekonomska aktivnost i zgolemen rizik, determinira{e nepovolni pomestuwawa i vo ro~nata struktura na deviznite plasmani²⁰ na bankite kaj nendr`avniot sektor. Imeno, u~estvoto na dolgoro~nite plasmani vo vkupnite devizni plasmani vo 2001 godina zabele`a zna~ajno namaluwawe od 8,8 procentni poeni i na 31.12.2001 godina se svede na 42,2%. Toa se dol`i na orientacijata na bankite kon odobruvawe na kratkoro~ni devizni krediti (porast za 22,7%), pri istovremeno namaluwawe na dolgoro~nite devizni krediti (za 13,8%), soglasno ekonomskata i voeno-politi~kata sostojba vo zemjata.

Od sektorski aspekt, na krajot na 2001 godina, najgolem del, ili 98,3% od vkupnite devizni plasmani na bankite se skoncentrirani vo sektorot pretprijatija. Sporedeno so krajot na prethodnata godina, u~estvoto na deviznite plasmani vo korist na pretprijatijata e zgolemeno za 1,7 procentni poeni. Pri nezna~itelen porast na deviznite krediti kaj naselenieto, toa se dol`i na zgolemuwaweto na deviznite plasmani na bankite kaj pretprijatijata (za 5,9%).

²⁰ Pri ro~nata i sektorskata analiza, deviznite plasmani na bankite se prika`ani spored smetkovodstvena sostojba i tekoven kurs.

4.1.3. Neto devizna aktiva na monetarni ot sistem

Na krajot od 2001 godina, vo odnos na krajot od prethodnata godina neto deviznata aktiva na monetarni ot sistem (gi vkuuva transakciite so nerezidenti), zabele`a porast od 30.546 milioni denari, ili 56,5%. Pritoa, porast e registriran kaj dvete nejzini komponenti (neto devizna aktiva na NBRM i neto devizna aktiva na depozitnite banki).

Tabela 10

Neto devizna aktiva na monetarni ot sistem*
(vo milioni denari)

	Sostojba 31.12.2000	Promeni po kvartali					Sostojba 31.12.2001
		I	II	III	IV	Vkupno	
Neto devizna aktiva na monetarni ot sistem	54.038	16.598	-8022	-6.881	28.851	30.546	84.584
Neto devizna aktiva na NBRM	42.245	17.749	-5.526	-6.666	2.542	8.099	50.344
Devizna aktiva	47.094	16.112	-5.757	-6.434	2.133	6.054	53.148
Devizna pasiva	4.849	-1.637	-231	232	-409	-2.045	2.804
Neto devizna aktiva na depozitnite banki	11.793	-1.151	-2.496	-215	26.309	22.447	34.240
Devizna aktiva	22.732	-4.227	-4.468	-77	29.327	20.555	43.287
Devizna pasiva	10.939	-3.075	-1.973	138	3.018	-1.892	9.047

*Sostojbite se vrednuvani po konstanten kurs; tekovite se vrednuvani po tekoven kurs.

Neto deviznata aktiva na NBRM, vo 2001 godina se zgolemi za 8.099 milioni denari, ili za 19,2% kako rezultat na porastot na deviznata aktiva i registriranoto namaluvawe na deviznata pasiva.

Glaven faktor na porast na deviznata aktiva na NBRM (12,9%) vo tekot na 2001 godina pretstavuvaa prilivite od privatizacijata na "Makedonski ot Telekom" vo iznos od 322,7 milioni SAD dolari. Voedno, na krajot od 2001 godina se registrirani prilivi na devizni sredstva vrz osnova na kamati (33,0 milioni SAD dolari), koi dopolnitelno deluvaa vo nasoka na porast na deviznite sredstva na NBRM. Eksternata smetka na dr`avata deluva{e vo nasoka na namaluvawe na deviznite sredstva vo iznos od 41,2 milioni SAD dolari. Imeno, i pokraj prilivite vrz osnova na sukcesijata na imotot od porane{na SFRJ (akcii, zlato i devizi vo iznos od 23,2 milioni SAD dolari), servisiraweto na obvrskite sprema stranskite doveriteli determinira{e neto odliv na sredstva od eksternata smetka na dr`avata. Vo uslovi na naru{ena bezbednosna sostojba vo dr`avata, vo tekot na prvite osum meseci od 2001 godina na devizni ot pazar bea registrirani permanentni pritisoci za depresirawe na devizni ot kurs. Soglasno strategijata na targetirawe na devizni ot kurs, NBRM intervenira{e na devizni ot pazar so prodab`ba na devizi. Sledstveno, deviznite transakcii na Centralnata banka deluvaa vo nasoka na namaluvawe na vkupnite devizni sredstva. Deviznite obvrski na NBRM se namalija za 42,2%, {to se dol`i na izvr{enata otplata na obvrskite po krediti od Bankata za me|unarodni poramnuvawa (BIS) vo februaru 2001 godina, vo iznos od 14,1 milion SAD dolari, kako i na redovnoto servisirawe na obvrskite kon Me|unarodni ot monetaren fond (MMF). Od dinami~ki aspekt, prilivite vrz osnova na privatizacijata na "Makedonski ot Telekom" determiniraa zna~itelen porast na neto deviznata aktiva na NBRM vo prvi ot kvartal od 2001 godina. Eskalacijata na voenata kriza vo vtoriot kvartal i permanentnite pritisoci za depresirawe na doma{nata valuta, nametnaa potreba od intervencii na NBRM na devizni ot pazar so neto prodab`ba na devizi. Sledstveno, vo vtoriot kvartal od 2001 godina e registrirano namaluvawe na neto deviznata aktiva na NBRM. Pad e registriran i vo tretiot kvartal, i pokraj postepenoto iscrpuvawe na negativnite efekti od krizata (na krajot na tretiot kvartal ne se registrirani pritisoci za deprecijacija na doma{nata valuta). Vo ~etvrti ot kvartal e registriran porast na neto deviznata aktiva na NBRM, vo uslovi na intervencii na NBRM na devizni ot pazar vo nasoka na neto otkup na devizi.

Neto deviznata aktiva na depozitne banki na krajot na 2001 godina zabele`a porast od 22.447 milioni denari, ili za 190,3% vo uslovi na zgolemeno nivo na vkupnite devizni sredstva na bankite (90,4%), pri istovremeno namaluvawe na deviznite obvrski (17,3%). Imeno, voveduvaweto na edinstvenata evropska valuta i potrebata od konverzija na porane{nite nacionalni valuti na zemjite ~lenki na EMU, determiniraa isklu~itelno visok priliv na devizni depoziti vo bankarskiot sektor, vo posledniot kvartal od 2001 godina. Sledstveno, zna~itelno to pro{iruvawe na deviznata depozitna baza na bankite determinira{e i porast na nivnite devizni sredstva. Povlekuvaweto na del od depozitite na nerezidentite, vo uslovi na visoko nivo na rizik na zemjata, deluva{e vo nasoka na namaluvawe na deviznite obvrski na depozitne banki. Voedno, pretpazlivata kreditna politika na bankite (vo uslovi na naru{ena bezbednosna sostojba vo dr`avata) determinira{e namaluvawe na obemot na koristenite stranski kreditni linii, {to dopolnitelno deluva{e vo nasoka na namaluvawe na nivnite deviznite obvrski. Dinami~kata analiza poka`uva namaluvawe na neto deviznata aktiva na depozitne banki vo prвите dva kvartala od godinata, determinirano od registriranoto povlekuvawe na deviznite depoziti. I pokraj umerenoto zgolemuwawe na deviznite depoziti vo tretiot kvartal, neto deviznata aktiva na depozitne banki povtorno zabele`a namaluvawe. Intenziven porast na neto deviznata aktiva na depozitne banki be{e registriran vo ~etvrtiot kvartal od 2001 godina, pri zna~itelno povisoko nivo na devizni depoziti vo bankarskiot sektor (poradi potrebata za evro konverzija).

4.2. Primarni pari

I pokraj visokata sporedbena osnova od krajot na prethodnata godina, nivoto na primarni pari na krajot na 2001 godina zabele`a zna~itelen godi{en porast od 4.330 milioni denari, ili za 35,8%. Pritoa, dvi`eweto na primarnite pari vo tekot na godinata gi reflektira{e intervenciite na Centralnata banka na devizniot pazar, dinamikata na buxetskata potro{uwa~ka, kako i reformite vo platniot promet i transformacijata na Zavodot za platen promet. Taka, pritisocite za depresirawe na devizniot kurs vo periodot na krizata, nametnaa potreba od povlekuvawe na primarni pari preku neto prodaba na devizi na devizniot pazar od strana na NBRM. Od druga strana, kreirawe na primarni pari be{e izvr{eno preku zgolemenite javni rashodi za bezbednosni potrebi. Permanentno visokoto nivo na gotovi pari vo optek (determinirano od psiholo{kite pritisoci vo uslovi na voena kriza, reformite vo platniot promet i evro konverzijata), dopolnitelno vlijae{e vo nasoka na porast na nivoto na primarni pari.

Tabela 11

Primarni pari spored najtesna definicija
(vo milioni denari)

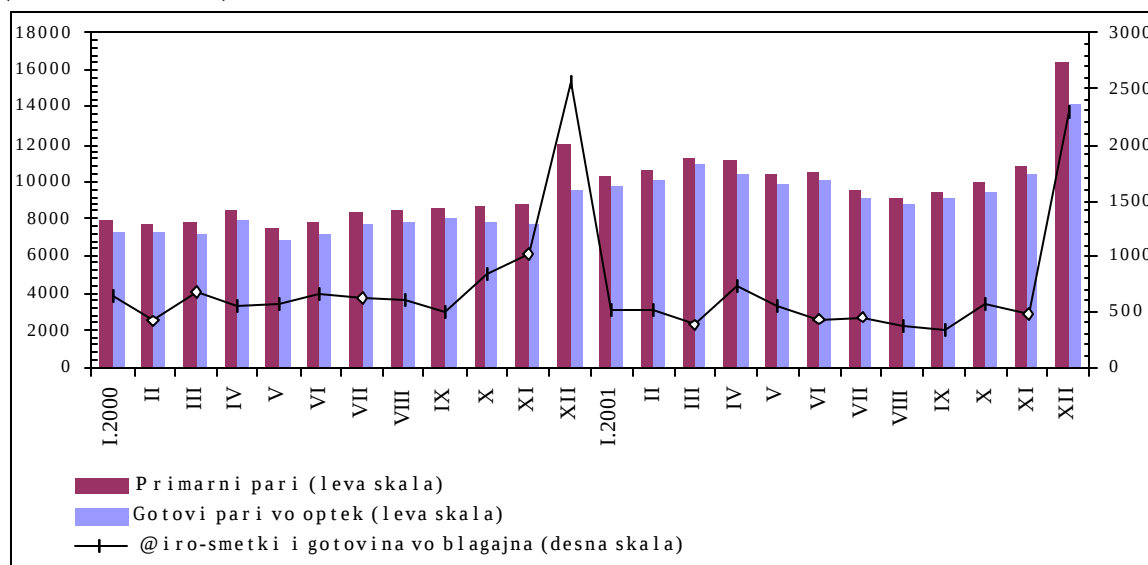
	Sostojba 31.12.2000	Promeni po kvartali					Sostojba 31.12.2001
		I	II	III	IV	Vkupno	
Primarni pari (najtesna definicija)	12.089	-827	-732	-1.058	6.947	4.330	16.419
- gotovi pari vo optek	9.521	1.365	-786	-954	4.988	4.613	14.134
- `iro smetki i gotovina vo blagajna	2.568	-2.192	54	-104	1.959	-283	2.285

Od aspekt na kvartalnata dinamika, vo prviot kvartal i pokraj intenzivniot i nevoobi~aen porast na gotovite pari vo optek, nivoto na primarni pari zabele`a pad od 6,8%. Padot na primarnite pari vo prviot kvartal glavno se dol`i na

visokata sporedbena osnova od krajot na prethodnata godina, kako i izvršena neto prodaja na devizi na devizniot pazar. Vo vtoriot kvartal od 2001 godina e registrirano ponatamožno namaluvawe na primarnite pari (6,5%). Vo uslovi na zasilena dinamika na namaluvawe na depozitite na javniot sektor, padot na primarnite pari vo ovoj kvartal beše determiniran glavno od umerenoto stabilizirawe na pobaruvačkata za gotovi pari i neto prodaja na devizi na devizniot pazar. Vo tretiot kvartal e registrirano namaluvawe na primarnite pari od 10,0%, pri ponatamožno namaluvawe na nivoto na gotovi pari vo optek. Isklučitelno visokiot porast na primarnite pari vo četvrtiot kvartal od godinata (73,3%), vo golema mera se dolži na reformite vo platniot promet i transformacijata na Zavodot za platen promet. Imeno, reformite vo platniot promet determiniraa tranzitoren porast na gotovite pari vo optek, usloven od neizvesnosta okolu funkcioniraweto na noviot platen sistem vo zemjata, kako i porast na sredstvata na bankite vo blagajna (determiniran od prefrlaweto na platniot promet kaj bankite i potrebata od raspolagawe so povisok iznos na gotovina). Dopolnitelen faktor koj deluvaše vo nasoka na zgolemuwawe na primarnite pari, vo posledniot kvartal od 2001 godina beše gotovinskata konverzija na del od raspoložlivite germanski marki vo denari, pred voveduvaweto na evroto. Voedno, na krajot na 2001 godina vo nasoka na porast na primarnite pari, deluvaa i voobičajenite sezonski faktori (Novogodišnite i Božičnite praznici).

Grafikon 16

Dvišewe na primarnite pari i nivnite komponenti
(vo milioni denari)

Od aspekt na komponentite na primarnite pari, učestvoto na gotovite pari vo optek na krajot na 2001 godina iznesuvaše 86,1% i vo odnos na krajot od prethodnata godina beše povisoko za 7,3 procentni poeni. Učestvoto na iro smetkite na bankite i tedilnicite i gotovinata vo blagajna vo strukturata na primarnite pari na krajot od 2001 godina iznesuvaše 13,9% (pad od 7,3 procentni poeni). Namaluvaweto se dolži na visokata sporedbena osnova od krajot na prethodnata godina, poradi realiziranata isplata na državne obvrznici vrz osnova na staroto devizno štedewe.

Tabela 12

Tekovi na kreirawe i povlekuwawe na primarni pari ¹

(vo milionu denari)

	Sostojba 31.12.2000	Promeni po kvartali					Sostojba 31.12.2001
		I	II	III	IV	Vkupno	
Primarni pari	12.089	-827	-732	-1.058	6.947	4.330	16.419
Neto devizna aktiva ²	42.245	17.749	-5.526	-6.666	2.524	8.099	50.344
Neto doma { na aktiva	-30.156	-18.576	4.794	5.608	4.405	-3.769	-33.925
- Doma { ni krediti	-11.605	-20.068	5.558	6.089	3.652	-4.769	-16.374
- Ostanati stavki, neto	-11.811	-2.074	-1.260	2.518	39	-777	-12.588
- Instrumenti	-6.740	3.566	496	-2.999	714	1.777	-4.963

1/ (+) kreirawe na primarni pari; (-) povlekuwawe na primarni pari

2/ Sostojbite se vrednuvati po konstanten kurs; tekovi te se vrednuvati po tekoven kurs.

Od aspekt na bilansot na Centralnata banka, porastot na primarnite pari vo 2001 godina vo celost e determiniran od porastot na neto deviznata aktiva na NBRM, { to glavno se dol`i na prilivot od prodaba na "Makedonskiot Telekom". Neto doma { nata aktiva na NBRM, deluva {e vo nasoka na povlekuwawe na primarni pari, glavno zaradi visokoto nivo na dr`avni depoziti kaj NBRM vo prviot kvartal od godinata (iako vo ostanatite tri kvartali tie pretstavuvaa tek na na kreirawe na primarni pari, poradi zgolemenite buxetski rashodi za bezbednosni potrebi).

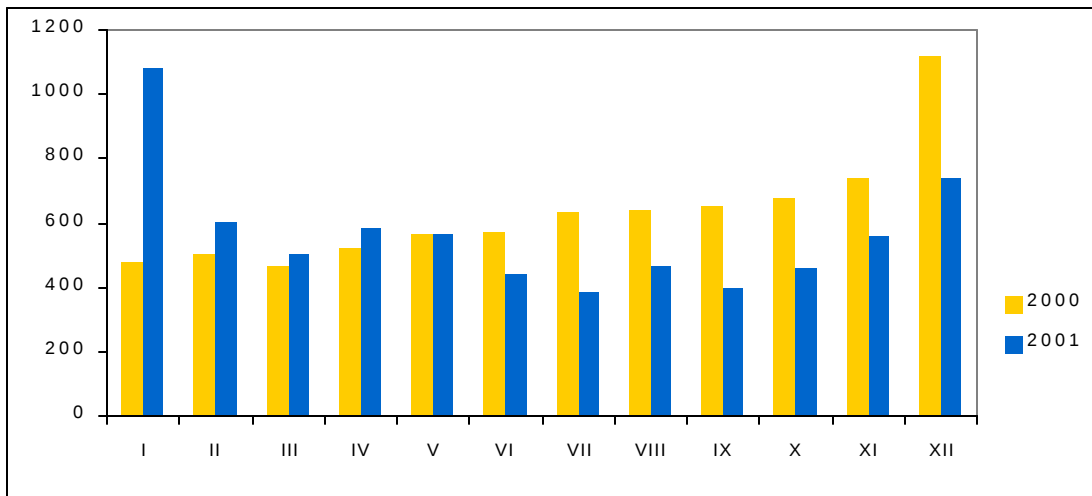
4.2.1. Likvidnost na bankite

Op{tata likvidnost na bankarskiot sistem, vo tekot na 2001 godina se odr`uva {e na zadovolitelno nivo, iako so permanentni oscilacii vo zavisnost od avtonomnoto dvi`ewe na gotovite pari vo optek, depozitite na javniot sektor kaj NBRM, deviznite transakcii na Centralnata banka, kako i prefrlaweto na platniot promet vo bankite. Voedno, nivoto na likvidnost be {e determinirano i od reakciite na ekonomskite subjekti na visokiot rizik i neizvesnost (izrazeni preku povlekuwawe na depoziti) i respozivnosta na bankite na promenite vo nasokite na monetarnata politika.

Vo 2001 godina, prose~nata dnevna sostojba na likvidni sredstva na bankite (sredstva na `iro - smetkate i gotovina vo blagajna) iznesuva {e 566,6 milioni denari i be {e pod prose~ното nivo od prethodnata godina za 64,6 milioni denari, ili za 10,2%. Od aspekt na dinamikata, vo prviot kvartal od godinata e registrirano visoko nivo na prose~na dnevna likvidnost (730,1 milion denari), determinirano od odlivite od Buxetot nameneti za isplatata na del od dr`avnite obvrznici za staroto devizno { tedewe, vo prviot mesec od godinata. Sepak, vo tekot na prviot i vtoriot kvartal, prose~nata dnevna likvidnost bele`e {e kontinuirano namaluvawe, { to vo najgolema mera be {e determinirana od povlekuwaweto na del od depozitite na naselenieto, pod vlijanie na voenata kriza vo dr`avata, visokoto nivo na gotovi pari vo optek, kako i intervenciite na Centralnata banka na devizniot pazar, preku neto prodaba na devizi, vo uslovi na preferencii na bankite za povisoka devizna likvidnost. Prose~nata dnevna likvidnost na bankarskiot sektor vo tretiot kvartal od godinata bele`e {e fluktuacii. Sepak, od septemvri 2001 godina, zapo~na trend na nejjino zgolemuwawe. Glavni faktori, koi vo periodot septemvri - dekemvri 2001 godina deluvaa vo nasoka na zna~itelno i permanentno zgolemuwawe na prose~nata dnevna likvidnost na bankarskiot sektor se: a) intervenciite na Centralnata banka na devizniot pazar, preku neto otkup na devizi i b) prefrlaweto na platniot promet od Zavodot za platen promet (ZPP) vo bankarskiot sektor, { to nametna potreba od odr`uvawe na likvidnosta (osobeno na gotovinata vo blagajna) na visoko nivo, so cel nepre~eno servisirawe na potrebite na site komitenti.

Grafikon 17

Prosečna dnevna sastojba na likvidna sredstva na bankama
(u milionima denara)

Prosečni sistem na izdvojuvawe na zadol`itelna rezerva (so mo`nost za bankite vo tekot na presmetkovniot period da koristat sredstva od izdvoenata zadol`itelna rezerva, najmnogu do 60% od obvrskata), ovozmo`i pogolema efikasnost i zna`itelno pogolema fleksibilnost na bankite vo upravuvaweto so likvidnost. Taka, vo tekot na 2001 godina, vo soglasnost so oscilaciite vo nivoto na likvidnost, bankite imaa mo`nost da ja prilagoduvaat likvidnosnata pozicija preku koristewe na del od izdvoenite sredstva ili preku izdvojuvawe na vi{ok nad obvrskata za zadol`itelna rezerva. Pritoa, vo 2001 godina bankite vo prosek, na krajot od presmetkovniot period izdvojuvale 7,4% nad utvrdenata obvrska za zadol`itelna rezerva. Vo odnos na prethodnata godina, toa pretstavuva namaluvawe od 2,9 procentni poeni. Sledstveno, likvidnost na bankarskiot sistem, i pokraj voenata kriza vo dr`avata, se odr`uva{e na zadovolitelno nivo, {to upatuvaa na pretpazljivo odnesuvawe na bankite.

Povremenite vlo`uvawa na likvidnosnata pozicija na bankite, vo tekot na 2001 godina, bea neutralizirani preku koristewe na instrumentite vo krajna instanca - lombardni krediti i devizni svop transakcii. Taka, vo tekot na 2001 godina bea odobreni 44 lombardni krediti, pri {to kako korisnici se javija sedum banki. Pritoa, be{e registrirano ~esto koristewe na lombardnite krediti na sredinata na mesecot, koga bankite se soo`uvaa so nedostig od likvidni sredstva poradi odlivite na sredstva za pla`awe na dano`nite obvrski na komitentite. Najgolem broj na odobreni lombardni krediti e registriran vo mesecot maj (8 odobreni lombardni krediti), kako i vo mesecite juni i avgust (koga se odobreni po 7 lombardni krediti). Vo 2001 godina, prosečniot mese`en iznos na koristenite lombardni krediti iznesuva{e 197 milion denari. Od aspekt na deviznite svopovi, kako instrumenti vo krajna instanca, sprotivno na trendot od prethodnata godina, vo 2001 godina prosečniot mese`en iznos na koristenite devizni svopovi be{e na relativno nisko nivo i iznesuva{e 43 milion denari. Toa delumno se dol`i na namaluvaweto na deviznite sredstva na bankite, vo prvite tri kvartali od godinata. Voedno, vo setot instrumenti za monetarno regulirawe na NBRM, se koristat dva tipa na devizen svop za "fino" regulirawe na denarskata likvidnost: aukciski devizen svop (so standardizirani termini na odr`uvawe, odnapred utvrdeni rokovi i pazarno formirana kamatna stapka) i bilateralen devizen svop (se sklu`uva bez prethodna najava, rokovite se utvrduvaat za sekoja banka poedine`no, dodeka kamatnata stapka se definira vo soglasnost so kamatnata stapka na aukciskite

devizni svopovi, pazarot na pari ili kamatnata stapka na aukciite na blagajni~ki zapisi). Vo 2001 godina, bilateralnite devizni svopovi se koriste vo prvite sedum meseci od godinata, dodeka preku aukciskite devizni svopovi se intervenira {e edinstveno vo mesecite januari i fevuari.

Fluktuaciite vo nivoto na likvidnost na bankarskiot sektor, vo tekot na 2001 godina se odrazija i vrz dvi `ewata na pazarot na pari. Taka, vo tekot na 2001 godina pobaruva~kata za likvidnost (so iskluk na mesecite januari i noemvri) permanentno go nadminuva {e nivoto na ponudata na likvidni sredstva. Vakvite dvi `ewa na pazarot na pari delumno ja reflektiraat i mo `nosta za plasirawe na vi {okot na likvidnost vo blagajni~ki zapisi na Centralnata banka, koi vo tekot na vtorata polovina od 2001 godina pretstavuvaa visokoprinosni hartii od vrednost. Imeno, aukciite na blagajni~ki zapisi pretstavuvaa osnoven instrument za regulirawe na likvidnosta na bankarskiot sistem vo tekot na 2001 godina. Taka, aukciite na blagajni~ki zapisi bea vo funkcija na regulirawe na vi {okot na likvidnost kaj ekonomskite subjekti (gotovi pari i depozitni pari), so cel namaluvawe na preferenciite za konverzija na denarska vo devizna likvidnost i sledstveno, spre~uvawe na pritisocite za depresijacija na kursot na devizniot pazar. So promenite vo postavenosta na aukciite i atraktivnite kamatni stapki, blagajni~ki zapisi pretstavuvaa povolna alternativa za investirawe i ovozmo `ija pogolema efikasnost vo domenot na regulirawe na likvidnosta na bankarskiot sistem, od strana na Centralnata banka.

Na krajot na 2001 godina be {e implementirana poslednata faza od voveduvaweto na noviot platen sistem. Taka, so transformacijata na Zavodot za platen promet, celokupnoto administrirawe na smetkite e vo nadle `nost na bankite, so {to bankarskiot sektor zaedno so NBRM (preku koja se procesiraat "golemite pla}awa") i klirin{kata ku}a (preku koja se procesiraat "malite pla}awa"), ja zazema centralnata pozicija vo ramkite na platniot promet. Sledstveno, novata postavenost na platniot promet im ovozmo `uva na bankite kontinuirano sledewe na nivnata likvidnosna pozicija i poe fikasno upravuvawe so likvidnosta.

4.2.2. *Plasmani na Narodna banka na Republika Makedonija*

Plasmanite na NBRM (kreditni odobreni na bankite i neto pobaruwawa na Centralnata banka od dr `avata), na krajot na 2001 godina iznesuvaa 16.374 (so negativen predznak) i vo odnos na krajot od prethodnata godina bea poniski za 4.769 milioni denari. Namaluvaweto na plasmanite na NBRM se dol `i na istovremenoto namaluvawe na kreditite odobreni na bankite i zajaknatata neto pozicija na dr `avata kaj NBRM (povisoko nivo na depoziti na dr `avata kaj NBRM, vo odnos na pobaruwawata od dr `avata).

Tabela 13

Plasmani na Narodna banka na Republika Makedonija
(vo milioni denari)

	Sostojba 31.12.2000	Promeni po kvartali					Sostojba 31.12.2001
		I	II	III	IV	Vkupno	
Doma { ni pobaruwawa	-11.605	-20.068	5.558	6.089	3.652	-4.769	-16.374
I. Krediti na bankite	462	-19	260	-260	-209	-228	234
- lombardni krediti	0	0	257	-257	0	0	0
- ostanati krediti	462	-19	3	-3	-209	-228	234
II. Pobaruwawa od dr `avata, neto	-12.067	-20.049	5.298	6.349	3.861	-4.541	-16.608
- Pobaruwawa od dr `avata	4.383	-94	0	-82	0	-176	4.207
- Depoziti na dr `avata ¹	-16.700	-21.551	6.800	3.180	4.344	-7.227	-23.927
a) za monetarna poddr { ka	-8.560	0	0	0	0	0	-8.560
b) `iro - smetka	-5.577	-2.322	3.161	1.536	-567	1.808	-3.769
v) ostanati depoziti	-2.563	-19.229	3.639	1.644	4.911	-9.035	-11.598
- Eksterno finansirawe	250	1.596	-1.502	3.252	-484	2.862	3.112

1/ Bidej{i se raboti za pasivni smetki prika`ani vo aktivata, sostojbite na 31.12.2000 godina i na 31.12.2001 godina se prika`ani so minusen predznak. Kaj promenite po kvartali, promena so negativen predznak zna~i porast na depozitite i obratno.

Na krajot na 2001 godina, kaj vkupnite krediti odobreni na bankite od strana na Centralnata banka, be{e registrirano namaluvawe od 49,4%. Vo tekot na godinata nivniot iznos se odr`uva{e na relativno postojano nivo. Pritoa, lombardnite krediti, kako instrument vo krajna instanca, bea koristen i vo tekot na celata godina (so iskluk na mesecite april i septemvri), vo funkcija na neutralizirawe na povremenoto vlo{uvawe na likvidnosnata pozicija na oddelni banki. Lombardnite krediti se odobruvaat so rok na dostasuvawe od eden den i osven vo juni 2001 godina, na krajot na mesecot nivnoto nivo se sveduva{e na nula. Namaluvaweto na vkupnite krediti odobreni na bankite, od strana na NBRM, vo celost se dol`i na vonbilansnoto otpi{uvawe na del od pobaruwawata od kategorijata ostanati krediti.

Neto pozicijata na dr `avata kaj NBRM (pobaruwawa na NBRM od dr `avata, depoziti na dr `avata kaj Centralnata banka i saldo na eksternata smetka na dr `avata, prika`ani na neto osnova), na krajot na 2001 godina dostigna nivo od 16.608 milioni denari (so negativen predznak). Pritoa, neto pobaruwawata na NBRM od dr `avata vo 2001 godina se namalija za 4.541 milion denari. So toa, prodol`i zajaknuvaweto na neto pozicijata na dr `avata kaj NBRM, koja vo 2001 godina deluva{e vo nasoka na povlekuvawe na primarni pari.

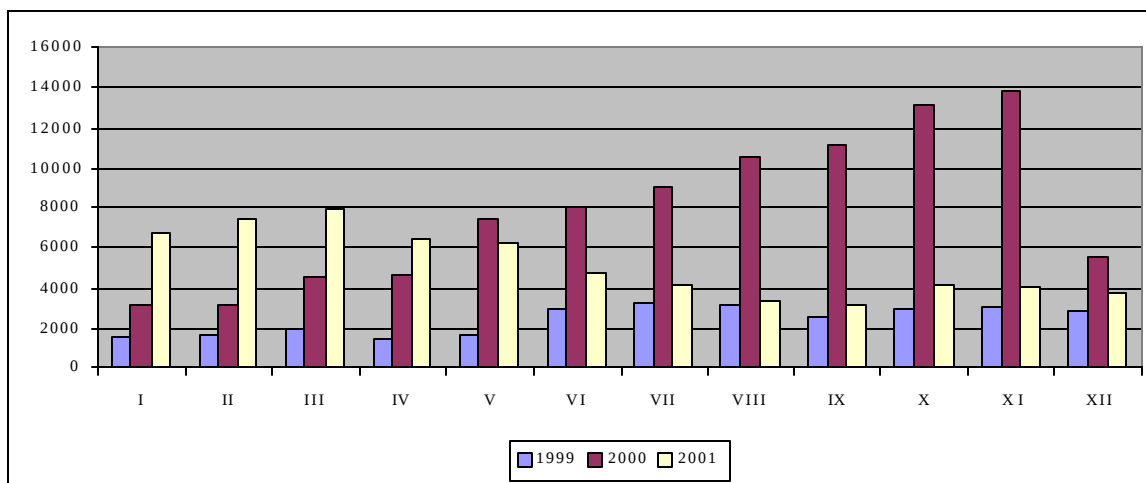
Od aspekt na komponentite, zajaknuvaweto na neto pozicijata na dr `avata kaj NBRM e determinirano od namaluvaweto na iznosot na pobaruwawa od dr `avata i porastot na dr `avnite depoziti kaj NBRM, dodeka eksternata smetka vlijae{e vo sprotiven pravec. Taka, na krajot na 2001 godina e registrirano namaluvawe na pobaruwawata na NBRM od dr `avata za 4,0%, {to se dol`i na redovnoto servisirawe na obvrskite prema stranstvo.

Depozitite na dr `avata kaj NBRM, na krajot na 2001 godina vo odnos na krajot od prethodnata godina, bea povisoki za 43,3%. Porastot na dr `avnite depoziti, vo celost e rezultat na porastot na deviznite depoziti (496,9%), determiniran od prilivot na devizni sredstva vrz osnova na privatizacijata na "Makedonskiot Telekom" vo januari 2001 godina. Inicijalniot priliv vrz osnova na sredstvata od privatizacijata determinira{e permanentno visoko nivo na vkupnite dr `avni depoziti, i pokraj kontinuiranite odlivi na sredstva za vreme na voenata kriza vo dr `avata. Taka, denarskite depoziti na dr `avata, na godi { na osnova (dekemvri 2001 / dekemvri 2000 godina) bea poniski za 16,3%, reflektiraj{i go permanentnoto

namaluvawe na dr`avnite depoziti (so isključok na mesecite januari i februaru),
soglasno zgolemenite javni rashodi za bezbednosni potrebi.

Grafikon 18

Dvi`ewe na sredstvata na `iro - smetkata na dr`avata
(vo milionu denari)

Saldoto na eksternata smetka na dr`avata (se odnesuva na transakciite na dr`avata so stranstvo), na krajot od 2001 godina vo odnos na krajot od prethodnata godina be`e povioko za 12,4 pati. Sledstveno, iznosot na otpлата na dolgovite na dr`avata sprema stranstvo be`e poviok vo odnos na registrirane prilivi na eksternata smetka vo tekot na 2001 godina.

4.2.3. Osnovni instrumenti za monetarno regulirawe

Vo ramkite na instrumentariumot na monetarnata politika, osnovni instrumenti koi po definicija deluvaat vo nasoka na povlekuvawe na primarni pari se: aukciite na blagajni`ki zapisi i izdvoenata zadol`itelna rezerva na bankite i {tedilnicite. Taka, vkupniot iznos na povle`eni primarni pari preku ovie instrumenti, na krajot od 2001 godina iznesuva `e 4.963 milioni denari i vo odnos na krajot od prethodnata godina be`e ponizok za 26,4%, {to glavno se dol`i na visokata sporedbeno osnova. Imeno, vi`okot na likvidnost od krajot na prethodnata godina, kreiran preku isplatata na dr`avnite obvrznici vrz osnova na staroto devizno {tedewe, vo najgolema mera be`e steriliziran preku aukciite na blagajni`ki zapisi.

Tabela 14

Osnovni instrumenti za monetarno regulirawe¹

(vo milionu denari)

	Sostojba 31.12.2000	Promeni po kvartali					Sostojba 31.12.2001
		I	II	III	IV	Vkupno	
Zadol`itelna rezerva	-1.918	604	77	-1.068	499	112	-1.806
Aukcii na blagajni`ki zapisi	-4.822	2.962	419	-1.931	215	1.665	3.157
Vkupno povle`eno	-6.740	3.566	496	-2.999	714	1.777	-4.963

1/ (-) Povlekuvawe na primarni pari; (+) Kreirawe na primarni pari.

Na dekemvriska osnova, iznosot na prodadeni blagajni`ki zapisi na aukcija zabele`a pad od 1.665 milioni denari, ili za 34,5%, glavno zaradi visokata sporedbeno osnova, kako i potrebata za pogolema likvidnost na bankite, karakteristi`na za posledniot mesec od godinata. Od aspekt na kvartalната dinamika, vo prviot kvartal od godinata be`e registriran visok prose`en iznos na

blagajnički zapisi prodani na aukcija (3.327 milioni denari), determiniran od ponatamo { noto sterilizirawe na vi { okot na likvidnost, kreiran preku isplatata na dr`avnite obvrznici. Pritoa, po~etokot na voenata kriza vo februaru 2001 godina, determinira {e odlivi na sredstva od bankarskiot sektor i nivno zadr`uvawe vo oblik na gotovina ili prenaso~uvawe vo stranski cvrsti valuti. Sledstveno, vo februaru i mart 2001 godina, kako i vo tekot na celiot vtor kvartal od godinata be {e registriran namalen interes za zapi { uvawe blagajnički zapisi. Vo vtoriot kvartal prose~niot iznos na prodani blagajnički zapisi be {e sveden na 1.689 milioni denari. Potrebata od sterilizirawe na vi { okot na denarska likvidnost vo ekonomijata, koja sozdava {e pritisoci vrz devizniot kurs nametna potreba od soodvetni merki vo domenot na monetarnata politika. Taka, od aspekt na aukciite na blagajnički zapisi, vo juni 2001 godina be {e izvr { eno zgolemuwawe na kamatnite stapki i bea воведени промени во postavenosta na aukciite (organizirawe na sekojdnevni aukcii, so mo`nost za kupuvawe na blagajnički zapisi od strana na site zainteresirani subjekti). Sledstveno, vo tretiot kvartal od 2001 godina e registriran zgolemen interes za kupuvawe blagajnički zapisi, so {to prose~niot iznos na prodani blagajnički zapisi dostigna 2.573 milioni denari. Vo ~etvrtiot kvartal od godinata, prodol`i porastot na iznosot na prodani blagajnički zapisi (so iskluko na nivnoto voobi~aeno namaluvawe vo posledniot mesec od godinata). So toa, vo ~etvrtiot kvartal od godinata be {e registriran najvisok prodan iznos na blagajnički zapisi (3.744 milioni denari), i pokraj namaluvaweto na kamatnite stapki kako reakcija na Centralnata banka na umerenoto stabilizirawe na vkupnite ekonomski tekovi.

Tabela 15

Pregled na izvr { eni aukcii na blagajnički zapisi vo 2001 godina

	Prose~en iznos na blagajnički zapisi (vo milioni denari)	Rok na realizirani blagajnički zapisi (vo denovi)	Ponderirana kamatna stapka
Januari	5.265	14;28	6,70
Februar	4.120	28	7,60
Mart	2.491	7;14;28	7,80
April	1.815	7;14;28	9,20
Maj	1.981	7;14;28	11,90
Juni	1.912	3;7;14;28	15,00
Juli	1.762	3;7;14;28	16,30
Av gust	2.323	3;7;14;28	17,10
Septemvri	2.989	7;14;28	17,98
Oktomvri	4.135	7;14;28	17,42
Noemvri	4.225	7;14;28	14,41
Dekemvri	3.732	7;14;28	12,16

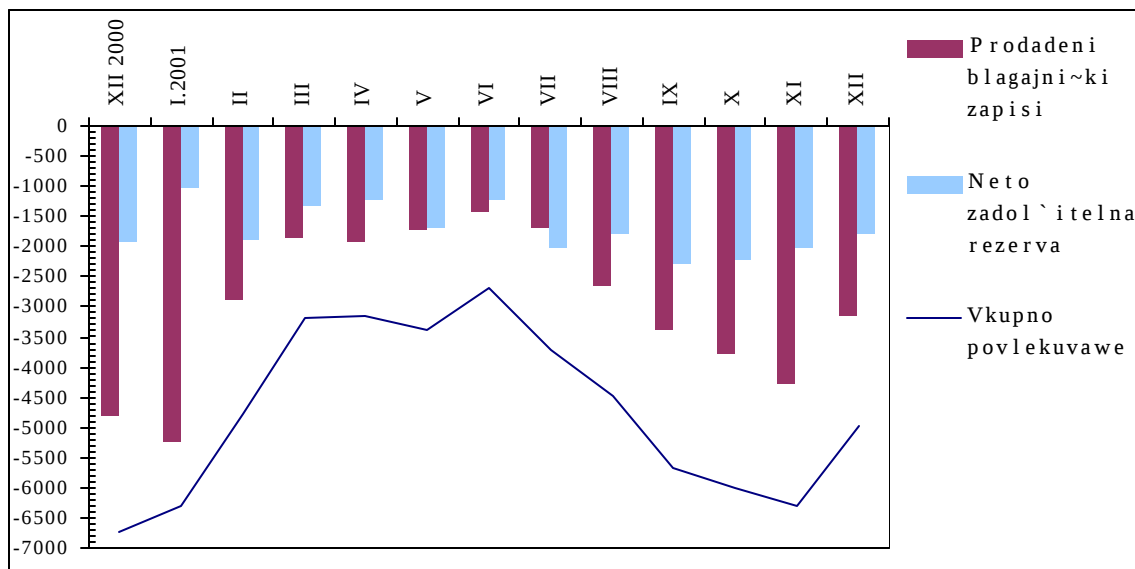
*Za periodot januari - mart 2001 godina se prika`ani ponderiranite kamatni stapki na aukciite na principot "tender so kamatni stapki", za periodot april - juni 2001 godina ponderiranite kamatni stapki na dvata tipa aukcii na blagajnički zapisi, dodeka od juli 2001 godina se prika`ani ponderiranite kamatni stapki na aukciite na princip "tender so iznosi".

Vo kontekst na vkupnite dvi`ewa vo ekonomijata, vo uslovi na voena kriza, NBRM pristapi kon fleksibilno koristewe na aukciite na blagajnički zapisi, kako osnoven instrument za regulirawe na likvidnosta vo ekonomijata. Taka, vo funkcija na poefikasno povlekuwawe na vi { okot na likvidnost vo ekonomijata, koja negativno se reflektira {e na devizniot pazar, od maj 2001 godina aukciite na blagajnički zapisi bea postaveni na principot "tender so iznosi", so atraktivni kamatni stapki, di ferencirana ro~nost i so mo`nost za kupuvawe od strana na site zainteresirani subjekti. Pritoa, od aspekt na uslovite na aukciite na blagajnički zapisi, zna~ajni se slednive promeni: a) vo juni e izvr { eno zgolemuwawe na

kamatne stappe, pri {to tie se utvrdeni na: 13%, 14%, 14% i 15%, za blagajni~ki zapisi so ro~nost od 3,7,14 i 28 dena, soodvetno. Vo tekot na mesecot izvr{eno e dopolnitelno zgolemuwawe na kamatne stappe na blagajni~kite zapisi so ro~nost od 28 dena, od 15% na 20%; b) kako rezultat na maliot interes, vo septemvri 2001 godina se ukinati blagajni~kite zapisi so ro~nost od 3 dena; v) relativnoto stabilizirawe na ekonomijata i neregistrirane pritisei za deprecijacija na devizniot pazar, determiniraa namaluwawe na kamatne stappe na blagajni~kite zapisi za 3 procentni poeni vo oktomvri 2001 godina i dopolnitelni 2 procentni poeni, kaj blagajni~kite zapisi so ro~nost od 28 dena, vo noemvri 2001 godina. Voedno, vo noemvri e izvr{ena i promena na dinamikata na odr`uwawe na aukciite. Imeno, nasproti dotoga{ noto sekojdnevno aukcirawe, aukciite se odr`uvaat tri pati vo tekot na sedmicata.

Grafikon 19

Efekte od koristeweto na instrumentite za povlekuvawe na primarni pari
(vo milioni denari)

Na krajot na 2001 godina, izdvoenata zadol`itelna rezerva na bankite i {tedilnicite be{e poniska za 112 milioni denari, ili za 5,8%, so {to na godi{na osnova ovoj instrument deluva{e vo nasoka na kreirawe na primarni pari. Pritoa, iznosot na izdvoena zadol`itelna rezerva, vo uslovi na primena na prose~en sistem na izdvojuvawe, gi reflektira odlukite na bankite vo domenot na upravuvaweto so likvidnosnata pozicija. Od dinami~ki aspekt, povlekuvawe na primarni pari preku izdvoenata zadol`itelna rezerva e registrirano vo tretiot kvartal od godinata (1.068 milioni denari), dodeka vo prviot, vtoriot i ~etvrtiot kvartal e registrirano kreirawe na primarni pari (604 milioni denari, 77 milioni denari i 499 milioni denari, soodvetno). Visokiot iznos na povle~eni primarni pari vo tretiot kvartal, delumno go reflektira i zgolemuwaweto na stapkite na izdvojuvawe na zadol`itelna rezerva. Imeno, vo maj 2001 godina be{e izvr{eno zgolemuwawe na stapkata na izdvojuvawe na zadol`itelna rezerva za kratkoro~nite i dolgoro~nite depoziti na bankite za 0,5 procentni poeni i za dopolnitelen 1,5 i 1,0 procenten poen, soodvetno vo juni 2001 godina (zgolemuwawe od 8% na 10% kaj kratkoro~nite depoziti i od 3,5% na 5% kaj dolgoro~nite depoziti). Vakvite promeni na stapkite na izdvojuvawe na zadol`itelna rezerva se vo soglasnost so promenite vo vkupnata postavenost na monetarnata politika, kako reakcija na destabilizirane ekonomski tekovi, vo uslovi na voena kriza.

V. Kamatni stapki

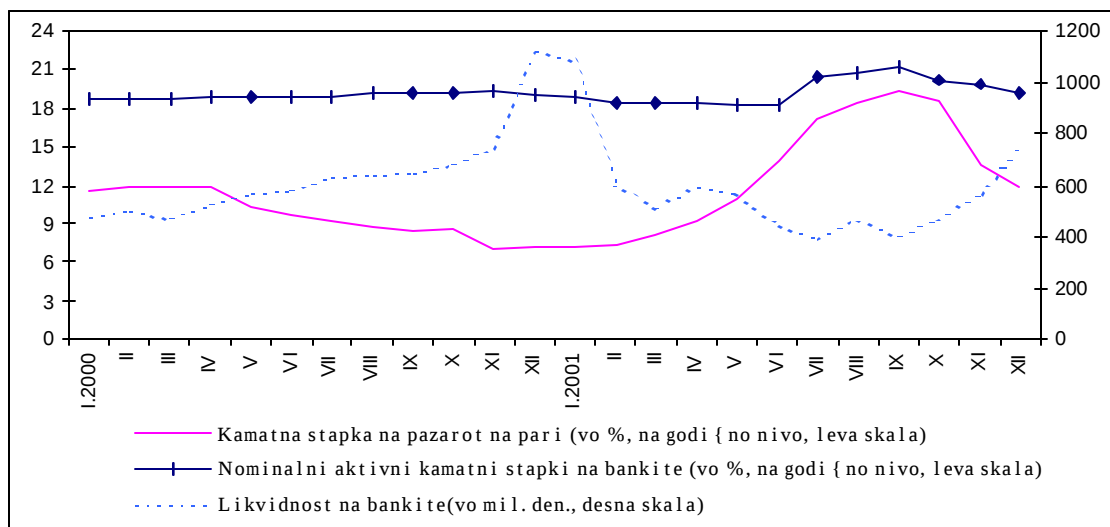
Dvi`eweto na kamatnite stapki vo 2001 godina be`e determinirano od promenite vo nivoto na likvidnost na bankarskiot sistem pod vlijanie na op`tata ekonomsko-bezbednosna sestojba vo zemjata. Pritoa, kamatnata politika na NBRM vo tekot na 2001 godina ima`e klu`na uloga vo neutraliziraweto na efektite od zgolemenata likvidnost vo ekonomijata vrz devizniot kurs i cenite. Imeno, vo uslovi na zgolemeno tro`ewe na dr`avata za bezbednosni potrebi i povlekuvawe na depozitite od bankite od strana na naselenieto, se nametna potreba od povlekuvawe na primarni pari. Osnoven instrument za povlekuvawe na vi`okot na likvidnost, koj glavno se odrazi vrz menuva`kiot pazar preku pritisoci za depresijacija na devizniot kurs na denarot vo odnos na germanskata marka, bea aukciite na blagajni`ki zapisi. Pritoa, centralnata banka vo krizniot period ponudi atraktivni kamatni stapki na blagajni`ki zapisi, a po smiruvaweto na sestojbite pristapi kon nivno postepeno namaluvawe.

Kamatnite stapki na aukciite na blagajni`ki zapisi na NBRM se formiraat zavisno od tipot na tenderot, pri `to vo tekot na 2001 godina bea organizirani dvata tipa na tenderi. Taka, vo periodot januari - april 2001 godina na aukciite na blagajni`ki zapisi NBRM primenuva`e tender so kamatni stapki. Prose`nata ponderirana kamatna stapka ostvarena na aukciite na blagajni`ki zapisi vo ovoj period iznesuva`e 7,8% na godi`no nivo. So cel zgolemuwawe na atraktivnosta na blagajni`kite zapisi, kako osnoven instrument za sterilizirawe na vi`okot na denarska likvidnost, od po`etokot na maj se premina kon aukcii od tipot "tender so iznosi", na koj NBRM kontinuirano ja zgolemuva`e kamatnata stapka po koja gi nude`e blagajni`kite zapisi. Intencijata be`e preku nudewe na atraktivni kamatni stapki da se povle`e vi`okot na likvidni sredstva vo ekonomijata koj sozdava`e pritisok na devizniot i menuva`kiot pazar. Pritoa, od po`etokot na juni 2001 godina NBRM zapo`na da odr`uva sekojdnevni aukcii na blagajni`ki zapisi so diferencirani rokovi od 3, 7, 14 i 28 dena i kamatni stapki od 13%, 14%, 14% i 15%, soodvetno, koi bea predmet na javno objavuvawe i dostapni za site zainteresirani pravni i fizi`ki lica (preku bankite). Vo vtorata polovina od juni, potrebata od dopolnitelno zgolemuwawe na atraktivnosta na blagajni`kite zapisi so podolga ro`nost, uslovi NBRM da ja zgolemi kamatnata stapka na blagajni`kite zapisi so ro`nost od 28 dena od 15% na 20%, na godi`no nivo.

Postepenoto normalizirawe na ekonomskata i bezbednosnata sestojba na zemjata sozdade preduslovi za namaluvawe na kamatnite stapki na aukciite na blagajni`ki zapisi. Taka, vo oktombri 2001 godina NBRM izvr`i linearno namaluvawe na kamatnite stapki na blagajni`ki zapisi kaj site rokovi za tri procentni poeni, a vo noembri dopolnitelno ja namali kamatnata stapka na blagajni`ki zapisi so ro`nost od 28 dena za dva procentni poeni, taka `to kamatnite stapki iznesuvaa: na 7 i 14 dena 11%, a na 28 dena 15 % na godi`no nivo (NBRM prestana da nudi blagajni`ki zapisi so ro`nost od 3 dena vo septembri 2001 godina, zaradi maliot interes). Namaluvaweto na kamatnite stapki be`e motivirano od vlijaniето na slednite faktori: a) postepenoto normalizirawe na ekonomskite tekovi vo zemjata; b) is`eznuvaweto na pritisocite za depresijacija na devizniot kurs na denarot vo odnos na germanskata marka; v) prisutnata tendencija na namaluvawe na kamatnite stapki na pazarot na pari i g) zgolemenata sklonost na naselenieto kon `tedewe. Vo noembri 2001 godina NBRM go skрати i brojot na aukcii na blagajni`ki zapisi, taka `to namesto sekojdnevni aukcii, NBRM zapo`na da odr`uva aukcii tri pati nedelno.

Grafikon 20

Nominalni ponderirani kamatni stapki i prosečna likvidnost

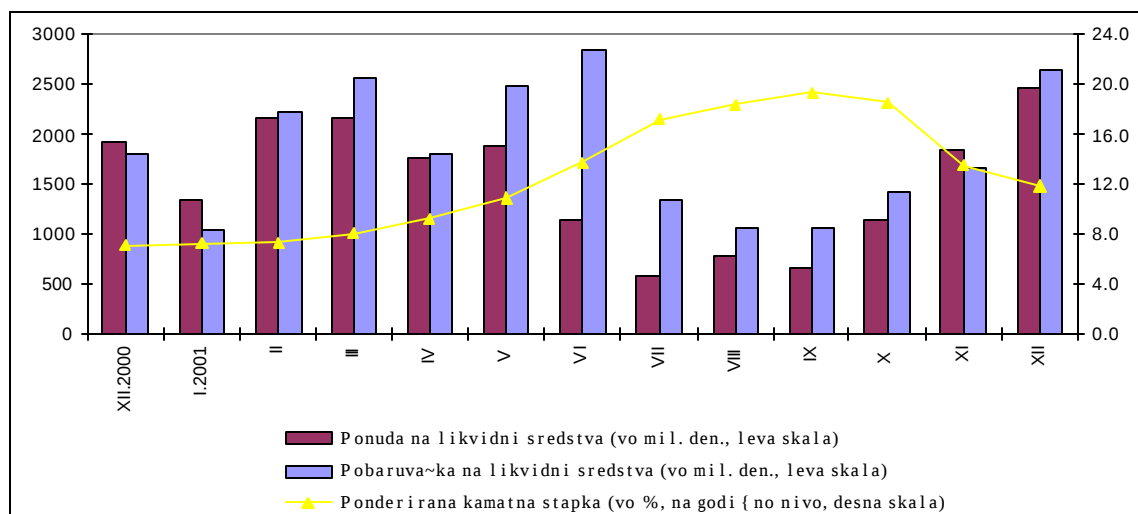

Pazarot na pari vo Republika Makedonija voobičajeno se karakterizira so visoka responzivnost na kamatnite stapki na Centralnata banka i fluktuaciite vo likvidnosta na bankite. Taka, vo prvite dva meseca od 2001 godina beše registrirana namalena pobaruvačka za likvidni sredstva, što uslovi kamatnite stapki na pazarot na pari da se zadr`at na relativno nisko nivo. Otpo~nuvaweto i eskaliraweto na bezbednosnata kriza imaše nepovoln efekt vrz likvidnosnata sostojba na bankite, determinirajši zgolesena pobaruvačka na bankite za likvidni sredstva. Vo takvi uslovi, kamatnite stapki na pazarot na pari bele`ea kontinuirano zgolemuwawe, pri što ponderiranata kamatna stopka svojot maksimum od 19,3% go dostigna vo septemvri 2001 godina (porast od 12,2 procentni poeni vo odnos na krajot na 2000 godina).

So smiruvawe na tenziite okolu bezbednosnata kriza dojde do podobruvawe na likvidnosnata sostojba na bankarskiot sistem, što rezultiraše so postepeno namaluvawe na kamatnite stapki na pazarot na pari. Vo dekemvri 2001 godina prosečnata ponderirana kamatna stopka na ovoj pazar se svede na 11,9% na godi { no nivo. Sepak, vo odnos na dekemvri 2000 godina, nejzinoto nivo e povioko za 4,8 procentni poeni.

Grafikon 21

Ponuda, pobaruvačka i kamatni stapki na pazarot na pari

Soglasno dvi`ewata na kamatnite stapki na pazarot na pari i na aukciite na blagajni~ki zapisi, NBRM vo prvata polovina na 2001 godina izvr{i zgolemuwawe i na ostanatite kamatni stapki koi gi primenuwa vo realizacijata na monetarnata politika. Taka, kamatnata stapka na lombardnite krediti e zgolemena vo dva navrata: vo maj od 17,5% na 19% i vo juni od 19% na 23%, a eskontnata stapka vo juni e zgolemena od 7,9% na 10,7%. Toa pretstavuva signal za cvrstata opredelba na monetarnata politika za odbrana na devizniot kurs na denarot vo odnos na germanskata marka, kako i upatuvawe na bankite kon alternativni izvori na likvidnost. Isto taka, zgolemuwaweto na eskontnata stapka pretstavuva osnova za zgolemuwawe na kaznenite kamatni stapki vo bankarskiot sistem. Vo tekot na maj 2001 godina, so cel da go kompenzira tro{okot na bankite koj se sozdava preku izdvojuvawe na sredstva vo zadol`itelna rezerva, NBRM izvr{i zgolemuwawe i na nadomestot na zadol`itelna rezerva od 80% na 89% od eskontnata stapka, odnosno od 6,3% na 7,0%. So zgolemuwawe na eskontnata stapka (od 7,9% na 10,7%) stapkata na nadomest na zadol`itelna rezerva avtomatski se zgolemi na 9,5%.

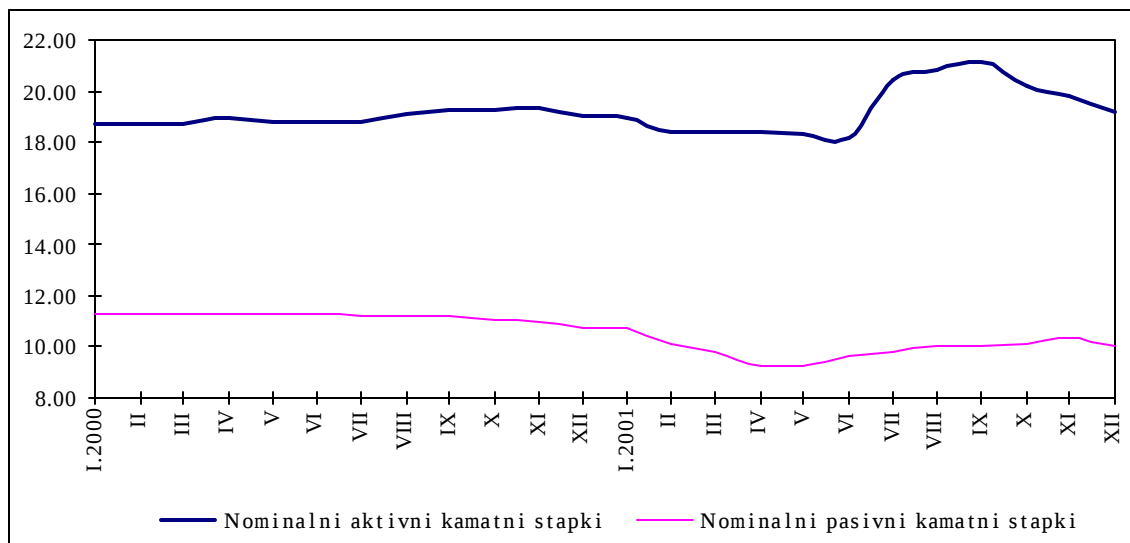
Za uspe{na realizacija na monetarnata politika potrebna e soodvetna responzivnost na bankite kon monetarnite signali. Od ovoj aspekt, vo tekot na 2001 godina mo`at da se razgrani~at dva perioda. Taka, periodot januari-juni 2001 godina se karakterizira{e so nedovolna fleksibilnost na bankite vo pogled na kombiniraweto i konvertiraweto na razli~nite oblici na likvidnost, kako i vo pogled na soodvetното redizajnirawe na kreditnata i kamatnata politika. Sepak, vo periodot juli-dekemvri 2001 godina dojde do izraz responzivnosta na bankite na postavenosta na monetarnata politika i na nivnata likvidnosna sostojba, so {to kreditnata politika na bankite poka`a odredena fleksibilnost nasproti pove}egodi{nata rigidnost i neresponzivnost.

Vo prvata polovina od 2001 godina, i pokraj vlo{enite uslovi za rabotewe, zgolemeniот krediten rizik nametnat od naru{enata bezbednosna sostojba vo zemjata, zgolemuwaweto na kamatnite stapki na pazarot na pari i na kamatnite stapki na NBRM, kamatnite stapki na bankite zabele`aa izvesno namaluvawe. Taka, nominalnite ponderirani aktivni kamatni stapki na bankite vo juni 2001 godina iznesuvaa 18,2% na godi{na osnova, {to e za 0,8 procentni poeni ponisko nivo, vo odnos na krajot na 2000 godina. Istovremeno, namaluvawe od 1,1 procenten poen e

registrirano i kaj nominalnitate ponderirani pasivni kamatni stapki na bankite, pri čemur to do junija se svedelo na 9,6% na godišnjo ravno.

Grafikon 22

Nominalni aktivni i pasivni kamatni stapki na depozitnih bankah
(v %, na godišnjo ravno)

Dvema letoma na bankarskih kamatnih stapkah v drugi polovici leta 2001 godišnja povprečna mera korespondira s sestavo v ekonomiji. Prvič, v tretjem kvartalu leta 2001 godišnja povprečna mera registriranih aktivnih kamatnih stapkah na bankah za 3,0 odstotne točke. Hkrati, maloporočje od 0,4 odstotne točke je registrirano pri nominalnih pasivnih kamatnih stapkah na bankah, določeno od potrebe, da se sprejme, oziroma nameni odliv na sredstva od bank, usloven od eskalacije na krizo v državi. Preko poročevanja na kamatnih marginah, intenzivna na bankah, da se izvede amortiziranje na zgojenih stroških na delu in da se začetna od potencialnih tveganj pri plasmanih soglasno vložena ekonomska in varnostna sestava v državi. Hkrati, to predstavlja in zagotavlja odgovor na bankah na restriktivnost na monetarno politiko in na vloženih pogoje za delo. V takih pogojih kamatnih margin na bankah v septembru dosegla 11,1 odstotni točki, kar predstavlja najvišjo raven v zadnjih nekaj letih.

V zadnjem kvartalu leta 2001 godišnja povprečna mera na kamatnih stapkah na blagajniških zapisih na NBRM in na kamatnih stapkah na trgu na pari je sledilo namenu aktivnih kamatnih stapkah na bankah. Taka, v decembru leta 2001 godišnja povprečna mera aktivnih kamatnih stapkah na bankah iznesla 19,1%, kar je za 2,0 odstotne točke nižja raven v odnosu na septembru. Hkrati, nominalni ponderirani pasivni kamatni stapki na bankah ne kažejo pomembne spremembe in iznesla 10,0% na godišnjo osnovo. Vse dve rezultata so skladno namenu na kamatnih marginah na bankah, ki v decembru leta 2001 godišnja povprečna mera iznesla 9,1 odstotni točki.

Splošno, v letu 2001 godišnja povprečna mera registriranih divergentnih dvema letoma na povprečnih aktivnih i pasivnih kamatnih stapkah na bankah. Prvič, povprečni nominalni ponderirani aktivni kamatni stapki na bankah dosegla 19,4% i kažejo porast od 0,5 odstotne točke, a povprečni nominalni ponderirani pasivni kamatni stapki iznesla 9,9% i registrirala padec od 1,3 odstotne točke v

odnos na 2000 godina. Toa determinira i soodveten porast (od 1,8 procentni poeni) na prose~nite kamatni margini na bankite, koi vo 2001 godina dostignaa najvisoko nivo vo poslednite ~etiri godini (9,5 procentni poeni).

Izrazeni vo realni golemi, aktivnite i pasivnite kamatni stapki na bankite vo 2001 godina ne otstupuvaa mnogu od nivnite nominalni vrednosti i vo prosek iznesuvaa 16,4% i 6,1%, soodvetno. Toa se dol`i na relativno malite mese~ni promeni vo stapkata na inflacija, registrirani vo tekot na 2001 godina.

VI. Finansiski pazar i vo Republika Makedonija

Finansiskite pazari vo Republika Makedonija vo 2001 godina bea pod silno vlijanie na opštata ekonomska sostojba vo zemjata, a osobeno od fluktuacijite vo nivoto na likvidnost vo bankarskiot sistem. Imeno, otpočinuvaweto i eskalacijata na bezbednosnata kriza vo zemjata predizvika namalena ekonomska aktivnost, vložena likvidnosna sostojba na bankite i, sledstveno, namalena ponuda i zgolesena pobaruvačka za finansiski sredstva. Toa ponatamu rezultira{e so namaluvawe na ostvareniot promet na finansiskite pazari. So smiruvawe na tenziite okolu bezbednosnata kriza vo zemjata dojde do sprotivni dvi`ewa, pri što podobrenata ekonomska i likvidnosna sostojba uslovija zgolesena ponuda, namalena pobaruvačka i zgolemen promet na finansiskite pazari. Vo ista nasoka vlijae{i i potrebata od zamena na valutite na 12-te zemji ~lenki na EMU, pred fizičkoto воведување na evroto.

6.1. Makedonska berza na dolgoro~ni hartii od vrednost

Uslovi i ambientot vo koj funkcionira{e pazarot na kapital, a vo tie ramki i Makedonskata berza na dolgoro~ni hartii od vrednost, bea pod silno negativno vlijanie na nepovolnata političko-bezbednosna sostojba vo zemjata. Pritoa, osnovna karakteristika na berzanskoto rabotewe vo 2001 godina be{e otkupuvaweto na golemi paketi na akcii i firmi preku berzata, kako rezultat na prodol`uvawe na procesot na privatizacija i okrupnuvawe na sopstvenosta vo Republika Makedonija.

Tabela 16

Pregled na trgovaweto na Makedonskata berza na dolgoro~ni hartii od vrednost

Period	Vkupan promet	Broj na trgovani hartii od vrednost	Broj na transakcii	Broj na transakcii so dr`avni obvrznici	Broj na denovi na trgovawe
1996	34.790.000	12.378	499	-	79
1997	1.101.000.000	8.030.323	6.525	-	101
1998	4.764.168.266	8.505.473	3.392	-	104
1999	1.552.771.065	4.289.880	2.480	-	103
2000	7.780.523.404	161.780.482	3.403	1.379	103
2001	28.800.112.104	17.397.290	3.527	6.715	136

Na Makedonskata berza za dolgoro~ni hartii od vrednost vo januari 2001 godina be{e realizirana najgolemata berzanska transakcija dosega - prodabata na "Makedonski Telekom" - Skopje na stranski strateški investitor. Pritoa, ostvareniot berzanski promet vo januari go nadmina vkupniot kumulativen promet na berzata od nejinoto osnovawe navamu. Kako rezultat na isklučitelno visokiot berzanski promet vo januari, vkupniot i prosečniot dneven promet na Makedonskata berza vo 2001 godina bea značitelno povisoki (za 3,7 pati i 2,8 pati, soodvetno) vo odnos na 2000 godina. Dokolku se iskluči prodabata na "Makedonski Telekom", ostvareniot berzanski promet bi bil približno na isto nivo kako i vo 2000 godina. Dokolku pak se isklučat realizirane blok transakcii, berzanskiot promet vo 2001 godina e ponizok za okolu 50% vo sporedba so 2000 godina, što gi odrazuva efektite od voeno-bezbednosnata kriza vo zemjata. Vo odnos na prethodnata godina, vo 2001 godina se realizirani pogolem broj na berzanski transakcii, na koi se trguvalo so značitelno pomal broj na hartii od vrednost.

Vo 2001 godina se trguva { e na site segmenti na berzata, pri { to najgolem del od berzanskiot promet be { e realiziran na izdvoeniot segment za trguvawe so akcii vo sopstvenost na dr `avata (77,1%). Toa vo najgolem del se dol `i na prodabata na "Makedonski Telekom" realizirana na ovoj segment od berzata. Ostanatiot del od prometot be { e realiziran na Tretiot neoficijalen berzanski pazari (19,4%), dodeka na oficijalniot pazari (Prvriot i Vtoriot) bea realizirani samo 3,5% od vkupniot berzanski promet vo 2001 godina. Pritoa, na Prvriot oficijalen berzanski pazari se trguva { e so obvrznicite vrz osnova na staroto devizno { tedewe, kako i so obi `nite akcii na Toplifikacija - Skopje. Imeno, vo sredinata na 2001 godina za prv pat i prakti `no profunkcionira Prvriot oficijalen pazari na berzata, na koj bea ponudeni akciite na Toplifikacija - A.D. Skopje. Toa pretstavuva { e i prva oficijalna kotacija na edna privatizirana kompanija, so { to se otvori ja novi perspektivi vo razvojot na Makedonskata berza na dolgoro `ni hartii od vrednost.

Od 01.11.2001 godina Makedonskata berza zapo `na da objavuva berzanski indeks (MBI), koj se presmetuva vrz osnova na prose `nata cena na pette najlikvidni akcii na berzata. Inicijalnata vrednost na indeksot e 1000 poeni i isti ot se objavuva na krajot na denot na trguvawe. Toj pretstavuva pokazatel na op { tite dvi `ewa na cenite na berzata, trendot na dvi `ewe na pazarot na kapital vo celina, pri { to negoviot porast i opa `awe gi reflektira sostojbite vo celata ekonomija. So toa, indeksot pretstavuva indikator za promenite, stabilnosta i dvi `ewata na makedonskoto stopanstvo.

Vrednosta na berzanskiot indeks na krajot na dekemvri 2001 godina iznesuva { e 978 poeni i vo odnos na inicijalnata vrednost bele `i pad od 22 poena ili za 2,2%. Toa voedno pretstavuva i najniska vrednost od negovoto voveduvawe (noemvri 2001 godina). Dinami `ki nabquduvano, vrednosta na berzanskiot indeks vo noemvri se namali za 1,8%, dodeka vo dekemvri negovata vrednost ne oscilira { e mnogu, pri { to padot od 0,4% re `isi vo celost be { e ostvaren vo posledniot den na trguvawe vo dekemvri.

Tabela 17

Pregled na trguvaweto na Makedonskata berza vo 2001 godina

	ostvaren promet (vo mil. denari)	broj na trgovani hartii od vrednost	broj na realizirani transakcii	broj na realizirani transakcii so dr `avni obvrznici	broj na denovi na trguvawe
januari	21.135,1	5.350.740	331	397	8
februari	2.954,4	8.515.952	295	503	8
mart	639,4	368.640	262	672	9
april	422,8	543.102	286	599	8
maj	858,2	663.569	306	1.009	13
juni	548,5	285.563	317	923	12
juli	378,3	147.022	311	538	13
avgust	42,9	78.657	201	184	13
septemvri	206,6	423.544	298	306	12
oktomvri	476,6	201.039	444	599	13
noemvri	848,6	679.144	363	334	15
dekemvri	288,7	140.318	113	651	12
I-XII. 2001	28.800,1	17.397.290	3.527	6.715	136

Na krajot na april 2001 godina Makedonskata berza vovede elektronski sistem na trguvawe, motiviran od potrebata za obezbeduvawe na pogolema transparentnost i informiranost vo raboteweto. Isto taka, toa pretstavuva nov impuls vo berzanskoto rabotewe, koj treba da sozdade uslovi za zgolemuwawe na obemot, efikasnosta i likvidnosta vo trguvaweto na berzata. Kon sredinata na 2001 godina, Makedonskata berza za dolgoro `ni hartii od vrednost se transformira vo

profitno akcionersko društvo, so 18 akcioneri (10 brokerski kuži, 7 banki i edno osiguritelno društvo). So toa, Makedonskata berza stana prvata berza vo regionot koja go otpo~nala procesot na transformacija na berzata od neprofitno društvo vo klasi~no profitno akcionersko društvo.

Vo tekot na 2001 godina, vo nasoka na pottiknuvawe na razvojt na pazarot na kapital vo Republika Makedonija, bea izvršeni i nekoi zna~ajni promeni vo dano~nata regulativa. Taka, transakciite so hartii od vrednost se oslobodija od plažawe danok na kapitalni dobivki 5 godini i za 50% se namali danokot na dobivka na kotirane kompanii za period od tri godini. Isto taka, so cel da se zaokruži i institucionalnata infrastruktura na pazarot na kapital, kako i obezbeduvawe pogolema sigurnost na investitorite, beše formiran Centralen depozitar za hartii od vrednost i воведена celosna dematerilizacija na hartii od vrednost. Međutoa, efektite od ovie pogodnosti ne se po~ustvuva vo 2001 godina poradi politi~ko-bezbednosnata nestabilnost i namalenata ekonomska aktivnost.

6.2. Pazar na pari i kratkoro~ni hartii od vrednost

Vo 2001 godina na Pazarot na pari i kratkoro~ni hartii od vrednost bea registrirani nepovolni dvižewa, manifestirani preku zna~ajno poniska ponuda na likvidni sredstva i namaluvawe na vkupniot promet realiziran na pazarot. Pritoa, vo tekot na godinata se registrirani zna~ajni fluktuacii vo nivoto na ponudata i pobaruva~kata za likvidni sredstva vo zavisnost od likvidnosnata sostojba vo bankarskiot sistem, determinirana od politi~ko-bezbednosnata sostojba vo zemjata.

Taka, vo 2001 godina vo odnos na prethodnata godina vkupnata ponuda na likvidni sredstva zabeleša namaluvawe od 27,6%, dodeka padot na vkupnata pobaruva~ka beše umeren i iznesuvaž 0,8%. Vakvite dvižewa na ponudata i pobaruva~kata za likvidni sredstva rezultiraa so namaluvawe na vkupniot realiziran promet na pazarot na pari za 17,2%. Pritoa, zna~aen del, ili 34,3% od vkupnata pobaruva~ka ostana nezadovolena, što se dolži na konstantno povišokata pobaruva~ka od ponuda na likvidni sredstva registrirana na ovoj pazar vo tekot na 2001 godina (so isključ na januari i noemvri). Od druga strana, 8,7% od vkupnite raspoloživi sredstva ostanaa nadvor od funkcija, glavno poradi limitite koi gi postavuvaat bankite-prodavači, so cel ostvaruvawe na disperzija na rizikot. Prosečniot dneven promet na pazarot na pari vo 2001 godina iznesuvaž 66,8 milioni denari i beše za 16,0% ponizok vo odnos na 2000 godina, pri pomal broj na rabotni denovi.

Tabela 18

Pregled na trgovaweto so`iralni pari na
Pazarot na pari i kratkoro`ni hartii od vrednost vo 2001 godina

	<i>Ponuda</i>	<i>Pobaruva~ka</i>	<i>Realiziran promet</i>	<i>Prose~na ponderirana kamatna stopka (vo %)</i>
I	1.345.400.000	1.031.400.000	1.011.800.000	7,22
II	2.165.950.000	2.227.500.000	1.942.800.000	7,39
III	2.167.700.000	2.577.300.000	2.072.700.000	8,08
IV	1.774.250.000	1.804.750.000	1.596.750.000	9,29
V	1.877.900.000	2.491.300.000	1.788.900.000	10,87
VI	1.137.400.000	2.852.300.000	1.109.900.000	13,82
VII	580.950.000	1.347.050.000	580.950.000	17,15
VIII	775.820.000	1.050.120.000	746.820.000	18,44
IX	662.170.000	1.053.670.000	654.170.000	19,34
X	1.140.900.000	1.408.700.000	1.067.400.000	18,55
XI	1.835.600.000	1.678.900.000	1.614.900.000	13,49
XII	2.477.400.000	2.644.400.000	2.323.400.000	11,92
Vkupno	17.941.440.000	22.167.390.000	16.510.490.000	13,0

Dinami~ki nabquduvano, sostojbata na povisoka ponuda od pobaruva~ka za likvidni sredstva od vtorata polovina na 2000 godina, prodol`i i na po~etokot na 2001 godina. No, so vlo`uvaweto na likvidnosnata sostojba na bankarskiot sistem, predizvikano od eskalacijata na bezbednosnata kriza vo zemjata, dojde do naglo zgolemuwawe na pobaruva~kata i namaluwawe na ponudata na likvidni sredstva, {to rezultira {e so namaluwawe na prometot ostvaren na pazarot na pari. Pritoa, na pazarot na pari vo juni 2001 godina be {e registriran istoriski najvisok iznos na pobaruva~ka za likvidni sredstva (2.852 milioni denari), a vo juli 2001 godina najnizok iznos na ponudeni likvidni sredstva (581 milion denari), od negovoto osnovawe. Isto taka, vo juni 2001 godina diskrepancata me|u pobaruva~kata i ponudata be {e najgolema (pobaruva~kata be {e povisoka od ponudata za 2,5 pati). Vo takvi uslovi prose~nata ponderiranata kamatna stopka na pazarot na pari bele`e {e kontinuirano zgolemuwawe, pri {to svojot maksimum go dostigna vo septemvri 2001 godina (19,3%).

Postepenoto normalizirawe na bezbednosnata i ekonomskata sostojba ovozmo`i podobruwawe na likvidnosta na bankite i soodvetno intenzivirawe na aktivnosta na Pazarot na pari i kratkoro~ni hartii od vrednost. Ponudata na likvidni sredstva zapo~na da se zgolemuva, pri {to vo noemvri 2001 godina taa za prvpat od zapo~nuvaweto na bezbednosnata kriza ja nadmina pobaruva~kata za likvidni sredstva. Kako rezultat na toa, prose~nata ponderiranata kamatna stopka zapo~na da se namaluva i vo dekemvri 2001 godina taa se svede na 11,9% na godi {no nivo.

6.3. Devizen i menuva~ki pazar

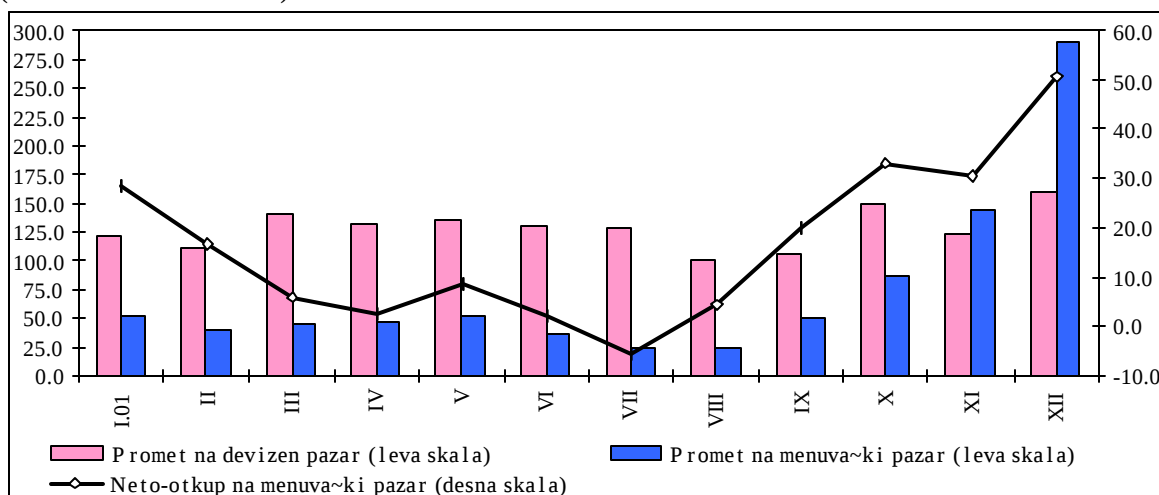
Dvi`ewata na devizniot pazar vo 2001 godina bea pod vlijanie na bezbednosnata kriza koja predizvika namalena ekonomska aktivnost i sledstveno namalena stokovna razmena so stranstvo. Vo takvi uslovi ponudata na devizni sredstva na devizniot pazar zabele`a zna~ajno namaluwawe, pri istovremeno odr`uwawe na pobaruva~kata za devizi na relativno visoko nivo, pod dejstvo na {pekulativni i psiholo {ki faktori. Toa rezultira {e so namaluwawe na vkupniot promet realiziran na devizniot pazar vo 2001 godina vo odnos na prethodnata godina za 82,3 milioni SAD dolari, ili za 5,1%, pri {to toj se svede na 1.540,9 milioni SAD dolari.

Soglasno zakonskata regulativa, devizniot pazar vo Republika Makedonija go sočinuvaat site kupuvawa i prodavawa na devizi od strana na ovlastenite banki, doma i strani pravna lica i Narodna banka na Republika Makedonija. Namaluvaweto na vkupniot promet na devizniot pazar vo 2001 godina vo najgolem del se dolži na namaleniot promet vo transakciite meju bankite i pretprijatijata (za 17,0%), kako posledica na značajno namalenata ponuda na devizni sredstva od strana na bankite, pri istovremeno namalena pobaruvačka od strana na pretprijatijata. I pokraj toa, najgolem del, ili 59,6% od prometot vo 2001 godina e realiziran vo transakciite pomeju bankite i pretprijatijata. Namaluvawe beleži i prometot meju pretprijatijata (za 4,5%), kako i prometot meju bankite (za 31,2%), koi vo vkupniot realiziran promet vo 2001 godina učestvuvaat so 15,4%, odnosno 2,2%, soodvetno. Zgolemuwawe na prometot e registrirano edinstveno kaj transakciite meju NBRM i ostanatite učesnici na devizniot pazar (za 60%), čie učestvo vo vkupniot promet dostigna 22,8%.

Soglasno primenuvaniot monetaren koncept, zgolemenoto prisustvo na NBRM na devizniot pazar vo 2001 godina se dolži na potrebata od održuvawe na devizniot kurs na denarot vo odnos na germanskata marka na targetiranoto nivo. Pritoa, vo najgolem del od 2001 godina (januari-avgust) NBRM na devizniot pazar se javi vo uloga na neto-prodavač na devizni sredstva. Toa se dolži na značajno povisokata pobaruvačka od ponuda za devizni sredstva, što vo uslovi na eskalacija na bezbednosnata kriza beše determinirana od zasilenite psihološki i spekulativni pritisoci za depresijacija na denarot vo odnos na germanskata marka. Smiruvaweto na tenziite okolu bezbednosnata kriza, kako i čvrstata opredelba na NBRM za odbrana na devizniot kurs na denarot, uslovija namaluvawe na pritisocite, pri što NBRM vo poslednite četiri meseci od 2001 godina se javi vo uloga na neto-otkupač na devizni sredstva. Gledano vo celina, NBRM vo 2001 godina izvrši i neto prodaba na devizni sredstva na devizniot pazar vo iznos od 30 milioni SAD dolari.

Grafikon 23

Dvite na vkupniot promet na devizniot i menuvačkiot pazar
(vo milioni SAD dolari)

Vkupniot promet realiziran na menuvačkiot pazar vo 2001 godina iznesuva 893,6 milioni SAD dolari i e za 229,5 milioni SAD dolari, ili za 34,6% povisok vo odnos na prethodnata godina. Pritoa, vo transakciite so fizički lica se otkupeni devizi vo iznos od 545,4 milioni SAD dolari, dodeka iznosot na prodadeni devizi dostigna značitelni 348,2 milioni SAD dolari. Toa rezultiraše so neto otkup na

devizi od 197,2 milijoni SAD dolarov, {to je za 173,6 milijoni SAD dolarov, ali za 46,8% pomaku v odnos na 2000 godina.

Dinamiki, trgovaveto na fizi{kite lica na menuva~kiot pazir vo prvine devet mesece od 2001 godina be {e pod vlijanie na neizvesnosta okolu bezbednosnata kriza i se karakterizira {e so namalena ponuda i zgolemena pobaruva~ka za devizni sredstva. Pritoa, vo juli 2001 godina za prvpat vo poslednite nekolku godini be {e registrirana neto-proda`ba na devizi na menuva~kiot pazir vo iznos od 5,7 milijoni SAD dolarov. Vo takvi uslovi, prometot na menuva~kiot pazir vo periodot januar - septemvri 2001 godina v odnos na isti period od 2000 godina zabele`a namaluvawe od 23,0%. Od druga strana, vo posledniot kvartal od 2001 godina bea registrirani isklju~itelno visoki mese~ni iznosi na promet, {to determinira {e prometot na menuva~kiot pazir vo 2001 godina da zabele`i zgolemuvawe. Imeno, vo poslednoto trimese~je od 2001 godina bea realizirani 58,3% od vkupniot promet na menuva~kiot pazir vo 2001 godina. Toa be {e rezultat na zna~ajno zgolemenata ponuda na devizi, determinirana od preferencijata na ekonomskite subjekti za gotovinska konverzija na del od deviznite za {tedi vo valutite na 12-te zemji ~lenki na EMU, neposredno pred voveduvaweto na novata evropska valuta - evro.

VII. Nadvoren sektor

Soglasno Odlukata za deviznata politika i Proekcijata na platniot bilans na Republika Makedonija, vo 2001 godina se o~ekuva {e ponatamo {no podobruvawe na performansite na nadvoren {no-trgovskiot i devizniot sektor izrazeni preku dinamizirawe na izvozot i obezbeduvawe na neophodniot uvoz, redovno izvr {uvawe na tekovnite obvrski sprema stranstvo, zgolemeni stranski direktni investicii i zgolemuvawe na deviznite rezervi. Me|utoa, vlo {enata bezbednosna sostojba vo tekot na 2001 godina, koja silno ja pogodi makedonskata ekonomija uslovi samo delumno ispolnuvawe na predvidenite celi na deviznata politika. Silniot interen {ok predizvika namalena ekonomska aktivnost koja se reflektira {e vo re~isi site sferi na platniot bilans. Imeno, kako posledica na slu~uvawata, vo 2001 godina be {e zabele`an visok deficit na tekovната сметка koj proizleguva {e od kontrakcijata na nadvoren {no-trgovskata razmena, ostvareniot deficit vo bilansot na uslugite i bilansot na dohodot i re~isi prepoloveniot iznos na tekovni transferi. Sепак, vo 2001 godina glavno kako rezultat na dvi`ewata vo prviot kvartal od godinata, bea registrirani pozitivni promeni na stranata na kapitalno-finansiskata сметка izrazeni preku visokiот porast na stranskite direktni investicii, kako i zgolemuvawe na deviznite rezervi, vo uslovi na odr`ana stabilnost na devizniот курс na denarot vo odnos na germanskata marka.

7.1. Bilans na pla}awa²¹

Vo 2001 godina, dojde do zna~ajno zgolemuvawe na deficitot registriran na tekovната сметка na bilansot na pla}awa na Republika Makedonija. Imeno, тој dostigna 352 milioni SAD dolari i vo odnos na 2000 godina se prodlabo~i za 245 milioni SAD dolari, odnosno za пове}e od tri pati. So toa, deficitot vo tekovната сметка dostigna 9,5% od BDP²², {to vo odnos na prethodната godina pretstavuva zgolemuvawe za 6,7 procentni poeni. Dinami~ki analizirano, vo tekot na godinata be {e registriran kontinuiran deficit. Pritoa, deficitot registriran vo prviот kvartal od godinata iznesuva {e 55 milioni SAD dolari, a najvisok deficit (127 milioni SAD dolari) be {e registriran vo вториот kvartal od godinata {to vo celost se dol`i na nepovolnata bezbednosna sostojba vo dr`avata. Postepenata stabilizacija na makedonskata ekonomija po sklu~uvaweto na mirovniот dogovor se reflektira {e preku zgolemena aktivnost na ekonomskite subjekti i povisok obem na stokovna razmena. Taka, deficitot vo tretiot kvartal iznesuva {e 74 milioni SAD dolari, a vo ~etvrtiot kvartal, zgolemeniот uvoz na stoki vo uslovi na namalen izvoz dovede do povtorno zgolemuvawe na deficitot na tekovната сметка na platniот bilans koj dostigna 98 milioni SAD dolari.

Me|utoa, zgolemuvaweto na deficitot na tekovната сметка na bilansot na pla}awa na Republika Makedonija²³ vo 2001 godina ne se dol`i na deficitot registriran na trgovskata сметка. Imeno, vo 2001 godina, deficitot na trgovskata сметка se svede na 428 milioni SAD dolari i vo odnos na prethodната godina se namali za 130 milioni SAD dolari, odnosno za 23,3%. Namaluvaweto vo celost se dol`i na kontrakcijata na nadvoren {nata razmena uslovena od namalenata ekonomska aktivnost na doma {nite subjekti. Imeno, vo 2001 godina vo odnos na 2000 godina,

²¹ Prethodni podatoci.

²² Vrednosta na BDP za 2001 e proceneta vrednost na Zavodot za statistika.

²³ Deficitot na trgovskata сметка vo bilansot na pla}awa se razlikuva od deficitot kaj nadvoren {no-trgovskata razmena prika`an spored oficijalnite podatoci. Pri~inata za toa e {to uvozot vo bilansot na pla}awa se prika`uva na f.o.b. osnova, dodeka oficijalnta statistika go prika`uva istiот na c.i.f. osnova.

izvozot na stoki se namali za 12,4% , a uvozot za 19,0% { to uslovi pad na nadvore { no - trgovskata razmena od 16,5%.

Tabela 19

Bilans na pla}awa na Republika Makedonija
(vo milioni SAD dolari)

	2000 ¹					2001 ¹				
	Kv1	Kv2	Kv3	Kv4	2000	Kv1	Kv2	Kv3	Kv4	2001
1. Tekovni transakcii	-128	3	11	6	-108	-55	-127	-74	-98	-352
1.1. Stoki, neto	-215	-115	-79	-149	-558	-72	-121	-72	-163	-428
Izvoz, f.o.b.	330	317	344	327	1.317	291	285	295	282	1.153
Uvoz, f.o.b.	-545	-432	-422	-476	-1.875	-363	-406	-368	-445	-1.581
1.2. Uslugi, neto	-9	-13	-12	-21	-55	-24	-30	-22	-23	-99
1.3. Dohod, neto	-21	-4	-21	0	-46	-16	-2	-19	-3	-41
1.4. Tekovni transferi, neto	118	135	123	175	551	58	26	40	91	214
Oficijalni	4	32	12	49	97	4	7	5	6	22
Drugi	114	103	111	126	454	54	19	35	84	192
2. Kapitalni i finansiski transakcii	100	5	-6	-60	40	105	142	25	107	379
2.1. Kapitalni transakcii, neto	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Oficijalni	0	0	0	0	0	0	0	0	4	4
Drugi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Steknuvawe/raspologawe so neproiz.nef.sred.	0	0	0	0	0	0	0	0	-2	-2
2.2. Finansiski transakcii, neto	100	5	-6	-60	39	105	142	25	106	378
Direktni investicii, neto	37	62	41	37	176	372	13	18	40	442
Portfolio investicii, neto	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Drugi investicii, neto	93	13	-29	23	99	-64	4	-46	79	-27
Trgovski krediti, neto	67	15	-34	39	88	-66	-33	-36	30	-106
Zaemi, neto	29	14	-10	-19	14	-31	-10	-35	-32	-107
Valuti i depoziti, neto ²	-7	-22	-11	-9	-50	26	44	17	76	164
od koi: Monetarna vlast, neto						0	0	0	-77	-77
Komerrijalni banki, neto	-7	-22	-11	-9	-50	26	44	-3	-304	-237
Naselenie, neto ³						0	0	21	457	478
Drugi, neto	4	6	26	12	48	7	3	8	5	22
Oficijalni rezervi ²	-29	-70	-18	-119	-236	-203	126	53	-13	-38
3. Gre{ki i propusti	28	-8	-5	54	68	-50	-15	49	-9	-26

^{1/} Prethodni podatoci

^{2/} Zgolemuwawe na sredstvata se bele`i so negativen znak

^{3/} Namaluvawe na deviznite sredstva na naselenieto nadvor od bankarskiot sistem i nivno polagawe na smetka zaradi konverzija vo evra.

Zgolemuwaweto na deficitot na tekovната smetka na bilansot na pla}awa na Republika Makedonija vo 2001 godina vo najgolem del se dol`i na zgolemeniot deficit kaj uslugite i zna~ajno namalenite tekovni transferi. Imeno, vo 2001 godina dojde do zgolemuwawe na deficitot kaj stavkata "uslugi, neto" koj dostigna 99 milioni SAD dolari i vo odnos na prethodната godina se zgolemi za 44 milioni SAD dolari. Vlo{uvaweto vo bilansot na uslugite se dol`i na namaleniot priliv kaj site kategorii na dađeni uslugi (turizam, transport i ostanati uslugi) koi vo odnos na 2000 godina se namalija za 69 milioni SAD dolari. Pritoa, odlivot vrz osnova na primeni uslugi vo 2001 godina se namali za 25 milioni SAD dolari, {to pretstavuva posledica na pomalku primenite transportni uslugi (za 32 milioni SAD dolari pomalku vo odnos na 2000 godina).

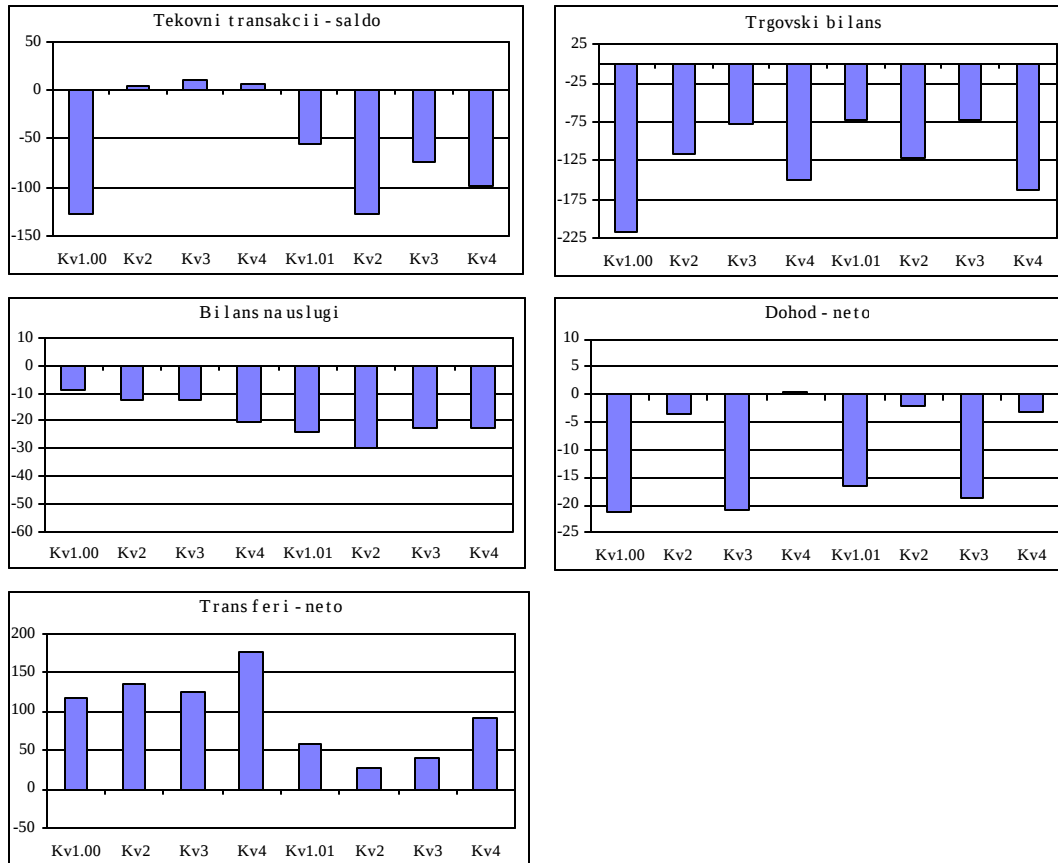
Vo 2001 godina, ostvareniot neto-priliv vrz osnova na transferi, vo tekovната smetka na bilansot na pla}awa na Republika Makedonija se svede na 214 milioni SAD dolari, odnosno za 337 milioni SAD dolari, ili za dva pati pomalku vo odnos na prethodната godina. Zna~ajното namaluvawe na tekovnite transferi se dol`i na namalenite oficijalni, kako i privatni transferi. Pritoa, pogolemo namaluvawe be{e registrirano kaj privatnite transferi koi vo odnos na 2000 godina se namalija za 262 milioni SAD dolari.

Vo 2001 godina, deficitot registriran kaj stavkata "dohod, neto" se namali za 5 milioni SAD dolari i se svede na 41 milion SAD dolari. Pritoa, namaluvaweto

na deficitot e rezultat na zgolemiot priliv na sredstva vrz osnova na naplatena kamata (za 6 milioni SAD dolari). Vo 2001 godina, ne bea registrirani poznajni promeni vo iznosot na prefrleni sredstva vo stranstvo vrz osnova na ostvaren profit na stranskite investitori.

Grafikon 24

Komponenti na tekovната сметka na bilansot na pla}awa
(vo milioni SAD dolari)

Kako i vo izminatite godini, taka i vo 2001 godina, deficitot na tekovната сметka na bilansot na pla}awa na Republika Makedonija be}e finansiran preku finansiskite transakcii. Vo 2001 godina, na kapitalno-finansiskata сметka e registriran zna}aen devizen priliv vo iznos od 379 milioni SAD dolari, nasproti 40 milioni SAD dolari vo prethodната godina. Generalno, porastot be}e determiniran od visokiot iznos na registrirani stranski direktni investicii vo Republika Makedonija.

Imeno, stranskite direktni investicii vo Republika Makedonija vo 2001 godina dostignaa 442 milioni SAD dolari, }to e najvisok registriran iznos od osamostojuvaweto na Republika Makedonija. Toa e rezultat na kontinuiraniot proces na privatizacija na dr`avniot kapital preku iznao}awe stranski strate}ki investitori. Vo ova nasoka, vo tekot na 2001 godina be}e izvr}ena privatizacijata na edno od najgolemite javni pretprijatija - Makedonskiot telekom. Vo tekot na godinata bea privatizirani i nekolku drugi pogolemi pretprijatija me}u koi: Skopski saem, @ito Luks, rudnikot Bu}im, a istovremeno bea registrirani i zna}ajni investicii vo novi delovni subjekti (Eurovis banka i MTS - noviot mobilni operator). Sledstveno, vo odnos na prethodната godina, stranskite direktni investicii vo Republika Makedonija se povisoki za 266 milioni SAD dolari.

Nasproti ostvareniot priliv vo 2000 godina, kaj stavkata "drugi investicii, neto", vo 2001 godina beše registriran odliv na devizni sredstva vo visina od 27 milioni SAD dolari. Odlivot se dolži na drastično namalenite trgovski krediti primeni pri uvoz na stoki, što uslovi značeen meѓugodišen pad (za 193 milioni SAD dolari) kaj kategorijata trgovski krediti, neto. Istovremeno, namaleniot iznos na koristenite krediti, vo uslovi na intenzivirana otplata na obvrskite prema stranskite kreditori, predizvika neto-odliv na sredstva kaj stavkata "zaemi, neto" koi vo odnos na 2000 godina registriraa namaluvawe od 121 milion SAD dolari.

Vo 2001 godina, kaj stavkata "valuti i depoziti, neto" e registriran značeen priliv vo iznos od 164 milioni SAD dolari, što e za 213 milioni SAD dolari poveќе vo odnos na 2000 godina. Pritoa, prilivot vo celost go odrazuva efektot od evro konverzijata što uslovi visok priliv na devizni sredstva od naselenieto koi neposredno pred voveduvaweto na evro valutata ostvarija isključitelten porast i vo četvrtiot kvartal od 2001 godina dostignaa 457 milioni SAD dolari.

Vo 2001 godina, bruto deviznite rezervi²⁴ se zgolemija za 38 milioni SAD dolari, a stavkata "greški i propusti" imaše negativen predznak i iznesuvaž 26 milioni SAD dolari, što voedno ja reflektira nemožnosta za celosna identifikacija na transakciite od nerezidentite.

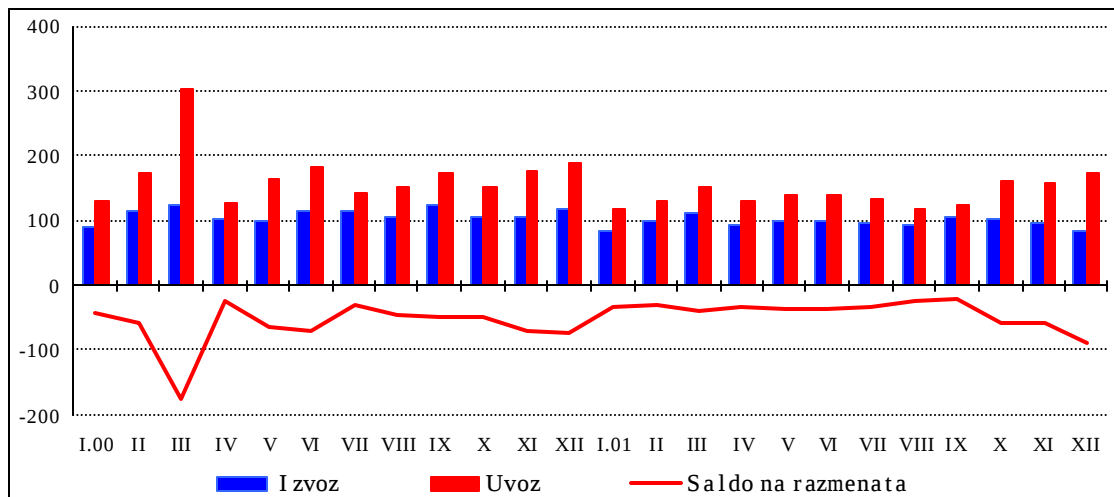
7.2. Nadvorenogotrgovska razmena

Negativniot šok predizvikan od vloženata bezbednosna sostojba vo državata vo 2001 godina, nepovolno se odrazi vrz vkupnata razmena na stoki so stranstvo. Taka, nadvorenogotrgovskata razmena vo 2001 godina vo odnos na prethodnata godina se namali za 561 milion SAD dolari, odnosno za 16,5% i se svede na 2.842 milioni SAD dolari. Namalenata razmena so stranstvo e direktna posledica od bezbednosnata kriza, koja dovede do namaluvawe na celokupnata ekonomska aktivnost vo zemjata. Imeno, golemata neizvesnost i visokiot političko-bezbednosen rizik vo tekot na 2001 godina, predizvikaa pretpazlivost kaj ekonomskite subjekti, koi se vozdržuvaa od značajni vložuvawa i proizvodstvo na domašni proizvodi za stranstvo pri istovremeno otežnato snabduvawe so repromaterijali i surovini. Vo ovaa nasoka deluvaa i zgolemenite trošoci vrz osnova na osiguruvawa i garancii, kako i otkažuvaweto na sklučenite dogovori so stranskite partneri što rezultiraše so pomala iskoristenost na proizvodnite kapaciteti. Pritoa, visokiot pad na trgovskata razmena na Republika Makedonija so stranstvo vo 2001 godina e usloven od istovremenoto namaluvawe na izvozot i uvozot na stoki, bidejži šokot se odrazi kako na stranata na ponudata na domašni proizvodi vo stranstvo, taka i na stranata na domašnata pobaruvačka za stranski proizvodi.

²⁴ Podatokot za bruto deviznite sredstva prikažen vo bilansot na plažawa se razlikuva od podatokot za bruto deviznite rezervi spored oficijalnite podatoci poradi toa što vo statistikata na bilansot na plažawa se isključuva devizniot priliv po osnov na sukcesija, koja ne pretstavuva platno - bilansna transakcija.

Grafikon 25

Nadvore { no-trgovska razmena na Republika Makedonija
(vo milioni SAD dolari)

Vo 2001 godina, vkupniot izvoz na makedonski proizvodi na stranskite pazari iznesuva {e 1.155 milioni SAD dolari, {to vo odnos na prethodnata godina pretstavuva namaluvawe od 164 milioni SAD dolari, ili za 12,4%. Pokraj bezbednosnata sostojba koja e edna od glavnite pri~ini za namaleniobem na proizvodstvo za izvoz, padot na izvozot be {e determiniran od namalenata izvozna pobaruva~ka za makedonski proizvodi, kako i od namaleniobem na makedonski proizvodi na Kosovskiot pazar, kade {to se plasiraat zna~aen del na makedonski proizvodi (polovina od izvozot realiziran so SR Jugoslavija). Taka, vo 2001 godina vo odnos na 2000 godina, izvozot na tradicionalno najizvezuvanite makedonski proizvodi na ovoj pazar - tutun i nafta se namali za 42,9% i 32,1%, soodvetno. Padot na izvozot be {e, isto taka, determiniran i od vlo { enite performansi na crnata metalurgija, izrazeni preku zna~ajno namaleniobem na `elezo i `elik (za 35,1%).

Uvozot na Republika Makedonija vo 2001 godina zabele `a pointenziven pad od izvozot. Taka, vkupniot uvoz na stoki na godi {no nivo se namali za 397 milioni SAD dolari, odnosno za 19,0% i se svede na 1.688 milioni SAD dolari. Pritoa, najgolemiot pad na uvozot be {e registriran vo prviot kvartal od godinata (za 34% vo odnos na isti period od prethodnata godina), {to se dol `i na relativno visokata sporedbena osnova od 2000 godina koga vo presret na voveduvaweto na danokot na dodadena vrednost uvozot na stoki isklju~itelno se zgolemi. Generalno, vo tekot na celata 2001 godina vo odnos na prethodnata godina, bea registrirani poniski iznosi na uvoz na stoki, glavno poradi namalenata ekonomska aktivnost na doma { nite subjekti determinirana od vlo { enata bezbednosna situacija vo dr `avata, kako i ote `natoto snabduvawe so surovini i repromaterijali zaradi zgolemenite transportni i transakcioni tro {oci. Isklju~ok od ova pretstavuva {e dekemvri, mesec koga tradicionalno se zabele `uva zgolemuvawe na uvozot poradi vlijanieto na sezonskite faktori (nabavka na strate {ki rezervi i Novogodi {ni i Bo `i ni praznici).

Dvi `ewata na izvozot i uvozot vo 2001 godina rezultiraa so deficit vo nadvore {no-trgovskata razmena na Republika Makedonija vo iznos od 533 milioni SAD dolari. Kako rezultat na relativno povisokiobem na uvozot vo odnos na izvozot na stoki, deficitot ostvaren vo razmenata vo 2001 godina vo odnos na prethodnata godina se namali za 233 milioni SAD dolari, ili za 30,5%. Sledstveno, stapkata na pokrienost na uvozot so izvoz se zgolemi za 5,1 procenten poen i dostigna 68,4%.

Analizata od aspekt na ekonomskata namena na proizvodite, uka`uva deka namalenata nadvore {no-trgovskata razmena na Republika Makedonija e rezultat na namaleniot izvoz i uvoz na site vidovi proizvodi. Na stranata na izvozot, vo 2001 godina, dominiraa proizvodite za reprodukcija so u`estvo od 49,5% vo vkupniot izvoz. Pritoa, vo odnos na 2000 godina se zabele`ani povolni promeni vo strukturata na izvozot koji se manifestiraa preku namalenoto u`estvo na ovaa grupa proizvodi vo vkupniot izvoz za 4,9 procentni poeni. Istovremeno, pozitivni dvi`ewa bea registrirani kaj izvozot na stoki za {iroka potro{uva~ka ~ie u`estvo vo vkupniot izvoz vo 2001 godina vo odnos na 2000 godina, se zgolemi za 5,1 procenten poen i dostigna 47,9%. Vo 2001 godina, na izvoz na sredstva za rabota otpa|aat 2,5% od vkupno izvezenite stoki vo ovaa godina, a na stavkata "neraspredelena" minimalni 0,1%.

Tabela 20

Nadvore {no-trgovska razmena na Republika Makedonija po ekonomska namena na proizvodi
(vo milioni SAD dolari)

Proizvodi	Izvoz				Uvoz			
	2000	2001	indeks 2001/2000	struktura	2000	2001	indeks 2001/2000	struktura
Republika Makedonija (vkupno)	1319	1155	87,6	100,0	2085	1688	81,0	100,0
1. Proizvodi za reprodukcija	718	572	79,7	49,5	1411	1121	79,4	66,4
2. Sredstva za rabota	33	29	87,9	2,5	261	209	80,1	12,4
3. Stoki za {iroka potro{uva~ka	564	553	98,0	47,9	406	350	86,2	20,7
4. Neraspredelena	4	1	25,0	0,1	6	8	133,3	0,5

Analizata na uvoznata strana uka`uva na nepovolni dvi`ewa na strukturata na razmenata. Imeno, vo 2001 godina najmnogu se uvezuvaa proizvodi za reprodukcija koji seu {te imaat dominantno u`estvo vo vkupniot uvoz od 66,4%. Vo odnos na 2000 godina, nivnoto u`estvo se namali za 1,3 procentni poeni, {to glavno se dol`i na namalenata ekonomska aktivnost vo 2001 godina. Sprotivni dvi`ewa bea zabele`ani kaj u`estvoto na uvozot na stoki za {iroka potro{uva~ka, koe se zgolemi za 1,2 procentni poeni vo odnos na 2000 godina i dostigna 20,7% od vkupniot uvoz na Republika Makedonija. Nezna~itelen pad na u`estvoto be {e zabele`an kaj uvozot na sredstva za rabota (za 0,2 procentni poeni), so {to toa se svede na 12,4% od vkupniot uvoz.

Strukturata na nadvore {no-trgovskata razmena na Republika Makedonija od aspekt na poodelni grupacii na zemji jasno ja potvrduva orientacijata kon Evropskata Unija. Imeno, Evropskata Unija vo 2001 godina go zgolemi u`estvoto vo vkupniot izvoz na Republika Makedonija za 6,1 procenten poen i so toa i ponatamu e dominantna grupacija na zemji na stranata na izvozot (u`estvo od 48,7%). Od druga strana, namalena izvozna pobaruva~ka za makedonski proizvodi vo 2001 godina se zabele`uva vo odnos na re~isi site pozna~ajni grupacii na zemji, osobeno vo odnos na razmenata so zemjite od porane {na SFRJ ~ie u`estvo vo vkupniot izvoz na Republika Makedonija se namali za 1,3 procentni poeni i se svede na 31,4%.

Tabela 21

Nadvore { no-trgovska razmena na Republika Makedonija so ekonomski grupaciji na zemji
(vo milioni SAD dolari)

Ekonomska grupacija na zemji	Izvoz	Struktura	Uvoz	Struktura	Obem na stokovna razmena	Struktura
I - XII 2001 godina						
Republika Makedonija (vkupno)	1.155	100,0	1.688	100,0	2.843	100,0
1. Razvieni zemji	719	62,3	876	51,9	1.596	56,1
od toa:						
EU	563	48,7	716	42,4	1.279	45,0
EFTA	41	3,5	26	1,5	66	2,3
Drugi razvieni zemji	116	10,1	134	8,0	250	8,8
2. Zemji na Centralna i Isto~na Evropa i porane { ni SSSR	56	4,9	393	23,3	449	15,8
3. Nerazvieni zemji	3	0,3	2	0,1	4	0,2
4. Zemji vo razvoj	14	1,2	91	5,4	104	3,7
5. Republiki od porane { na SFRJ	362	31,4	327	19,4	689	24,2
6. Ostanati zemji	1	0,0	0	0,0	1	0,0

Analizata na strukturata na uvozot vo odnos na poodelni grupaciji na zemji, uka`uva na relativno zgolemuвање na u~estvoto na re~isi site grupaciji na zemji. Pritoa, najgolemo zgolemuвање na u~estvoto e registrirano kaj zemjite ~lenki na Evropskata Unija (za 4,3 procentni poeni) koe dostigna 42,4% od vkupniot uvoz. Edinstven iskluk pretstavuva grupacijata na Zemjite na Centralna i Isto~na Evropa. Imeno, namalenata ekonomska aktivnost i relativno pomaloto iskoristuvawe na proizvodnite kapaciteti od strana na crnata metalurgija, kako i na industrijata za prerabotka na oboeni metali koi se tradicionalni uvoznici na repromaterijali od ovie zemji, predizvikaa namaleno u~estvo na ovaa grupacija na zemji vo makedonskiot uvoz od 4,7 procentni poeni. So toa, u~estvoto na Zemjite na Centralna i Isto~na Evropa vo vkupniot uvoz na Republika Makedonija se svede na 23,3%.

Vo pogled na razmenata na stoki so poodelni zemji, vo 2001 godina, najzna~aen trgovski partner na Republika Makedonija e Germanija so koja bea razmeneti stoki vo vkupna vrednost od 451 milion SAD dolari. So toa, ovaa zemja ostvari u~estvo vo vkupnata razmena so stranstvo od 15,9% i vo odnos na 2000 godina go zgolemi u~estvoto za 1 procenten poen. Zgolemenoto u~estvo na Germanija se dol`i na porastot na u~estvoto vo vkupniot izvoz i uvoz, za 1,2 procentni poeni i 0,5 procentni poeni, soodvetno. Slu~uvawata vo severo-zapadniot del na Republika Makedonija nepovolno se reflektiraa vo razmenata na Republika Makedonija so vtoriot najzna~aen trgovski partner - SR Jugoslavija. Imeno, vo 2001 godina so SR Jugoslavija bea razmeneti stoki vo vrednost od 424 milioni SAD dolari, {to vo odnos na prethodnata godina pretstavuva namaluvawe od 23,3%. So toa, u~estvoto na ovaa zemja vo vkupnata razmena na Republika Makedonija se svede na 14,9% (0,5 procentni poeni pomalku vo odnos na 2000 godina). Padot registriran vo odnos na 2000 godina se dol`i na namalenoto u~estvo na izvozot (za 2,2 procentni poeni) vo uslovi na re~isi isto u~estvo vo vkupniot uvoz na Republika Makedonija. Sleden najzna~aen trgovski partner na Republika Makedonija e Grcija so koja vo 2001 godina bea razmeneti stoki vo vrednost od 286 milioni SAD dolari. Pritoa, u~estvoto na Grcija vo vkupnata razmena dostigna 10,1%, {to pretstavuva zgolemuвање od 1,8 procentni poeni vo odnos na 2000 godina. Ova zgolemuвање se dol`i na relativno pogolemoto zgolemuвање na u~estvoto vo vkupniot izvoz (za 2,4 procentni poeni) vo odnos na porastot na u~estvoto vo uvozot (za 1 procenten poen). Vo 2001 godina, vlo{enite performansi registrirani vo razmenata na tradicionalno najizvezuvanite proizvodi - `elezoto i ~elikot uslovija namalen izvoz vo SAD (za

37,8%), što voedno be{e determiniran od drasti~no namaleni uvoz na repromaterijali od Ukraina (za 60,7%). Ovie dvi`ewa dovedoa do namaleno u~estvo na SAD na izvoznata strana (za 4 procentni poeni) i namaleno u~estvo na Ukraina na uvoznata strana (za 4,8 procentni poeni).

Tabela 22

Deset najgolemi trgovski partneri na Republika Makedonija

	Obem na stokovna razmena vo milioni SAD dolari	U~estvo	Izvoz vo milioni SAD dolari	U~estvo	Uvoz vo milioni SAD dolari	U~estvo	Pokrienost na uvozot so izvoz
I-XII 2001							
REPUBLIKA MAKEDONIJA	2.843	100	1155	100	1.688	100	68,4
od toa:							
Germanija	451	15,9	237	20,6	213	12,6	111,3
SR Jugoslavija	424	14,9	267	23,1	157	9,3	169,7
Grcija	286	10,1	101	8,8	184	10,9	55,0
Italija	196	6,9	89	7,7	108	6,4	82,4
Rusija	153	5,4	14	1,2	139	8,3	10,0
SAD	151	5,3	100	8,6	52	3,1	193,5
Slovenija	140	4,9	21	1,8	119	7,0	17,6
Bugarija	124	4,4	21	1,8	103	6,1	20,0
Hrvatska	105	3,7	58	5,1	46	2,7	125,9
Holandija	91	3,2	45	3,9	46	2,7	99,0
Vkupno (10 najgolemi partneri)	2.121	74,6	908	82,5	1.168	69,2	77,7

Vo razmenata na stoki so desette najva`ni partneri, Republika Makedonija vo 2001 godina, ostvari pozitivno saldo vo razmenata na stoki so ~etiri zemji: SAD, SR Jugoslavija, Germanija i Hrvatska. Pritoa, vo razmenata so SAD be{e ostvaren suficit od 48 milioni SAD dolari, ili stapka na pokrienost na makedonskiot uvoz so izvoz od 193,5%. Vo razmenata so SR Jugoslavija i Germanija izvozot go nadmina uvozot za 110 milioni SAD dolari, odnosno za 24 milioni SAD dolari, što voedno pretstavuva stapka na pokrienost na makedonskiot uvoz so izvoz od 169,7% i 111,3%, soodvetno. Vo 2001 godina, od osobeno zna~ewe se registrirane pozitivni promeni vo razmenata na stoki so Hrvatska so koja za prv pat od 1995 godina Republika Makedonija ostvari pozitivno saldo vo razmenata vo iznos od 12 milioni SAD dolari, ili pozitivna stapka na pokrienost na makedonskiot uvoz so izvoz od 125,9%.

Od druga strana, najvisok deficit vo razmenata na stoki so desette najva`ni partneri e registriran vo stokovna razmena so Rusija vo iznos od 125 milioni SAD dolari. So toa, stapkata na pokrienost na uvozot so izvoz so ova zemja se svede na 10,0%, glavno zaradi uvozot na mineralni goriva. Kako i vo prethodnite godini, taka i vo 2001 godina, spogodbata za slobodna trgovija so Slovenija ne dovede do podobruvawe na trgovski bilans na Republika Makedonija. Imeno, vo 2001 godina Republika Makedonija vo stokovna razmena so Slovenija ostvari deficit od 98 milioni SAD dolari, pri što be{e ostvarena niska stapka na pokrienost na uvozot so izvoz od 17,6%.

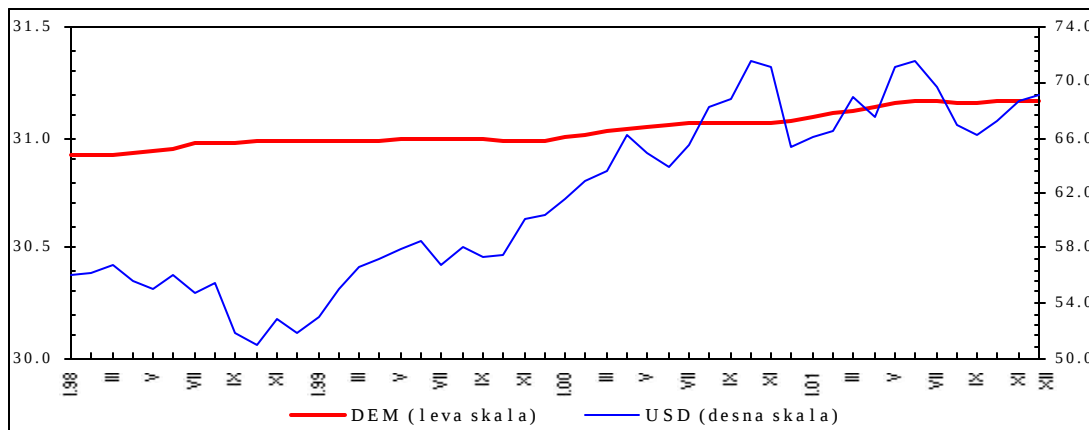
7.3. Devizen kurs na denarot

Naru{enata bezbednosna sostojba vo Republika Makedonija vo tekot na 2001 godina go uslo`ni vodeweto na monetarnata i deviznata politika. Imeno, relativno visokoto nivo na likvidnost vo ekonomijata uslovi zgolemena pobaruva~ka za devizni sredstva na devizniot pazar i sledstveno pritisok za depresijacija na devizniot kurs na denarot vo odnos na germanskata marka. Vo takvi uslovi, soglasno strategijata na targetirawe na devizniot kurs, centralnata banka intervenira{e na

devizniot pazar preku prodaba na devizi, pri istovremeno povlekuvawe na vi{okot denarska likvidnost preku monetarnite instrumenti. Prezemenite merki rezultiraa so odr`uvawe na targetiranoto nivo na devizniot kurs na denarot vo odnos na germanskata marka. Taka, na 31.12.2001 godina na devizniot pazar se razmenuvaa 31,17 denari za edna germanska marka.

Grafikon 26

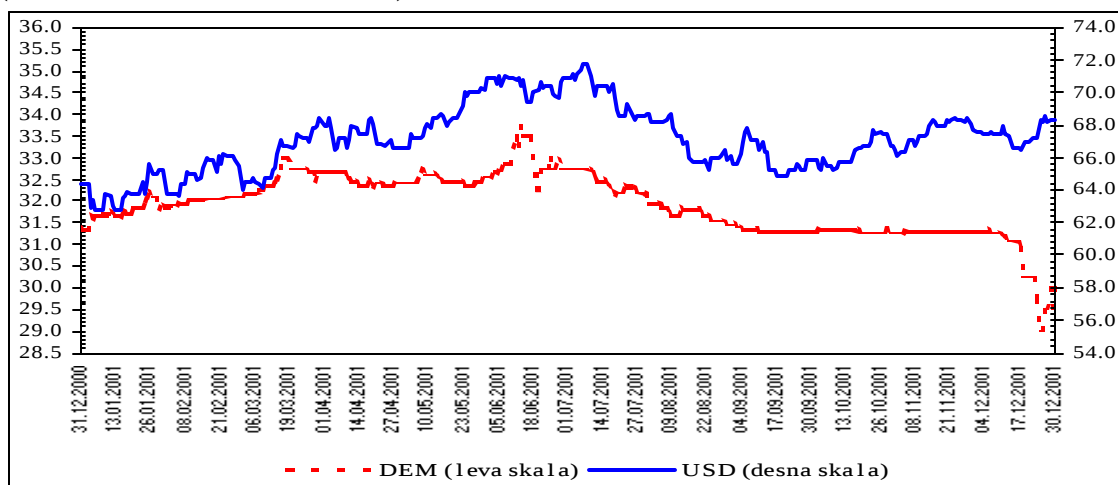
Nominalen devizen kurs na denarot vo odnos na germanskata marka i amerikanskiot dolar na devizniot pazar
(Denari za edinica stranska valuta)

Pritisocite vrz devizniot kurs na denarot vo tekot na 2001 godina vo pogolema mera se po~uvstvuvaa na menuvackiot pazar, kako posledica na pomalata ponuda na devizni sredstva vo uslovi na konstantno visoka pobaruvacka za devizni sredstva. Osnovna determinanta na visokata pobaruvacka za devizi be{e vlijaniето na psiholo{kite faktori, odnosno nastojuvawata na naselenieto vo uslovi na voena kriza da raspolaga so gotovinski devizni sredstva. Sledstveno, devizniot kurs na denarot vo odnos na germanskata marka vo periodot na krizata kontinuirano se zgolemuva{e i vo vtorata dekada na juni 2001 godina go dostigna najvisokoto nivo vo tekot na godinata od 33,75 denari za edna germanska marka. Me|utoa, poagresivnoto deluvawe na centralnata banka i primenata na kombinirani instrumenti, vo uslovi na postepeno stabilizirawe na sostojbata vo dr`avata, ovozmo`ija normalizacija na dvi`ewata na menuvackiot pazar i sledstveno namaluvawe na nivoto na devizniot kurs na denarot. Namaluvaweto be{e osobeno intenzivirano vo posledniot kvartal na 2001 godina, odnosno vo periodot neposredno pred fizi~koto вовeduvawe na evroto kako edinstvena valuta na zemjite ~lenki na Evropskata monetarna unija. Imeno, zamenata na efektivnite germanski marki vo denari i vo drugi stranski valuti sozdade apresijativni pritisoci vrz devizniot kurs na denarot na menuvackiot pazar. Taka, vo tretata dekada na dekemvri, devizniot kurs na denarot se svede na 29,0 denari za edna germanska marka {to pretstavuva{e najnisko registrirano nivo na devizen kurs na denarot od po~etokot na godinata. Vakvite dvi`ewa ja reflektiraa preferencijata na ekonomskite subjekti za gotovinska konverzija na del od za{tedite. Sepak, na 31.12.2001 godina dojde do odredena stabilizacija na devizniot kurs na denarot vo odnos na germanskata marka koj iznesuva{e 30,3 denari i vo odnos na nivoto na krajot na 2000 godina apresira{e za 3,7%.

Grafikon 27

Nominalen devizen kurs na denarot vo odnos na germanskata marka i amerikanskiot dolar na menuva~kiot pazar
(Denari za edinica stranska valuta)

Pri voveduvaweto na evro valutata bea vospostaveni fiksni stapki na konverzija pome|u evroto i nacionalnite valuti na zemjite ~lenki na Evropskata monetarna unija. Spored toa, vo uslovi na nepromenet devizen kurs na denarot vo odnos na germanskata marka, nominalniot devizen kurs na denarot vo odnos na evroto se zadr`a nepromenet vo 2001 godina i na krajot na dekemvri 2001 godina iznesuva {e 61,0 denar za edno evro.

Devizniot kurs na denarot vo odnos na ostanatite stranski valuti se utvrduva vo soglasnost so intervalutarnite soodnosi na germanskata marka i ostanatite valuti na Frankfurtskata devizna berza. Taka, nominalniot devizen kurs na denarot vo odnos na amerikanskiot dolar na 31.12.2000 godina iznesuva {e 69,17 denari za eden amerikanski dolar, {to pretstavuva depresijacija na denarot od 5,7% vo odnos na krajot na 2000 godina. Istovremeno, na menuva~kiot pazar, vrednosta na denarot depresira {e za 5,9% pri {to na krajot na dekemvri 2001 godina na ovoj pazar se razmenuvaa 68,2 denari za eden amerikanski dolar.

Realniot efektiven devizen kurs pretstavuva globalno merilo na cenite na stokite i uslugite vo doma{ната zemja vo odnos na cenite i uslugite na ostanatite zemji, odnosno pretstavuva indikator za cenovната konkurentnost na nacionalната ekonomija. Vo 2001 godina²⁵, vo odnos na krajot na 2000 godina, realniot efektiven devizen kurs na denarot,²⁶ presmetan spored indeksot na dvi`ewe na cenite na proizvoditelite na industriski proizvodi, apesira {e za 1,5%, dodeka presmetan spored indeksot na cenite na malo, toj apesira {e za 0,3%. Apesijacijata se dol`i na pointenzivniot pad na relativните ceni vo odnos na padot na nominalniot efektiven devizen kurs na denarot.

7.4. Devizni rezervi na Republika Makedonija

Na krajot na dekemvri 2001 godina, vkupniot devizen potencijal na Republika Makedonija, koj se состоi od vkupnite deviznite sredstva na NBRM i deviznite sredstva na bankite ovlasteni za platen promet i kreditni odnosi so stranstvo, dostigna 1.486 milioni SAD dolari. So toa, vo odnos na 31.12.2000 godina toj se

²⁵ Za dekemvri 2001 godina koristenі se prethodni podatoci.

²⁶ Presmetka na NBRM.

zgolemi za 348 milioni SAD dolari, ili za 30,6%. Porastot se dol`i na zgolemuwaweto na dwete komponenti, a osobeno na zgolemenite devizni sredstva na bankite ovlasteni za rabota so stranstvo.

Vkupnite devizni sredstva na centralnata banka na krajot na 2001 godina iznesuvaa 797 milioni SAD dolari, {to vo sporedba so krajot na 2000 godina pretstavuva porast od 62 milioni SAD dolari. Zgolemuwaweto se dol`i na zna~ajniot porast na gotovinskite devizni sredstva na centralnata banka za 105 milioni SAD dolari, kako i na porastot na monetarnoto zlato vo iznos od 23 milioni SAD dolari. Istovremeno, depozitite kaj stranskite banki se namalija za 42 milioni SAD dolari, a plasirane sredstva vo hartii od vrednost za 24 milioni SAD dolari.

Bruto deviznite rezervi na NBRM²⁷, vo 2001 godina prodol`ija da se zgolemuvaat i dostignaa nivo od 775 milioni SAD dolari, {to vo sporedba so nivoto na krajot na 2000 godina pretstavuva porast od 62 milioni SAD dolari, odnosno za 8,5%. Porastot na bruto deviznite rezervi na NBRM, vo uslovi na namalen uvoz na stoki poradi lo{ata bezbednosna sostojba rezultiraa so zgolemena pokrienost na uvozot so devizni rezervi. Imeno, vo 2001 godina tie dostignaa ekvivalent od 5,5 mese~en uvoz na stoki, {to vo odnos na 2000 godina pretstavuva zgolemuwawe na pokrienosta za 1,4 procentni poeni.

Tabela 23

Prilivi i odlivi vo bruto deviznite rezervi na
Narodna banka na Republika Makedonija
(vo milioni SAD dolari, kraj na period)

	31.12.2000	IQ	IIQ	IIIQ	IVQ	01.01.01- 31.12.01
Sostojba na devizni rezervi	714	917	823	762	775	
Neto porast na deviznite rezervi		203	-94	-61	13	62
Realizirani promeni vo deviznite rezervi na neto osnova						
Kupoproda`bi		-35	-63	-15	82	-30
Eksterna smetka		-24	21	-47	9	-41
Kamata na devizni depoziti		8	8	9	5	31
Krediti od MMF		-2	-2	0	-1	-6
Kredit od BIS		-14	0	0	0	-14
Dr`avni depoziti		314	-35	-48	-63	169
Intervalutarni odnosi		-47	-20	41	-21	-47

Vo 2001 godina vo pravec na zgolemuwawe na bruto deviznite rezervi na NBRM deluvaa neto prilivite na devizni sredstva na dr`avnite devizni depoziti vo iznos od 169 milioni SAD dolari. Pritoa, najgolemiot porast na dr`avnite depoziti be{e registriran vo prviot kvartal od 2001 godina, kako rezultat na prilivot na devizni sredstva vrz osnova na privatizacijata na makedonskiot telekom. Vo ovaa nasoka deluvaa i naplatenite kamati od deponiranite devizni sredstva vo stranstvo koi vo 2001 godina gi zgolemija bruto deviznite rezervi za 31 milion SAD dolari, na neto osnova.

Od druga strana, vo pravec na namaluvawe na bruto deviznite rezervi na NBRM deluvaa neto odlivite na devizni sredstva vrz osnova na intervalutarnite odnosi vo iznos od 47 milioni SAD dolari. Reduciraniot iznos na povle~eni krediti vo uslovi na redovno servisirawe na obvrskite sprema stranskite

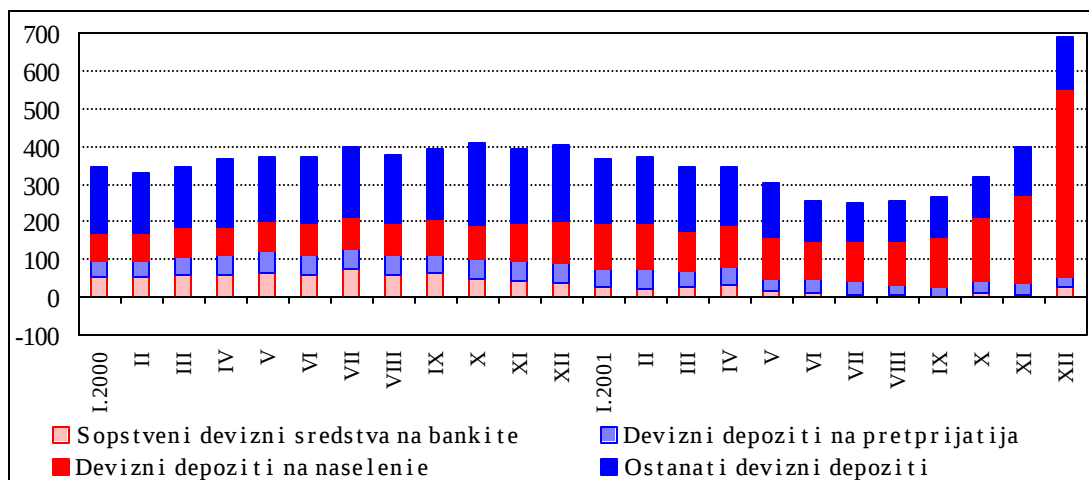
²⁷ Bruto deviznite rezervi na NBRM pretstavuvaat razlika pome|u vkupnite devizni sredstva na NBRM i sredstvata dadeni za obezbeduvawe (kolateral vo stranski banki).

kreditore vo 2001 godina, uslovi neto odliv od eksternata smetka vo iznos od 41 milion SAD dolari. Vo ista nasoka deluvaa i otplatite na obvrskite prema Bankata za meunarodni poramnuvawa (BIS) i Meunarodniot monetaren fond (IMF) vo iznos od 14 milioni SAD dolari i 6 milioni SAD dolari, soodvetno. Soglasno intervencijite na NBRM na devizniot pazar vo krizniot period vo 2001 godina za zadovoluvawe na zgolemata pobaruva~ka za devizi (uslovena od lo{ata bezbednosna sostojba), be{e izvr{ena neto-proda`ba na devizi od 30 milioni SAD dolari, {to isto taka deluva {e vo nasoka na namaluvawe na deviznite rezervi.

Neto deviznite rezervi na Narodna banka na Republika Makedonija, pretstavuvaat razlika me|u bruto deviznite rezervi i obvrskite prema Meunarodniot monetaren fond i drugi obvrski²⁸. Na 31.12.2001 godina tie dostignaa 704 milioni SAD dolari, so {to bea povisoki vo odnos na nivoto na krajot na 2000 godina za 87 milioni SAD dolari. Zgolemuwaweto na neto deviznite rezervi se dol`i na zgolemuwaweto na bruto deviznite rezervi na NBRM, kako i na namalenite obvrski prema Meunarodniot monetaren fond (IMF) i Bankata za meunarodni poramnuvawa (BIS) za 12 milioni SAD dolari i 14 milioni SAD dolari, soodvetno. Sledstveno, na 31.12.2001 godina, vkupniot dolg na Republika Makedonija prema Meunarodniot monetaren fond se svede na 71 milion SAD dolari.

Grafikon 28

Struktura na deviznite sredstva kaj bankite
(vo milioni SAD dolari)

Na krajot na 2001 godina, vkupnite devizni sredstva na bankite ovlasteni za rabota so stranstvo dostignaa 689 milioni SAD dolari, {to vo odnos na prethodnata godina pretstavuva porast od 287 milioni SAD dolari, odnosno za 71,2%. Visokiot porast na deviznite sredstva na bankite se dol`i isklu~ivo na porastot na deviznite depoziti na ekonomskite subjekti kaj bankite i vo celost proizleguva od porastot na depozitite na naselenieto generiran vo vtorata polovina na 2001 godina. Imeno, dinami~ki analizirano, prvata polovina od godinata se karakterizira{e so kontinuiran pad na depozitite na naselenieto, zaradi preferencijite na naselenieto vo uslovi na kriza da raspolaga so likvidni devizni sredstva. Ovaa sostojba se zadr`ase do juli 2001 godina, koga zapo~na trend na porast na deviznite depoziti na naselenieto, koj osobeno be{e intenziviran vo posledniot kvartal od 2001 godina. Imeno, vo presret na voveduvaweto na novata valuta na zemjite ~lenki na Evropskata monetarna unija - evroto, del od za{tedite vo germanski marki naselenieto gi deponira{e vo bankarskiot sektor, obezbeduvaj{i

²⁸ Vo kategorijata drugi obvrski, od Avgust 2000 godina vleguvaat obvrskite kon Bankata za meunarodni poramnuvawa (BIS).

na toj način nívna besplatna konverzija. Sledstveno, na krajot na dekemvri 2001 deviznite depoziti na naselenieto dostignaa 496 milioni SAD dolari i vo odnos na 31.12.2000 godina se zgolemija za 381 milion SAD dolari, ili za ~etiri pati. Od druga strana, sopstvenite devizni sredstva na bankite²⁹ vo sporedba so krajot na 2000 godina se namalija za 12 milioni SAD dolari i na 31.12.2001 godina se svedoa na 28 milioni SAD dolari.

7.5. Nadvore { en dolg na Republika Makedonija³⁰

Nadvore { niot dolg na Republika Makedonija go so~inuvaa obvrskite na dr`avata i na doma { nite pravni lica prema stranskite multilateralni, bilateralni i privatni kreditori po koristenii kratkoro~ni, srednoro~ni i dolgoro~ni zaemi i krediti.

Nepovolnité slu~uvawa vo zemjata vo tekot na 2001 godina usloveni od bezbednosnata kriza predizvikaa namalena ekonomska aktivnost i voedno se reflektiraa vo sferata na kreditnoto zadol`uvawe prema stranstvo. Soglasno sostojbata na 31.12.2001 godina, vkupniot nadvore { en dolg na Republika Makedonija vrz osnova na koristenii kratkoro~ni, srednoro~ni i dolgoro~ni krediti, iznesuva 1.440 milioni SAD dolari, { to vo odnos na prethodnata godina pretstavuva namaluvawe od 48 milioni SAD dolari, ili 3,2%. Namalenata zadol`enost se dol`i na povisokata otplata na krediti vo uslovi na namalen iznos na povle~eni sredstva od stranskite kreditori. Ovaa sostojba ja poka`uva cvrstata zalo`ba na Republika Makedonija za redovno i navremeno servisirawe na obvrskite prema stranstvo duri i vo te { ki ekonomski uslovi, kakvi { to preovladuvaa vo tekot na 2001 godina.

Strukturno, na obvrski vrz osnova na glavnina otpa|aat 1.417 milioni SAD dolari, ili 98,4% od vkupniot nadvore { en dolg, a ostatokot se obvrski vrz osnova na kamati. Analiziraj}i ja zadol`enosta od aspekt na ro~nosta, 1.378 milioni SAD dolari, odnosno 95,7% se obvrski vrz osnova na koristenii srednoro~ni i dolgoro~ni krediti, a ostanatite 62 milioni SAD dolari, ili 4,3% otpa|aat na kratkoro~ni obvrski.

Analizata na stepenot na zadol`enost na Republika Makedonija prema stranstvo vo 2001 godina, spored ~etirite standardni pokazateli, poka`uva deka makedonskata ekonomija se vbrojuva vo redot na pomalku zadol`enite zemji. Imeno, spored tri pokazateli: odnos pome|u vkupniot dolg i prose~niot izvoz na stoki i uslugi vo poslednite tri godini (97,0%), odnos pome|u servisiraweto na dolgot i prose~niot izvoz na stoki i uslugi vo poslednite tri godini (13,7%) i otplatite na kamati vo odnos na prose~niot izvoz na stoki i uslugi vo poslednite tri godini (4,1%), Republika Makedonija se vbrojuva vo grupata na pomalku zadol`eni zemji so sredna visina na dohod. Edinstveno spored pokazatelot vkupen nadvore { en dolg vo odnos na prose~niot BDP vo poslednite tri godini, koj iznesuva 40,5%, Republika Makedonija vleguva vo grupata na umereno zadol`eni zemji.

²⁹ Razlika pome|u deviznite sredstva i deviznite obvrski na bankite, pri { to ne se opfateni srednoro~nite i dolgoro~nite obvrski na depozitnite banki po stranski krediti.

³⁰ Prethodni podatoci na NBRM.

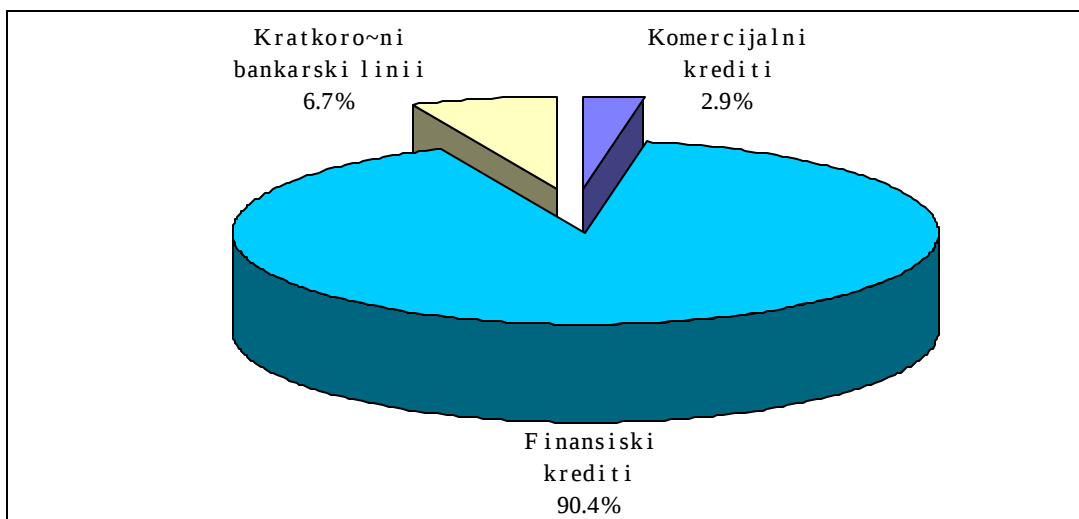
7.5.1. Struktura na dolgo t

Kratkoročniot dolg go sočinuvaat site krediti so rok na dostasuvawe do edna godina koi rezidentite gi zemale od nerezidenti.

Kratkoročniot dolg na Republika Makedonija sprema stranstvo na 31.12.2001 godina, iznesuva 62 milioni SAD dolari. Pritoa, najgolem del od kratkoročniot dolg na Republika Makedonija, odnosno 99,3% se obvrski vrz osnova na glavnina. Analizata na kratkoročniot dolg spored vidovite na kratkoročni krediti uka`uva na dominantno u`estvo na finansiskite krediti koi na krajot na 2001 godina u`estvuvaat so 90,4% vo vkupnite kratkoročni obvrski na Republika Makedonija. Potoa sleduvaat kratkoročnite bankarski linii so 6,7% i komercijalnite krediti so u`estvo od 2,9%. Sporedeno so sostojbata na kratkoročniot dolg na Republika Makedonija na 31.12.2000 godina, značajno e zgolemeno u`estvoto na finansiskite krediti za 33,8 procentni poeni vo odnos na krajot na prethodnata godina.

Grafikon 29

Struktura na kratkoročniot dolg po vidovi na stranski krediti
(sostojba na 31.12.2001 godina)

Srednoročniot i dolgoročniot nadvoren dolg se odnesuva na obvrski sprema nerezidenti so rok na dostasuvawe pove`e od edna godina.

Analizata na strukturata na srednoročniot i dolgoročniot dolg vo 2001 godina, vo odnos na isti period od prethodnata godina, ne uka`uva na poznačajni promeni. Imeno, najgolemiot del, ili 1.355 milioni SAD dolari (98,3%) pretstavuvaat obvrski vrz osnova na glavnina. Dostasanata kamata iznesuva 18 milioni SAD dolari, ili 1,3%, a ocenetata zadocneta kamata iznesuva 5 milioni SAD dolari, odnosno 0,4% od dolgot na Republika Makedonija po koristeneni srednoročni i dolgoročni krediti.

Tabela 24

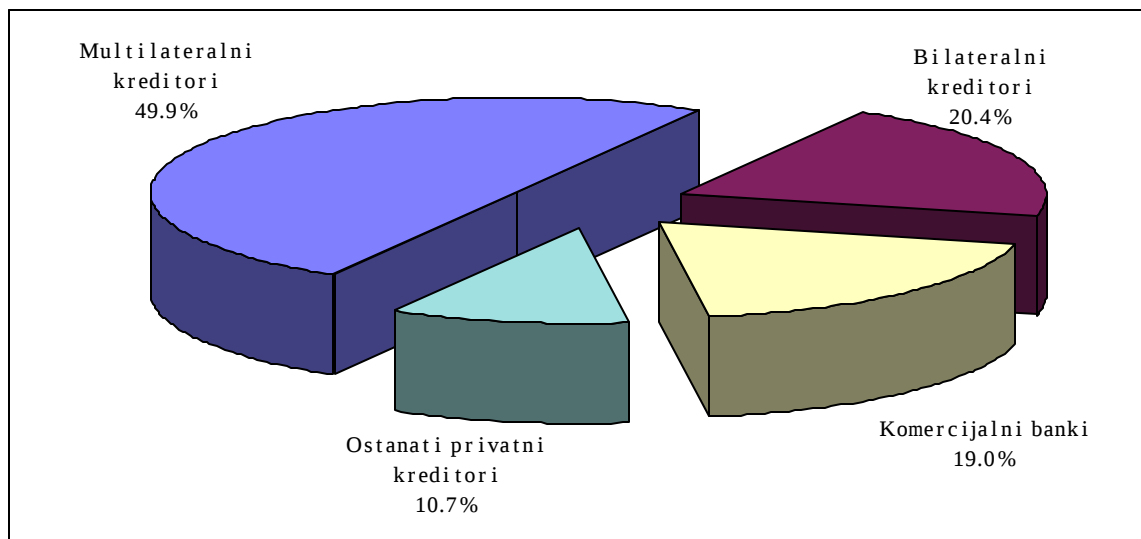
Sostojba i dvi`ewa na nadvore { niot dolg na Republika Makedonija vo 2001 godina

	Sostojba na 31.12.2001		Struktura	Promeni vo odnos na 31.12.2000	
	(vo milioni USD)	(vo %)		(vo milioni USD)	(vo %)
Srednoro~ni i dolgoro~ni zaemi i krediti	1,378	100.0	95.7	-59	-4.1
Glavnina	1,355	98.3			
Kamata	23	1.7			
Kratkoro~ni krediti	62	100.0	4.3	11	21.0
Glavnina	62	99.3			
Kamata	0	0.7			
Vkupan dolg	1,440	100.0		-48	-3.2

Strukturata na srednoro~niot i dolgoro~niot nadvore { en dolg na Republika Makedonija od aspekt na stranski kreditori ne zabele`a zna~ajni promeni vo 2001 godina. Dominiraat oficijalnite kreditori (multilateralni i bilateralni) so 969 milioni SAD dolari, odnosno u~estvo od 70,3% (71,9% vo 2000 godina). Od toa, na multilateralni kreditori otpa|aat 688 milioni SAD dolari, ili 71,0% (69,3% vo 2000 godina), a na bilateralni kreditori 281 milioni SAD dolari, ili 30,1% (30,7% vo 2000 godina).

Grafikon 30

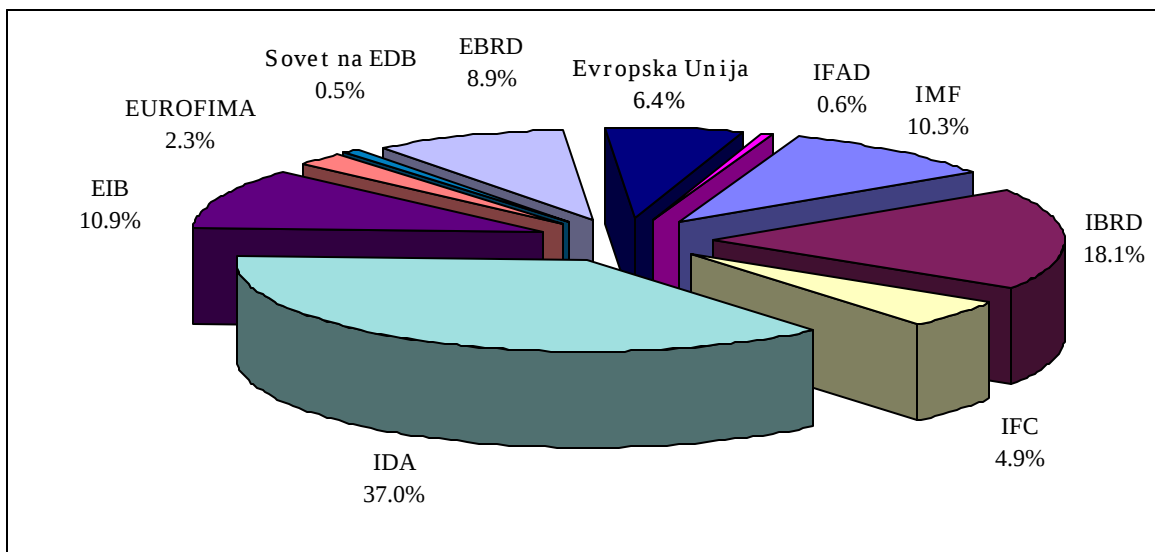
Struktura na srednoro~niot i dolgoro~niot dolg po vidovi stranski krediti (sostojba na 31.12.2001 godina)

Vo 2001 godina, najgolem poedinefen doveritel na Republika Makedonija vo ramkite na grupacijata na multilateralni kreditori e Me|unarodnata asocijacija za razvoj (IDA) so u~estvo od 37,0% vo vkupniot dolg na Republika Makedonija prema ovaa grupacija na kreditori (zgolemeno u~estvo za 2,1 procenten poen vo odnos na 31.12.2000 godina). Sleduvaat Me|unarodnata banka za rekonstrukcija i razvoj (IBRD) so 18,1% i Evropskata investiciona banka (EIB) so 10,9% koi vo ramkite na ovaa grupacija na kreditori gi zgolemija u~estvata za 0,9 i 1,5 procentni poeni, soodvetno.

Grafikon 31

Struktura na dolgot prema multilateralne kreditori (sostojba na 31.12.2001 godina)

Vo strukturata na zadol`enosta na Republika Makedonija prema bilateralne kreditori, dominantno u`estvo od 232 milioni SAD dolari, ili 82,5% ima reprogramiraniot dolg prema Pariskiot klub na doveriteli. Istovremeno, zadol`enosta vrz osnova na novosklu`enite krediti na bilateralna osnova iznesuva`e 49 milioni SAD dolari, so { to nivnoto u`estvoto vo vkupnite obvrski prema bilateralne kreditori dostigna 17,5%.

Dolgot na Republika Makedonija prema privatne kreditori, na krajot na 2001 godina dostigna 409 milioni SAD dolari. So toa, negovoto u`estvo vo odnos na 31.12.2000 godina se zgolemi za 1,7 procentni poeni i dostigna 29,7% od vkupnite obvrski vrz osnova na koristeneni srednoro`ni i dolgoro`ni krediti. Pritoa, dolgotsprema Londonskiot klub na doveriteli ima dominantno u`estvo vo ramkite na ovaa grupacija na kreditori (64,1%).

Na krajot na 2001 godina, dolgotsprema ostanatite privatni kreditori iznesuva`e 147 milioni SAD dolari, odnosno 35,9% od vkupniot dolg prema privatne kreditori. Od toa, na bankite i na finansiski institucii otpa|aat 116 milioni SAD dolari, ili 78,9%, a na dolgotsprema stranske pretprijatija otpa|aat 31 milion SAD dolari, ili 21,1%.

7.5.2. Ostvareni dvi`ewa vo 2001 godina

Nadvore`niot dolg na Republika Makedonija na 31.12.2001 godina, sporedeno so krajot na 2000 godina, se namali za 48 milioni SAD dolari, odnosno za 3,2%. Pritoa, srednoro`niot i dolgoro`niot nadvore`en dolg na Republika Makedonija, na koj otpa|a najgolem del od vkupniot nadvore`en dolg se namali za 59 milioni SAD dolari, ili za 4,1%, a kratkoro`nite obvrski se zgolemija za 11 milioni SAD dolari, ili za 21,1%.

Vkupno povle`enite sredstva vrz osnova na kratkoro`ni, srednoro`ni i dolgoro`ni zaemi i krediti vo 2001 godina dostignaa 140 milioni SAD dolari, { to e za 52 milioni SAD dolari pomalku vo odnos na 2000 godina. Zna`itelno pomaliot

iznos na povlečeni sredstva vo tekot na 2001 godina se dol`i na zgolemeniot rizik poradi vložena bezbednosna sostojba vo država, što determinira pretpazlivost kaj stranskite kreditori vo odnos na odobruvaweto novi krediti.

Pritoa, od aspekt na ročnost, vo 2001 godina vrz osnova na kratkorožni krediti bea povlečeni 59 milioni SAD dolari, odnosno 22 milioni SAD dolari poveje vo odnos na prethodnata godina. Zgolemuwaweto na kratkorožnoto zadol`uvawe poka`uva deka vo uslovi na kriza domašnite subjekti vo uslovi na kriza go premestija nedostigot na sredstva preku obezbeduvawe kratkorožni krediti od stranski izvori za finansirawe. Pritoa, najgolem del od novite zadol`uvawa sprema stranstvo se dol`at na odobrenite finansiski krediti, koi na krajot na 2001 godina dostignaa 58 milioni SAD dolari, ili 98,6% od vkupno povlečenite kratkorožni krediti. Nabquduvano dinamički, najvisok iznos na povlečeni sredstva e registriran vo juni 2001 godina (14 milioni SAD dolari), koga vsužnost beše povlečen najgolemiot del od finansiskite krediti.

Vo 2001 godina, od odobrenite srednorožni i dolgorožni krediti vkupno bea povlečeni 81 milion SAD dolari, što e za 65 milioni SAD dolari pomalku vo odnos na 2000 godina. Pritoa, od multilateralnite kreditori bea povlečeni sredstva vo iznos od 62 milioni SAD dolari, što e za 32 milioni SAD dolari pomalku sporedeno so prethodnata godina. Istovremeno, od bilateralnite kreditori beše povlečen 1 milion SAD dolari, a od privatnite kreditori 18 milioni SAD dolari. Sporedeno so 2000 godina, iznosite na povlečeni sredstva od bilateralnite i privatnite kreditori vo 2001 godina se namaleni za 15 milioni SAD dolari, odnosno za 18 milioni SAD dolari, soodvetno.

Od aspekt na poodelni kreditori, vo ramkite na multilateralnite kreditori, najgolem del od sredstvata, odnosno 15 milioni SAD dolari, bea povlečeni od Meunarodata asocijacija za razvoj (IDA) i toa od proektot za zdravstvo (7 milioni SAD dolari), proektot za socijalna podrška (2 milioni SAD dolari) i proektot za itno zaživuvawe (2 milioni SAD dolari). Ostatokot od povlečenite sredstva se odnesuva na proektite za rekonstrukcija na irigacioniot sistem, proektot za zemjodelstvo i drugi proekti. Vrz osnova na proektot za izgradba na patišta, od Evropskata investiciona banka (EIB) vo 2001 godina bea povlečeni 14 milioni SAD dolari.

Vrz osnova na novosklučeniот aranžman za strukturno prilagoduwawe (dekemvri 2000 godina), vo tekot na 2001 godina od Evropskata unija (EU) bea povlečeni sredstva vo iznos od 10 milioni SAD dolari. Istovremeno, od Evropskata banka za obnova i razvoj (EBRD) bea povlečeni sredstva vo iznos od 9 milioni SAD dolari. Pritoa, najgolem del od ovie sredstva bea povlečeni od šelišarnicata A.D. "Makstil- Skopje" (8 milioni SAD dolari) za nabavka na oprema i modernizacija na proizvodstvoto, a ostatokot od sredstvata se odnesuva na proektot za unapreduwawe na opštinite i životnata sredina.

Vo tekot na 2001 godina od Meunarodnata banka za rekonstrukcija i razvoj (IBRD) bea povlečeni 8 milioni SAD dolari. Povlečenite sredstva se odnesuvaa na tri proekti i toa: proektot za transporten sektor (3 milioni SAD dolari), proektot za podobruvawe na energetskiот sistem (3 milioni SAD dolari) i proektot za razvoj na privatniот sektor (2 milioni SAD dolari).

Najgolemiот del od povlečenite sredstva od bilateralnite kreditori (0,7 milioni SAD dolari) vo 2001 godina se odnesuva na poslednoto povlekuwawe na sredstva od amerikanskata EXIM banka vrz osnova na kreditot za nabavka na vozila i

oprema za ministarstvoto za vnatrešni raboti. Ostanatite sredstva bea povlečeni od kreditnite linii od Norveška (proekt za transformacija na Zavodot za platen promet) i Italija (kreditna linija za uvoz na oprema).

Vo ramkite na privatnite kreditori, vo 2001 godina, od bankite i drugite privatni finansiski institucii od stranstvo bea povlečeni sredstva vo iznos od 5 milioni SAD dolari, a 4 milioni SAD dolari bea povlečeni od stranskite pretprijatija. So toa, na 31.12.2001 godina, vkupno povlečenite sredstva od ostanatite privatni kreditori dostignaa 9 milioni SAD dolari. Na krajot na 2001 godina, soglasno uslovite od "Novata finansiska spogodba", odnosno dogovorot za reprogramirawe na obvrskite na Republika Makedonija sklučen so Londonskiot klub na doveriteli vo 1997 godina, kapitaliziranata kamata dostigna 9 milioni SAD dolari.

Tabela 25

Povlečeni sredstva i plateni obvrski po kreditori vo 2001 godina
(vo milioni SAD dolari)

	Povlečeni sredstva (vo milioniUSD)	Otplateni obvrski (vo milioniUSD)
SREDNOROČNI I DOLGOROČNI KREDITI I ZAEMI	81	201
MULTILATERALNI KREDITORI	62	93
Međunaroden monetaren fond	-	10
Svetska Banka	8	12
Međunarodna finansiska korporacija	3	31
Međunarodna agencija za razvoj	15	2
Evropska investiciona banka	14	6
Evropska kompanija na finansirawe na `eleznica	2	5
Sovet na Evropska razvojna banka	-	1
Evropska banka za obnova i razvoj	9	25
Evropska Unija	10	2
Međunaroden fond za razvoj na zemjodelstvoto	1	0
BILATERALNI KREDITORI	1	61
Pariski klub (vkupno)		44
Novosklučeni dogovori		17
PRIVATNI KREDITORI	18	48
Londonski klub	9	10
Ostanati privatni kreditori	9	38
Banki i privatni finansiski institucii	5	28
Stranski pretprijatija	4	10
KRA TKOROČNI KREDITI	59	40
Komercijalni krediti	1	1
Finansiski krediti	58	25
Kratkoročni bankarski linii		-
Kredit za likvidnost vo međunarodnite plaćawa	-	14
VKUPNO	140	241

Vkupniot iznos na otplateni obvrski na Republika Makedonija prema stranskite doveriteli na krajot na 2001 godina dostigna 241 milion SAD dolari,

{to e za 44 milioni SAD dolari pove}e vo odnos na 2000 godina. Od toa, 180 milioni SAD dolari se odnesuvaat na platena glavnina, a ostanatite 61 milion SAD dolari na otplata na obvrski vrz osnova na kamata.

Vo tekot na 2001 godina bea plateni obvrski po kratkoro}ni krediti vo vkupen iznos od 40 milioni SAD dolari, odnosno 8 milioni SAD dolari pove}e vo odnos na prethodnata godina. Najgolem del od otplatenite kratkoro}ni obvrski se odnesuvaat na otplata na finansiski krediti (25 milioni SAD dolari). Od vkupniot iznos na otplateni kratkoro}ni obvrski, otplatenata glavnina iznesuva 39 milioni SAD dolari, a na platena kamata otpa}a 1 milion SAD dolari.

Vkupniot iznos na otplateni obvrski prema stranskite doveriteli koji proizleguvaat od koristenii srednoro}ni i dolgoro}ni krediti na krajot na 2001 godina dostigna 201 milion SAD dolari, {to vo odnos na krajot na 2000 godina pretstavuva zgolemuвање od 36 milioni SAD dolari. Pritoa, 141 milioni SAD dolari se odnesuvaat na otplata na glavnina, a 60 milioni SAD dolari na otplatenaa kamata. Analizata od aspekt na poodelni kreditori poka`uva deka najgolem del od sredstvata, ili 153 milioni SAD dolari, bea otplateni prema oficijalnite kreditori, i toa 93 milioni SAD dolari prema multilateralnite kreditori i 60 milioni SAD dolari prema bilateralnite kreditori. Vo ramkite na multilateralnite kreditori, najgolem iznos e otplaten na Me}unarodnata finansiska korporacija (IFC) (31 milion SAD dolari) i Evropskata banka za rekonstrukcija i razvoj (EBRD) (25 milioni SAD dolari). Istovremeno, vo grupata na bilateralni kreditori najgolem iznos na sredstva be}e otplaten prema Pariski klub na doveriteli vo vkupen iznos od 61 milion SAD dolari.

Vo tekot na 2001 godina, prema privatnite kreditori bea otplateni obvrski vo iznos od 48 milioni SAD dolari (33 milioni SAD dolari glavnina i 15 milioni SAD dolari kamata), odnosno 18 milioni SAD dolari pomalku vo odnos na prethodnata godina. Najgolemiot del od ovoj iznos, ili 28 milioni SAD dolari se odnesuva na plateni obvrski prema bankite i privatnite finansiski institucii. Istovremeno, prema Londonski klub na doveriteli i stranskite pretprijatija se otplateni po 10 milioni SAD dolari, soodvetno.

7.6. Odnosi so me}unarodnite finansiski institucii

7.6.1. Multilateralni kreditori

Vlo}enite makroekonomski performansi na makedonskata ekonomija vo 2001 godina, uslovena od bezbednosnata kriza, se odrazija i vo domenot na kreditnoto zadol`uvawe so stranstvo. Imeno, vo tekot na 2001 godina ne bea sklu}eni novi aran`mani so Me}unarodniot Monetaren Fond (MMF), a kako posledica od krizata i namalenata sposobnost za ispolnuvawe na kvantitativnite kriteriumi na izvr}uvawe, sklu}enite aran`mani vo 2000 godina - Poverty Reduction and Growth Facility (PRGF) i Extended Fund Facility (EFF) bea privremeno prekinati.

Zaklu}no so 31.12.2001 godina, Republika Makedonija sklu}i pove}e aran`mani so Me}unarodnata banka za obnova i razvoj (MBOR). Vo periodot od 1994-2001 godina bea sklu}eni 9 aran`mani vo vkupen iznos od 199 milioni SAD dolari. Pritoa, vo tekot na 2001 godina, poradi uslovite koji preovladuvaa vo dr`avata ne bea sklu}eni novi aran`mani so Me}unarodnata banka za obnova i razvoj (MBOR).

Vo 2001 godina, bea sklu~eni dva novi aran`mani so *Me|unarodno to zdru`enie za razvoj* i toa: Kredit za itno za`ivuvawe (EERC) vo iznos od 12 milioni specijalni prava na vle~ewe (15 milioni SAD dolari) i Proekt za olesnuvawe na trgovijata i transportot vo Jugoisto~na Evropa vo iznos od 7 milioni specijalni prava na vle~ewe (9 milioni SAD dolari). So ovie dva novi aran`mana, vo periodot 1994-2001 godina, vkupniot broj na sklu~eni aran`mani na Republika Makedonija so *Me|unarodno to zdru`enie za razvoj* dostigna 15 aran`mani vo vkupen iznos od 238 milioni specijalni prava na vle~ewe (299 milioni SAD dolari).

Me|unarodna ta finansiska korporacija vo 2001 godina finansira {e proekt vo privatniot sektor vo iznos od 3 milioni SAD dolari. So toa, vo periodot 1997-2001 godina, vkupnite sredstva koi ovaa finansiska institucija gi nameni za proekti na privatniot sektor vo Republika Makedonija dostigna 71 milion SAD dolari.

Osnovnite celi na strategijata na *Evropskata banka za obnova i razvoj (EBOR)* vo Republika Makedonija se odnesuvaat na razvojt na privatniot i finansiskiot sektor, kako i realizacija na klu~ni i specifi~ni infrastrukturni proekti koi go olesnuvaat razvojt na privatniot sektor i regionalnata integracija na zemjata. Za ostvaruvawe na ovie celi, EBOR vo Republika Makedonija vo periodot 1994-2001 godina odobri sredstva vo vkupen iznos od 159 milioni SAD dolari.

Vo 2001 godina, Republika Makedonija se zadol`i kaj *Evropskata Unija* so zaem vo iznos od 10 milioni evra (9 milioni SAD dolari) vrz osnova na odobreniot Zaem za strukturno prilagoduvaawe. So toa, iznosot na vkupno odobreni sredstva na Republika Makedonija vo periodot 1997-2001 godina dostigna 91 milion evra (80 milioni SAD dolari).

Vrz osnova na proektot za Globalno investirawe na mali i sredni pretprijatija i infrastrukturni proekti od lokalnata samouprava, Republika Makedonija vo 2001 godina sklu~i aran`man so *Evropskata investiciona banka (EIB)* vo iznos od 20 milioni evra (18 milioni SAD dolari). Kumulativno analizirano, vo periodot 1998-2001 godina Evropskata investiciona banka na Republika Makedonija ñ odobri sredstva vo vkupen iznos od 150 milioni evra (132 milioni SAD dolari).

Vo periodot 1996-2001 godina, *Evropskata zaednica za finansirawe na `elezni~ka oprema* na Republika Makedonija ñ odobri sredstva vo vkupen iznos od 7 milioni SAD dolari koi se nameneti za nabavka na oprema i rezervni delovi na javnoto pretprijatie "Makedonski `eleznici". Vo 2001 godina be {e odobren finansiski kredit za "Makedonski `eleznici" vo iznos od 2 milioni evra (2 milioni SAD dolari).

Vkupniot iznos na sredstva koi vo periodot 1999-2001 godina *Bankata za razvoj pri Sovetot na Evropa* ñ gi odobri na Republika Makedonija dostigna 20 milioni evra (18 milioni SAD dolari). Vo periodot 1997-2001 godina, *Me|unarodniot fond za razvoj na zemjodelstvo to* odobri krediti za razvoj na zemjodelskiot sektor na Republika Makedonija vo vkupen iznos od 12 milioni specijalni prava na vle~ewe (15 milioni SAD dolari).

7.6.2. Bilateralni kreditori

Vo 2001 godina Republika Makedonija prodol`i so redovnoto servisirawe na obvrskite prema Pariskiot klub na doveriteli, a voedno sklu~i i novi bilateralni aran`mani i toa:

- zaem za zadol`uvawe na Republika Makedonija kaj Vladata na Republika Portugalija vo iznos od 13 milioni evra (11 milioni SAD dolari) vrz osnova na proektot za Akciona programa za unapreduvawe na op{tinite i`ivotnata sredina;
- zaem od Norve{ka za transformacija na Zavodot za platen promet vo iznos od 1 milion SAD dolari.

7.6.3. Privatni kreditori - Londonski klub

Vkupniot prevzemen dolg prema Londonskiot klub na doveriteli iznesuva 229 milioni SAD dolari. Vo 2001 godina, prema ovaa grupacija na kreditori se otplateni obvrski vrz osnova na kamata vo iznos od 10 milioni SAD dolari. Sledstveno, sostojbata na dolgot prema Londonskiot klub iznesuva 262 milioni SAD dolari, pritoa vku~uvaj}i ja i kapitaliziranata kamata.

VIII. Supervizija na bankite i {tedilnicite

8.1. Aktivnosti na bankarskata supervizija vo tekot na 2001 godina

8.1.1. Promeni i unapreduvawe na regulativnata ramka na bankarskata supervizija

Vo tekot na 2001 godina aktivnostite na NBRM vo domenot na regulativnata ramka na bankarskata supervizija bea fokusirani kon zaokru`uvawe na procesot koj sleduva {e po donesuvaweto na Zakonot za bankite ("Sl. Vesnik na RM" br.63/2000), a koj be {e naso`en glavno kon:

- doprecizirawe na odredeni odredbi od Zakonot za bankite preku donesuvawe na soodvetni podzakonski re{enija, kako i usoglasuvawe na postojnite supervizorski standardi so odredbite sodr`ani vo ovoj Zakon;
- natamo {no usoglasuvawe na doma{nata supervizorska regulativa i supervizorski praktiki so me|unarodnite supervizorski standardi i t.n. 25 Principi za efikasna bankarska supervizija.

Za taa cel, vo tekot na prvoto polugodie od 2001 godina be {e finaliziran paketot od novi supervizorski odluki koi gi zamenija postojnite odluki doneseni vo 1995 i 1996 godina. Vo novite supervizorski odluki se inkorporirani sovremenite bazelski principi i praktiki za prudentno rabotewe na bankite i so niv se reguliraat osnovnite supervizorski standardi, kako {to se: presmetka na adekvatnosta na kapitalot na bankite, ocenka na kreditniot rizik preku propi{uvawe na metodologija za klasifikacija na rizi~nosta na aktivata na bankite, identifikuvawe, merewe i sledewe na rizikot na zemja; identifikuvawe, merewe i sledewe na limitite za kreditna koncentracija i sl.

So ogled na kompleksnosta na ovie supervizorski standardi, ~ija primena bara i soodvetni izmeni vo internite sistemi i softverskite re{enija na bankite, kako i so ogled na efektite koi se o~ekuvaat vrz finansiskata pozicija na bankite, be {e predviden period na prilagoduvalawe na bankite kon novata podzakonska regulativa zaklu~no do 31.03.2002 godina, koga ovie standardi zadol`itelno }e zapo~nat da se primenuvaat od strana na bankite.

Voedno, zaradi celosno zaokru`uvawe na zakonskata regulativna ramka, NBRM izgotvi Upatstva za ednoobrazno sproveduvawe na odredbite sodr`ani vo zakonskite i podzakonskite akti.

Isto taka, vo tekot na 2001 godina, NBRM prodol`i so praktikata na izgotvuvawe na supervizorski cirkulari koi pretstavuvaat adekvatno sredstvo za davawe nasoki i upatstva za poefikasno sproveduvawe na oddelni zakonski obvrski, bankarski aktivnosti i nivno vklopuvawe vo ramki na me|unarodnite supervizorski standardi i praktiki. Taka, vo 2001 godina bea doneseni slednite supervizorski cirkulari:

- Supervizorskiot cirkular br.3 - Otkup na sopstveni akcii. Celta na ovoj supervizorski cirkular e da dade odredeni pojasnuvawa vo odnos na zakonskite odredbi koi se odnesuvaat na otkupot na sopstvenite akcii, odnosno ja tretira

problematikata na otkup na sopstveni akcii i soodvetnite kni`ewa koi treba da se sprovedat pri otkupot i podocna pri povtornata prodaba na sopstvenite akcii;

- Supervizorski cirkular br. 4 - Sistemi na korporativno rabotewe so bankite. Ovoj cirkular gi dava osnovnite nasoki za obezbeduvawe na efikasen sistem na korporativno upravuvawe, so poseben akcent na definirawe na pravata i odgovornostite na organite involvirani vo sistemot na korporativno upravuvawe vo bankite: Upraven odbor, Odbor za rakovodewe so rizikot; Odbor za revizija i rabotovoden organ.

Vo tekot na 2001 godina be{e donesen Zakon za spre~uvawe na perewe pari (Slu`ben vesnik na RM br. 70/2001) so koj se utvrduvaat merkite i dejstvijata za otkrivawe i spre~uvawe na perewe pari i subjektite koi gi prezemaat ovie merki i dejstvija. NBRM preku odredbite na ovoj zakon e vklucena vo procesot na spre~uvawe na perewe pari, pred se, preku kontrola na sistemite za spre~uvawe na perewe pari koi {to bankite i {tedilnicite se dol`ni da gi vospostavat. Kontrolata podrazbira analiza na celokupniot proces na upravuvawe so ovoj specifi~en (operativen) rizik na koj se izlo`eni bankite vo svoeto rabotewe: vospostavenost i primena na soodvetni politiki i proceduri, adekvatnost na sistemot na identifikuvawe na komitentite i adekvatnost na menaxment informativniot sistem i vnatre{ata kontrola na bankata.

8.1.2. Funkcija na licencirawe

Vo ramkite na aktivnostite za licencirawe, vo tekot na 2001 godina, NBRM, izdade dozvola za osnovawe i rabotewe na Eurosviss banka AD Skopje i tri dozvoli za statusni izmeni i toa: za pripojuvawe na Zemjodelska banka AD Skopje kon Sileks banka AD Skopje, za pripojuvawe na Pelagoniska banka AD Prilep kon Komercijalna banka a.d. Skopje i za spojuvawe na Teteks banka AD Skopje so Kreditna banka AD Bitola. Po izvr{eniot upis vo trgovskiot registar, Zemjodelska banka AD Skopje i Pelagoniska banka AD Prilep prestanaa da postojat kako posebni pravni lica, a Teteks banka AD Skopje i Kreditna banka AD Bitola funkcioniraat kako novo pravno lice, pod nazivot Teteks Kreditna banka AD Skopje.

Vo istiot period e izdadena dozvola za reorganizacija na Po{tenska {tedilnica AD Skopje vo Po{tenska banka AD Skopje, a dozvolata za osnovawe i rabotewe na {tedilnica Zegin Viktorija i drugi DOO, Skopje e ukinata.

8.1.3. Nadzor na raboteweto na bankite i {tedilnicite

Vo ramki na aktivnostite za neposreden nadzor, vo tekot na 2001 godina, NBRM izvr{i vkupno 47 neposredni nadzori, od koi 19 celosni i 28 delumni.

Celosen neposreden nadzor be{e izvr{en vrz raboteweto na 9 banki i 10 {tedilnici. Isto taka, se izvr{ija i 28 delumni nadzori na 12 banki i 5 {tedilnici. Ovie delumni nadzori kaj bankite se izvr{ija so cel proverka na respozivnosta, odnosno na~inot na ispolnuvawe na odredeni korektivni merki izre~eni od strana na NBRM, proverka na odredeni segmenti od raboteweto, kako kreditното portfolio, akcionerskata struktura, raboteweto so depozitni smetki, proverka na odredeni dvi`ewa i sostojbi utvrdeni so vonterensko sledewe na bankite itn. Kaj една {tedilnica be{e sproveden delumen nadzor vrz osnova na

podnesenoto barawe za zgasnuvawe na nejzinite aktivnosti. Pokraj proverka na responzivnosta na instituciite kon merkite izre~eni od NBRM, delumni neposredni nadzori bea sprovedeni i zaradi verifikacija na naodite od vonterenskata supervizija, proverka na akcionerskata struktura, kako i proverka na ispolnuvawe na preporakite od revizorskata ku}a Arthur&Andersen, dadeni po izvr{enite dijagnosti~ki studii vo 2000 godina. Isto taka, vo tekot na 2001 godina site {tedilnici bea opfateni so 10 delumni kontroli za utvrduvawe na postapuvawe na {tedilnicite po to~ka 4 od Odlukata za utvrduvawe na obemot i na~inot na rabotewe na {tedilnicite.

So terenskiot nadzor i permanentното vonterensko sledewe na bankite i {tedilnicite vo tekot na godinata, se potvrduvaat dosega konstatiranite problemati~ni segmenti vo raboteweto na bankarskite institucii. I ponatamu, kreditniot rizik e dominanten rizik vo raboteweto na bankite i {tedilnicite. Neadekvatnite kreditni proceduri na instituciite, prosledeni so vlijaniето na odredeni eksterni faktori, kako {to se vlo{enata politi~ko bezbednosna sostojba, vlo{enata ekonomska sostojba, neefikasnosta na sudskite postapki itn, predizvikuvaat problemi vo naplatata na pobaruwawata na bankite i visok procent na lo{i plasmani vo nivnite bilansi. Kon ova treba da se dodade i problemot so odr`uvaweto na likvidnosnata pozicija kaj neкои banki, predizvikan od politi~ko-bezbednosnata kriza vo Republika Makedonija zaradi zna~itelniот odliv na depoziti od bankite, {to be{e karakteristi~no za prvoto polugodie od 2001 godina. Osvен toа, so izvr{enite neposredni nadzori, kaj del od bankarskite institucii i ponatamu se konstatiraat neadekvatni smetkovodstveni proceduri i slabosti vo evidencijata, kako i slabosti vo funkcioniraweto na sistemite na interna kontrola i na slu`bata za vnatre{na revizija, {to rezultira so odredeni otstupuvawa od zakonskata i podzakonskata regulativa.

Paralelno so supervizijata na bankite i {tedilnicite, NBRM vr{i i inspekciska kontrola za primena na propisite vo oblаsta na devizното rabotewe. Taka, vo tekot na 2001 godina, se izvr{eni vkupno 111 neposredni kontroli. Od niv, so 13 kontroli e opfатeno celokupното devizno rabotewe na bankite, so 26 kontroli se opfateni odredeni segmenti od devizното rabotewe na bankite, 60 kontroli se odnesuvaa na raboteweto na menuva~nicite i 12 kontroli na raboteweto vo {tedilnicite.

8.2. Bankarskiот sistem na Republika Makedonija vo 2001 godina

8.2.1. S t r u k t u r a n a b a n k a r s k i o t s i s t e m n a R e p u b l i k a M a k e d o n i j a

Na krajot na 2001 godina, bankarskiот sistem na Republika Makedonija go so~inuvaa 21 banka i 17 {tedilnici. Pritoa, od vkupniот broj banki, 18 imaa t.n. golemo ovlastuvawe za vr{ewe platen promet, kreditni i garanciski raboti so stranstvo, dodeka dozvolata za rabota na ostanatite 3 banki se odnesuva na vr{ewe na bankarski raboti samo vo zemjata.

Sporedeno so 31.12.2000 godina, brojot na bankite, koi go so~inuvaa dominantniот segment na bankarskiот sistem na Republika Makedonija, se namaluva. Isto taka, prodol`uva op{tiот trend na namaluvawe na brojot na {tedilnicite, prisuten pove}e godini nanazad.

Osnovna pri~ina za namaluvawe na brojot na bankite e procesot na okrupnuvawe i konsolidacija na bankarskiот sistem na Republika Makedonija koj

zapo~na vo tekot na 2001 godina. Vakviot trend e rezultat na zgolemenata konkurencija vo bankarskiot sistem koja nastana so vlezot na stranski direktni investicii kaj del od pogolemite banki vo Republika Makedonija vo tekot na 2000 godina, kako i reformite vo platniot sistem i negovoto prezemawe od strana na komercijalnite banki.

Analizata na strukturnite odnosi pomeju bankite i {tedilnicite na krajot na 2001 godina, kako dva osnovni segmenta na bankarskiot sistem na Republika Makedonija, u{te edna {go potvrduva strukturniot primat na bankite.

Osnovnite strukturni karakteristiki na bankarskiot sistem na Republika Makedonija se analizirani od nekolku aspekti:

1. Golemina na bankarskite institucii;
2. Sopstveni~ka struktura;
3. Regionalna struktura.

Analizata na strukturata na bankarskiot sistem na Republika Makedonija, spored navedenite kriteriumi, uka`uva na dominantno u~estvoto na dvete najgolemi banki. Taka, so sostojba 31.12.2001 godina, dvete najgolemi banki vo bankarskiot sistem na Republika Makedonija, zafa}aat 55,8% od vkupnata neto aktiva. Sporedeno so 31.12.2000 godina, koncentracijata spored ovoj kriterium se namaluva za samo 0,8 procentni poeni.

Analizata od aspekt na pazarnoto u~estvo, odnosno vkupniot obem na bilansni i vonbilansi aktivnosti na bankite, poka`uva deka na 31.12.2001 godina, dvete najgolemi banki imaat u~estvo od 55,5% {to e namaluvawe za 2,6 procentni poeni, vo sporedba so istiot period od prethodnata godina.

I maj{i go predvid kapitalot so koj raspola{aat bankite, na 31.12.2001 godina, prvite dve banki po golemina imaa u~estvo od 29,6% vo vkupniot bankarski sistem, {to pretstavuva pomal stepen na koncentracija sporedeno so prethodnite dva kriteriuma.

Sepak, zna~itelната koncentracija na finansiski potencijal kaj dvete najgolemi banki, ostanuva osnovna strukturna karakteristika na bankarskiot sistem na Republika Makedonija, i pokraj konstatiraniot blag trend na namaluvawe na koncentracijata vo tekot na 2001 godina.

Sopstveni~kata struktura na bankite vo Republika Makedonija e analizirana od aspekt na stepenot na privatiziranost na bankite i od aspekt na u~estvoto na stranski kapital. Stepenot na privatiziranost na bankarskiot kapital vo Republika Makedonija so sostojba 31.12.2001 godina iznesuva 84,3%, odnosno 88,6% dokolku pri analizata se isklui bankarskata institucija koja e celosno vo dr`avna sopstvenost, (Makedonska banka za poddr{ka na razvojot AD Skopje). Analizirano po poodelni banki, stepenot na privatiziranost se dvi`i vo interval od 61,5% do 100% kaj 8 banki. Sporedeno so 31.12.2000 godina, stepenot na privatiziranost na bankite e zgolemen za 0,7 procentni poeni, {to vo najgolema mera se dol`i na zapo~nuvaweto so rabota na Eurosviss banka AD Skopje vo vtorata polovina od 2001 godina, koja e osnovana so 100% privaten kapital.

So sostojba 31.12.2001 godina, procentot na u~estvo na stranski kapital vo vkupniot bankarski kapital vo Republika Makedonija iznesuva 40,1%, {to e re~isi nepromeneta sostojba vo sporedba so krajot na dekemvri 2000 godina. Analizata po

pooddelni banki poka`uva deka stranskiot kapital e prisuten vo 17 banki, so procentualno u`estvo koe se dvi`i od 0,3% do 100%.

Strukturnite karakteristiki na bankarskiot sistem na Republika Makedonija, od regionalen aspekt ja potvrduvaat ve}e konstatiranata asimetri~nost i koncentriranost na ponudata na finansiski uslugi vo glavniot grad na Republika Makedonija. Imeno, so sostojba na 31.12.2001 godina samo 4 od vkupniot broj banki se locirani nadvor od Skopje, od koi 3 banki imaat ovlastuvawe za vr{ewe platen promet i kreditni raboti so stranstvo. Finansiski potencijal na ovie 4 institucii u`estvuva so 9,5% vo vkupniot finansiski potencijal na bankarskiot sistem na Republika Makedonija. Postojnata regionalna struktura e koregirana so relativno razgranetata mre`a na filijali, ekspozituri, {alteri, delovni edinici i pretstavni {tva.

8.2.2. *Per formansi na banki te vo Republika Makedonija*

8.2.2.1. *Adekvatnost na kapitalot/Rizik od nesolventnost*

So sostojba na 31.12.2001 godina, vkupniot kapital na bankite vo Republika Makedonija iznesuva 19.159 milioni denari, {to pretstavuva protivvrednost na 314,3 milioni evra. Vo tekot na 2001 godina nivoto na kapitalot na site banki ostana re~isi nepromeneto, odnosno vo sporedba so 31.12.2000 godina, bele`i nezna~itelen porast od 57 milioni denari, ili za 0,3%.

Poizrazeni porast na neto aktivata vo 2001 godina sporedeno so 2000 godina, reflektirano glavno preku porast na likvidnata aktiva na bankite, go determinira namaluvaweto na nivoto na kapitaliziranost izrazeno preku stapkata na pokrienost na bilansnite aktivnosti so sopstvenite sredstva na bankite. Sporedeno na godi{no nivo, sopstvenite sredstva na bankite bele`at porast od 0,3%, dodeka vkupnata aktiva bele`i porast od 28,8%. Kako rezultat na ova, stapkata na kapitaliziranost na 31.12.2001 godina iznesuva 18,1%, {to e namaluvawe za 5,1 procentni poen vo sporedba so krajot na dekemvri 2000 godina.

Prose~nata stapka na adekvatnost na kapitalot na bankite vo Republika Makedonija, kako odnos me|u garantniot kapital i rizi~no ponderiranata aktiva, na krajot na 2001 godina, iznesuva 34,3% i bele`i namaluvawe vo odnos na predhodnata godina od 2,4 procentni poeni. Pritoa, stapkata na adekvatnost na kapitalot na prvite dve banki po golemina iznesuva 20,9% i vo odnos na prose~nata stapka na adekvatnost na kapitalot na nivo na site banki e pomala za 13,4 procentni poeni. Ostanatite banki, imaat prose~na stapka na adekvatnost na kapitalot od 46,6% {to e za 12,3 procentni poeni povioka vo odnos na vkupniot prosek.

Site banki vo Republika Makedonija go ispolnuvaat propi{aniot minimum na adekvatnost na kapital od 8%. Analizirano po pooddelni banki, najniskata stapka na adekvatnost na kapitalot iznesuva 19,8%, a najvisokata 342,8%.

8.2.2.2. *Kredit en rizik*

Zaradi dominacijata na klasi~nite bankarski funkcii na intermedijacija i niskoto nivo na razvienost na finansiskite pazari i instrumenti, kreditniot rizik ima najzna~ajna uloga vo definiraweto na rizi~niot profil na bankite vo Republika Makedonija.

Vo tekot na 2001 godina, kako posledica na političko-bezbednosna kriza vo Republika Makedonija, dojde do zgolemuvawe na kreditniot rizik so koi se soočuvaa bankite. So toa beše prekinat pozitivniot trend na poboljšuvawe na pokazatelot za kvalitetot na aktivata zabeležan vo tekot na 2000 godina koj znaeše za zdravuvawe na bankite od posledicite od silniot eksteren šok predizvikan od kosovskata kriza od 1999 godina.

Imeno, osnovnite indikator i za kvalitetot na kreditnoto port folio na bankite presmetani na 31.12.2001 godina pokačuvaa trend na vložuvawe vo tekot na 2001 godina. Za da se sogleda trendot na promena vo kvalitetot na kreditnoto port folio na bankite vo tekot na 2001 godina, treba da se zeme predvid vkupniot iznos na pobaruwawa klasificirani vo rizična kategorija D podolgo od dva kvartala koi se preknišeni vo vonbilansna evidencija vo tekot na godinata. Taka, zaedno so ovoj iznos koj vo 2001 godina dostigna 3.835 milioni denari, vkupnata kreditna izloženost na bankite na 31.12.2001 godina iznesuva 21.727 milioni denari. So toa, učestvoto na kreditnata izloženost klasificirana vo rizični kategorii V, G i D vo vkupnoto kreditno port folio na bankite na 31.12.2001 godina iznesuva 38,2%, što vo sporedba so krajot na dekemvri 2000 godina pretstavuva zgolemuvawe za 3,4 procentni poeni. Dokolku kako sporedbena golemina se zeme garantniot kapital, pokazatelot vkupna kreditna izloženost vo V, G i D/ Garantni kapital iznesuva 116,2%. Vložuvaweto na pokazatelot za 22 procentni poeni vo odnos na 2000 godina se dolži na apsolutniot porast na plasmanite vo V, G i D za 4.113 milioni denari, nasproti rešisi nepromeneti iznos na garantni kapital. Pričinata za stagniraweto na garantniot kapital i pokraj vlezot na stranski kapital i formirawe na dve banki e vo iskašana zaguba od 620,3 milioni denari na nivo na site banki za 2001 godina, koja se reflektira vrz sopstvenite sredstva, a so toa i na garantniot kapital.

Dokolku pri analizata se zemat predvid izdvoenite rezervacii za kreditnata izloženost klasificirana vo rizični kategorii V, G i D, se konstatira deka nepokrieniot del na ovoj segment od rizičnata izloženost na bankite iznesuva 9.789 milioni denari, što e 17,2% od vkupnoto kreditno port folio, odnosno 52,4% od garantniot kapital na makedonskite banki na 31.12.2001 godina. Ova pokačuva deka visokiot krediten rizik se relativizira so visokoto nivo na kapitaliziranost na bankite vo Republika Makedonija.

Stapkata na rizičnost na kreditnoto port folio na makedonskite banki koja go pokačuva odnosot pomeju presmetanite potencijalni zagubi i vkupnata kreditna izloženost, na 31.12.2001 godina iznesuva 23,6%, što odgovara na rizična kategorija V (25%). Za sporedba, ovoj pokazatel na krajot na dekemvri 2000 godina iznesuval 21,4%, dodeka na krajot na dekemvri 1999 godina, 22,6%.

Imajšija predvid prosečna stapka na rizičnost na vkupnoto kreditnoto port folio na bankite od 23,6%, se konstatira deka 5 banki se nad prosečното nivo, dodeka ostanatite banki imaat stapka na rizičnost na kreditnoto port folio koja e poniska od prosečno presmetanata na nivo na site banki.

8.2.2.3. Likvidnosni rizik

Vo tekot na 2001 godina bankite vo Republika Makedonija se soočija so seriozni predizvici vo odnos na upravuvaweto so likvidnosniot rizik. Kako posledica na kriznite sostojbi vo zemjata koi uslovlja nepovolni eksterni faktori, vo tekot na prvite tri kvartali od godinata, trendot na jaknewe na depozitniot

potencial na bankite, zabele`an vo tekot na 2000-ta godina be`e prekinat. Pod vlijanje na ekonomski i psihološki faktori, vkupnite depoziti na bankite vo tekot na prvite dva kvartala od 2001 godina poka`aa zna~itelno namaluvawe {to kreira`e seriozni problemi kako za bankite taka i za NBRM vo odr`uvawe na likvidnosta na bankarskiot sistem. Vo tekot na septemvri be`e zapren trendot na kontinuirano namaluvawe na depozitnata baza na makedonskite banki, kako rezultat na postepenata normalizacija na ekonomskata sostojba vo dr`avata. Vo tekot na posledniot kvartal, a posebno vo dekemvri, procesot na konverzija na valutite na zemjite ~lenki na EMU vo evra dovede do intenzivno dinamizirawe na porastot na vkupnite depoziti.

U~estvoto na likvidnata aktiva³¹ vo vkupnata aktiva na bankite na krajot na 2001 godina iznesuva 54,6% i vo odnos na krajot na prethodnata godina e povisoko za 7,3 procentni poeni. Zaradi voenata kriza i povlekuvaweto na depozitnata baza vo tekot na godinata, u~estvoto na likvidnata aktiva vo vkupnata aktiva oscilira`e. Taka, vo tekot na prvite osum meseci od godinata likvidnite sredstva na bankite kontinuirano opalaa i vo avgust dostignaa najnisko nivo od 22.069 milioni denari ili 30,9% od vkupnata aktiva na bankite. Vo tekot na poslednite ~etiri meseci od godinata, procesot na konverzija na deviznite za {tedi na valutite od EMU vo evra dovede do zna~itelen porast na deviznite depoziti po viduvawe {to na stranata na sredstvata se reflektira`e, pred sé, vo zgolemuwawe na gotovite devizni pari~ni sredstva i deviznite tekovni сметki na komercijalnite banki kaj NBRM preku koja najgolem del od bankite ja vr`ea fizi~kata zamena na valutite od EMU.

Oscilaciite na depozitnata baza vo tekot na godinata predizvikaa potreba bankite kontinuirano da gi koristat kratkoro~nite eksternite izvori na sredstva vo upravuvaweto so likvidnosta. Eksternite izvori na sredstva vo tekot na 2001 godina vo vkupnite obvrski na bankite prose~no mese~no u~estvuva so 20,4%. Kako rezultat na golemiot porast na depozitnata baza na bankite na krajot na 2001 godina, eksternite izvori na sredstva go namalija svoeto strukturno u~estvo vo vkupnite obvrski na 14,6% odnosno za 5,7 procentni poeni vo odnos na krajot na minatata godina.

Vo tekot na maj 2001 godina, NBRM zapo~na so primenata na “tender na iznosi” na blagajni~ki zapisi, pri {to kamatnata stapka be`e za nekolku procentni poeni povisoka od kamatnata stapka ostvarena na Pazarot na pari. Pokraj ovaa merka, so cel da se zgolemi atraktivnosta na blagajni~kite zapisi, na po~etokot na juni 2001 godina NBRM zapo~na da odr`uva sekojdnevni aukcii na blagajni~ki zapisi so diferencirani rokovi i kamatni stapki na koi mo`at da se javat i drugi ekonomski subjekti so posredstvo na komercijalnite banki.

Istovremeno, NBRM ja zgolemi transparentnosta preku publikuvawe na ponudata vo javnite mediumi, ovozmo`uvaj{i nefinansiski pravni lica i fizi~ki lica da zapi{uvaat blagajni~ki zapisi na NBRM preku komercijalnite banki. Osnovna intencija na promenite kaj ovoj instrument be`e da se povle~e vi{okot na likvidni sredstva koi vr`ea pritisok na devizniot pazar, vo uslovi koga bankite ne reagiraa na zgolemuwaweto na kamatnite stapki {to be`e edna od merkite na monetarnata politika.

³¹ Likvidnata aktiva gi opfa}a pari~ni sredstva i salda kaj NBRM, blagajni~ki zapisi kaj NBRM, kratkoro~nite dolgovni hartii od vrednost, kratkoro~nite krediti i salda na сметkite kaj doma {ni i stranski banki.

Posebno značewe vo upravuvaweto so likvidnost na bankite ima Pazarot na pari, na koj bankite plasiraat del od vi{okot na slobodni pari~ni sredstva. Vo uslovi na namalena likvidnost na bankarskiot sistem vo tekot na prvite tri kvartali od 2001 godina pobaruva~kata na sredstva na Pazarot na pari be{e povisoka vo odnos na ponudata, {to implicira{e kontinuiran porast na kamatnite stapki na ovie sredstva. Toa se dol`e{e na nedostigot na finansiski sredstva {to se nudat na Pazarot na pari, determiniran od vozdr`anosta na bankite da plasiraat sredstva na ovoj pazar zaradi nemo`nosta za precizno planirawe na likvidnost vo uslovi na visok stepen na nepostojanost na depozitnata baza. Prose~nata ponderirana kamatna stapka ostvarena na Pazarot na pari vo septemvri dostigna najvisoko nivo vo tekot na godinata, odnosno iznesuva{e 19,34%, ili 9,65 procentni poeni pove}e od nivoto ostvareno vo dekemvri minatata godina.

Vlo{enata likvidnosna pozicija na bankite implicira{e za~estena upotreba na instrumentite za obezbeduvawe na likvidnost vo krajna instanca, kako instrumenti za finansirawe na likvidnite deficiti na bankite. Vo nasoka na usoglasuvawe so celite i zada~ite na redizajniranata monetarna politika, NBRM izvr{i modifikirawe na lombardnite krediti i deviznite svopovi.

Na po~etokot na avgust 2001 godina zapo~na poslednata faza od reformata na platniot sistem vo Republika Makedonija, odnosno voveduvawe na RTGS sistemot i procesot na migracija na smetkite na pravnite lica od Zavodot za platen promet kaj komercijalnite banki. Reformata na platniot sistem zavr{i na krajot na 2001 godina. So voveduvaweto na noviot platen sistem NBRM vovede nova mo`nost, dozvoleno pre~ekoruvawe (intraday credit - obezbeden so dr`avni obvrznici i blagajni~ki zapisi na NBRM vo procent ednakov kako i kaj lombardnite krediti) so cel da se olesnat pla}awata na bankite. Promenite vo platniot promet i seleweto na del od depozitite na javniot sektor kaj komercijalnite banki dovede do potreba od redizajnirawe na instrumentot zadol`itelna rezerva, {to se sprovede vo tekot na prviot kvartal od 2002 godina. So voveduvaweto na noviot platen sistem na bankite im se ovozmo`i mnogu podobro da gi sledat sredstvata na svoite deponenti, {to treba da vlijae vo nasoka na podobruvawe na planiraweto i upravuvaweto so likvidnost.

8.2.2.4. Analiza na profi tabilnosta na bankite vo Republika Makedonija i ocenka na nivnata efikasnost

Na krajot na 2001 godina, bankite vo Republika Makedonija na agregatno nivo, prika`aa negativen finansiski rezultat vo iznos od 620,3 milioni denari. Od vkupno 21 banka vo Republika Makedonija, so sostojba na 31.12.2001 godina, 17 banki prika`aa pozitiven finansiski rezultat, dodeka 4 banki prika`aa negativen finansiski rezultat. Pritoa, ako se apstrahira prika`aniot negativen finansiski rezultat kaj edna banka, bankite vo Republika Makedonija na agregatno nivo bi prika`ale pozitiven finansiski rezultat na pribli`no isto nivo kako vo minatata godina.

Analizata na strukturnite komponenti na agregiraniot bilans na uspeh na bankite vo Republika Makedonija na 31.12.2001 godina, poka`uva negativen neto kamaten prihod po rezervaciji vo iznos od 684 milioni denari. Dokolku se zemat vo predvidi neizdvoenite rezervi za potencijalni zagubi (vklu~itelno i dopolnitelno utvrdenata nefunkcionalna kamata) vo iznos od 97,5 milioni denari, identifikuvani preku terenskite supervizorski kontroli, koi ne se prika`ani vo

bilansot na uspeh, toga { neto kamatniot prihod dostignuva negativen iznos od 781,5 milioni denari.

Negativniot finansiski rezultat na bankite ostvaren od vr{eweto na nivnata osnovna funkcija (intermedijacija pome|u finansiski suficitarnite i finansiski deficitarnite ekonomski subjekti) so vkalkulirani rashodi vrz osnova na potencijalni zagubi za krediten rizik e pokazatel za isklučitelno niskata efikasnost na bankite vo odnos na alokacijata na skudnite finansiski resursi. Toa pred sé, se dol`i na vlo{enata bezbedonosna- politička sostojba vo zemjata vo 2001 godina i negativnite efekti od istata vrz site sektori vo ekonomijata. Vo krajna linija, negativniot neto kamaten prihod po rezervaciji e osnovna pričina za prika`aniot negativen finansiski rezultat od raboteweto na bankite na agregatno nivo vo analiziraniot period.

Negativniot finansiski rezultat, koj na 31.12.2001 godina go prika`aa bankite vo Republika Makedonija na agregatno nivo, rezultira so negativni vrednosti na pokazatelite za stapkata na povrat na aktivata (ROAA) i stapkata na povrat na kapitalot (ROAE). Pokazatelot (ROAA) uka`uva deka vo tekot na 2001 godina 100 edinici aktiva na bankite vo Republika Makedonija generiraat 0,66 edinici zaguba, dodeka pokazatelot (ROAE) uka`uva deka 100 edinici kapital na bankite vo Republika Makedonija generiraat 3,24 edinici zaguba. Ako pri presmetkata na prethodnite dva pokazateli se apstrahira prika`aniot negativen finansiski rezultat kaj edna banka, na agregatno nivo bankite vo Republika Makedonija bi prika`ale pozitiven finansiski rezultat, {to determinira pozitivni vrednosti na pokazatelite za stapkata na povrat na aktivata (ROAA - 1,13%) i stapkata na povrat na kapitalot (ROAE - 4,40%).

IX. Drugi aktivnosti na NBRM

9.1. Vnatrešna revizija

9.1.1. Voved

Vnatrešna revizija go ispitiva sistemot na vnatrešni kontroli što gi vršat vrabotenite kako sostaven del na redovnite работni obvrski, ja ocenuva efikasnosta, otkriva slabi točki vo funkcioniraweto i predlaga merki za eliminirawe na pojavenite anomalii. Vo pošetokot paradigmata na vnatrešna revizija bilo broeweto i nabquduvaweto, ponatamu vršeweto na kontrolite, dodeka najnovata paradigma se bazira vrz ispituvawe na delovni procesi vo koi centralen interes e rizikot. Spored najnovata definicija i standardite za vnatrešna revizija, taa pretstavuva nezavisna i objektivna aktivnost na uveruvawe (potvrduvawe) i konsalting, kreirana za zgolemuvawe na vrednosta i podobruvawe na rezultatite na organizaciite. Preku sistematski i disciplinski pristap, vnatrešna revizija pomaga pri vrednuvaweto i podobruvaweto na efikasnosta so upravuvaweto so rizicite, kako i pri kontrolata na procesot na upravuvawe.

Kako rezultat na osoznavaweto na sovremenite barawa za funkcijata na vnatrešna revizija, vo Narodna banka na Republika Makedonija vo 2001 godina bešedonesena Politika na vnatrešna revizija i Revizorski plan, kako i Interen priračnik za vršewe na vnatrešna revizija. Taka, celokupnata aktivnost na vnatrešna revizija se odvivaševrz baza na ovie dokumenti, a pritoa primenuvajšigi ostanatite svetski soznanija i iskustva. Izvršenata revizorska aktivnost vo 2001 godina gi ispolni barawata što bea postaveni pred vnatrešna revizija. So poddrška i sorabotka so ekspertite od Centralnata banka na Holandija se realiziraa predvidenite aktivnosti od Revizorskiot plan, pri što bea izgotveni revizorski izveštai. Istovremeno, vo tekot na 2001 godina vnatrešna revizija beševklučena i vo realizacijata na odredeni razvojni proekti, ušte vo podgotvitelnata faza na izrabotuvawe.

9.1.2. Revizorski aktivnosti

Spored Revizorskiot plan za 2001 godina usvoen od Sovetot na NBRM vo april 2001 godina, Vnatrešna revizija napravi revizorski pristap na 14 procesi od bankarskoto rabotewe vo NBRM. Spored utvrdeniot plan, predmet na revizija bea 16 procesi, no revizija se napravi na 14, dodeka za dva procesi ne se izvrširevizija od objektivni pričini. Taka, za procesot na vrašawe na krediti od aukcija kako instrument na monetarnata politika ne se izvrširevizija zaradi neaktuelnosta na instrumentot. Za procesot na povlekuvawe i snabduvawe so pari na institucijata što go vršiplatniot promet ne se napravi uvid i ne se izvrširevizija zaradi stapuvaweto vo sila na Zakonot za platen promet, so koj ovoj proces pretrpe značitelni izmeni.

9.1.3. Glavni naodi od izvršeni te revizii

Neposredniot uvid na procesite dade uveruvawe deka postojat zadovolitelni kontrolni postapki kako i pošituvawe na zakonite i regulativata vo raboteweto na NBRM od oblastite koi bea predmet na revizija.

Vo odnos na pazarnite rizici se konstatira deka postoji svesnost za potrebata od soznawawe, analiza i kontrola na rizicite koi se imanentni pri izvr{uvaweto na rabotite kaj operaciite na otvoren pazar, osobeno na kreditniot i kursniot rizik. Za odbele`uvawe e formiraweto na poseben otek za upravuvawe so rizici vo Direkcijata za devizni rezervi i operacii na devizen pazar, no istiot treba {to poskoro da stane operativen.

Vo odnos na efektivnosta na postojniot sistem na vnatre{ni kontroli se konstatira deka i pokraj zna~itelno zgolemeni obem na rabota, ne se otkrieni poznajni slabosti pri ostvaruvaweto na vnatre{nite kontrolni celi. Vo transakciite i podatocite koi bea pregledani ne se pronajdeni zna~ajni gre{ki koi bi imale vlijanie vrz to~nosta, kompletnosta i navremenosta na izvr{enite transakcii i generirani podatoci.

Vnatre{nata revizija vo svoje revizorski izve{tai dade preporaki koi mo`at da se grupiraat vo nekolku grupi:

- Da postojat pi{ani interni proceduri za izvr{uvawe na procesite, vo koi jasno treba da se utvrdat odgovornostite na sekoj vraboten;
- Da postoji soodvetno organizacisko postavuvawe na zada~ite i podvoenost na funkciite vo direkciite, kako karakteristika na sovremenite kontrolni sistemi;
- Zgolemeni obem na rabota vo oddelni procesi bara i soodvetno organizacisko i kadrovsko ekipirawe;
- Postoeweto na softverski programi, koi me|usebe bi gi koristele direkciite za razmena na podatoci, go namaluva informativniot rizik za to~no i navremeno prika`uvawe na sostojbite na oddelni transakcii. Ova predizvikuva po~ituvawe na sproveduvaweto na kontrolnite celi vo odnos na to~nosta i navremenosta na podatocite;
- Aktivno i redovno formirawe na rabotni grupi vo koi }e bidat vkluceni vraboteni od razni direkcii, a povrzano so voveduvawe na novi proekti, procesi i softveri.

Pri izvr{uvaweto na revizorskite aktivnosti postoe{e dobra sorabotka me|u Direkcijata za vnatre{nata revizija i direkciite kade {to se vr{ea reviziite.

9.2. Pe~atewe i kovawe na pari

Vo Republika Makedonija vo optek se banknoti vo apoen od 10, 50, 100, 500, 1000 i 5000 denari. Vo 2001 godina e izvr{eno pe~atewe na apoeni od 10 denari - 16,4 milioni par~iwa, apoeni od 50 denari - 16,4 milioni par~iwa i apoeni od 100 denari - 6,7 milioni par~iwa.

Pe~ateweto e izvr{eno na visoko kvalitativno nivo so isklucitelno malo koli~estvo na otstupuvawa, o{tetuvawa izrazeni vo promili, {to e daleku pod voobi~aenoto nivo vo svetot.

Vo istata godina e izvr{eno i kovawe na moneti vo apoen od 1,2 i 5 denari vo vkupno koli~estvo od 23,1 milioni par~iwa.

Zna~ajno e da se napomene i uspe{noto kovawe na jubileen zlatnik so koj se odbele`a desetгоди{nina od osamostojuvaweto na Republika Makedonija, vo tira` od 2000 par~iwa.

Paralelno so navedenite redovni aktivnosti na trezorot, vo teko na 2001 godina, uspešno se izvršeni celosni podgotovki za sproveduvawe na Zakonot za platen promet, pri što Centralnata banka so 01.01.2002 godina, otvori 10 disperzirani trezori vo Republika Makedonija.

9.3. Platniot sistem vo Republika Makedonija

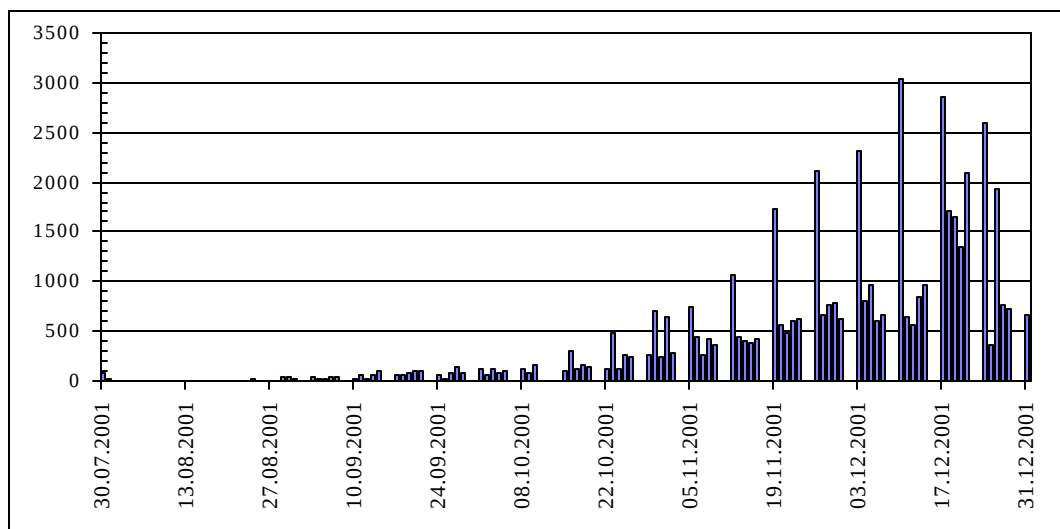
Vo teko na 2001 godina završi reformata na platniot sistem vo Republika Makedonija, so što platniot promet vo zemjata zapochna da se izvršava preku komercijalnite banki, namesto preku specijaliziranata institucija - Zavodot za platen promet. Pritoa, so reformata, poramnuvaweto pomeđu bankite je se izvršava vo sistemot za poramnuvawe na Narodna banka na Republika Makedonija.

So ova reforma zgasna Zavodot za platen promet, pri što del od negovite funkcii gi prezdoa: bankite, Narodna banka na Republika Makedonija, Upravata za Javni Prihodi, Trezorskiot sistem na Ministerstvoto za Finansii, Centralniot Depozitar na Hartii od Vrednost, Klirinškata kuća (KIBS), Centralniot registar i Zavodot za Statistika.

Zgasnuvaweto na Zavodot za platen promet trae od 30.07.2001 do 31.12.2001 godina, pri što smetkite postepeno se preneseva vo bankite. Zaklučno so 31.12.2001 godina, 48.460 smetki se prenesea vo bankite ili se otvoriya novi. Pritoa, najgolemiot broj od smetkite bea prefrleni vo bankite vo vtorata polovina na noemvri i prvata polovina na dekemvri 2001 godina. Onie smetki koi ne bea preneseni kaj bankite (poradi toa što bile blokirani ili nemalo inicijativa od sopstvenicite), se prenesea vo Agencijata za blokirani smetki.

Grafikon 32

Broj na migrirani smetki kaj bankite

Rezultatite od reformiraniot platen sistem vo zemjata, treba da bidat:

- zgolemuwawe na konkurencijata pomeđu nositelite na platniot promet, što rezultira so poniski ceni za platnite transakcii, podobruwawe na uslugata, primena na novi tehnologii vo platniot promet i namaluvawe na sistemski rizik;
- promptno poramnuvawe, što se oćekuwa da rezultira so namaluvawe na likvidnosniot i kreditniot rizik, a so toa i na sistemski rizik;

- direktni kontakti me|u bankite i nivnite klienti, { to }e rezultira so podobro sledewe na bankite na nivnite komitenti, no i porealen izbor na komitentite pri izbor na sopstvena banka;
- podobro upravuvawe so likvidnosta od strana na bankite, bidej{i site pla}awa pominuvaat preku niv i
- harmonizacija na platniot sistem so platnite sistemi vo Evropskata Unija, soglasno orientacijata na Republika Makedonija kon ova integracija.

Po~etokot na realizacijata na reformata zapo~na so donesuvawe nov Zakon za platen promet i Zakon za transformacija na Zavodot za platen promet vo april 2001 godina. Soglasno Zakonot za platen promet, Narodna banka na Republika Makedonija dobi pove}e zada~i i toa:

- da organizira sistem za poramnuvawe me|u nositelite na platniot promet;
- da vodi smetki na bankite, trezorskiot sistem, fondovite, depozitnite smetki na brokerskite dru{tva i drugi smetki koi so zakon e propi{ano da se vodat vo Narodna banka na Republika Makedonija;
- da vodi presmetkovni smetki na klirin{kite institucii;
- da vodi registar na smetki vo svojot sistem i za toa da go informira edinstveniот registar na imатели na smetki;
- da propi{e standard za konstrukcija na smetskata na u~esnicite vo platniot promet;
- da dodeli vode~ki broj na nositelite na platniot promet;
- da go opredeli iznosot na malo me|ubankarsko pla}awe;
- da go opredeli blagajni~kiот maksimum na bankite;
- da gi propi{e kriteriumite za izdavawe i odzemawe dozvola za vr{ewe na platen promet;
- da izdava i odzema dozvoli za vr{ewe na platniot promet; i
- da vr{i nadzor nad raboteweto na bankite i klirin{kite institucii.

Ovie zada~i mo`e da se podelat vo tri grupi - i toa operativna, regulativna i nadgleduva~ka funkcija.

So cel da ja realizira **operativnata funkcija** vo platniot promet, Narodna banka na Republika Makedonija, so delumna finansiska pomo{ od strana na Evropskata Unija preku FARE programata, implementira sistem za poramnuvawe vo realno vreme koj raboti na bruto osnova (RTGS). Sistemot be{e podgotven vo april 2001 godina. Vo juni i juli 2001 godina se izvr{i simulacija na celokupnoto rabotewe (sistemot rabote{e paralelno so stariот sistem na Zavodot za platen promet), po {to od 30.07.2001 godina toj e edinstven odgovoren sistem za interbankarskite platni transakcii.

Sistemot za bruto poramnuvawe vo realno vreme na Narodna banka na Republika Makedonija se narekuva Makedonski Interbankarski Platen Sistem (MIPS). Toj ovozmo`uva izvr{uvawe na transakciiite vo realno vreme, {to zna~i deka sredstvata na prima~ot se raspolo`livi vedna{ po dostavuvaweto na nalogot od strana na nalogodava~ot. Ova e ovozmo`eno so primena na dokumenti vo elektronski oblik, potpi{ani so elektronski potpis, koj se zasnova vrz me|useben pismen dogovor pome|u u~esnikot i Narodna banka na Republika Makedonija. MIPS e prviот sistem vo Republika Makedonija koj koristi dokumenti vo elektronski oblik, potpi{ani so elektronski potpis.

U~esnici vo MIPS sistemot se:

- bankite,

- Narodna banka na Republika Makedonija,
- Centralniot depozitar na hartii od vrednost,
- Klirin{kata ku}a - KIBS i
- Trezorskiot sistem na Ministerstvoto za Finansii.

Učesnik vo sistemot be{e i Zavodot za platen promet, sé do negovoto zatvorawe na 31.12.2001 godina.

Učesnicite vo sistemot mo`e da se priklu~at vo MIPS na tri na~ini: preku me|unarodnata bankarska mre`a SWIFT, preku privatna mre`a so koristewe na liniite na Makedonski telekomunikacii i preku privatna mre`a so direktna vrska. Na ovoj na~in se ovozmo`i fleksibilno koristewe na sistemot, po izbor na Učesnikot vo sistemot.

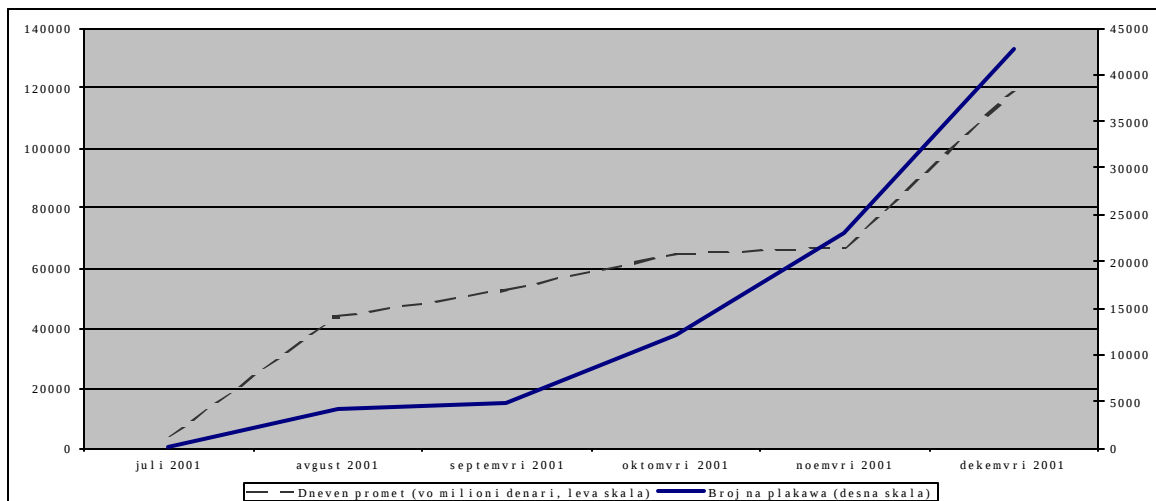
Za komunicirawe pome|u učesnicite se koristat standardnite me|ubankarski poraki soglasno so me|unarodnite SWIFT standardi. Sistemot ovozmo`uva pla}awa na učesnicite, rabotewe so redovi na ~ekawe, razre{uvawe na zastoii ("gridlock"), dozvoleni pre~ekoruvawa, minimalni limiti na smetka i učesnik, prebaruvawa itn.

Sistemot raboti po strogo utvrden terminski plan, vo periodot od 07.00 do 18.00 ~asot.

Primarna namena na MIPS sistemot e poramnuvawe pome|u bankite i pomagawe za sledewe na nivnata likvidnost. Za taa cel, site pla}awa koi se nad 3 milioni denari se izvr{uvaat preku ovoj sistem i direktno se poramnuvaat. So ogleđ na negovata brzina, toj se koristi i za izvr{uvawe na itnite pla}awa. Preku MIPS sistemot vo 2001 godina (od 30.07.2001 do 31.12.2001) se izvr{eni vkupno 87.030 pla}awa vo vkupna vrednost od 350.694,4 milioni denari.

Grafikon 33

Izvr{eni pla}awa preku MIPS

Vo sorabotka so Centralniot Depozitar na Hartii od vrednost, preku MIPS sistemot se vr{i poramnuvawe i na hartiiite od vrednost na DVP osnova (dostavuvawe na hartiiite zaedno so pla}aweto). Dostavuvaweto se vr{i na metodata bruto/neto, t.e. hartiiite se dostavuvaat bruto, a pari~nite sredstva na neto osnova. Poramnuvaweto se odviva pome|u 10.00 i 11.00 ~asot.

Isto taka, vo MIPS sistemot se poramnuva i klirin{kata ku}a za mali pla}awa - KIBS. Klirin{kata ku}a raboti na neto osnova, pri {to poramnuvaweto

se odvija jedna od dve transakcije na dan - u periodu između 15.00 i 16.00 časova. Preko klirinške transakcije se izvršava golem broj plaćanja (okolu 91% od svih plaćanja u zemlji), no su mali iznosi (okolu 14% od iznosa na dan izvršeni plaćanja).

U okviru na **regulativna funkcija** u platnom sistemu, Narodna banka na Republika Makedonija donosi niz Odluka koje se reguliraju osnovite na platni promet. Pored Narodna banka na Republika Makedonija, a saglasno sa Zakonom za platni promet, delo od regulativna ja donosi Ministarstvo za Finansii. Saglasno sa regulativna, promena pretrpe i hartije instrumenti za plaćanje, koje se se nov izgled.

Kako delo od **funkcija na nadgledanje na platne sistemi**, Narodna banka na Republika Makedonija u toku na 2001 godina izvrši i analiza na sistemu na banki i klirinške transakcije – KIBS. Pritom se razgledani nivoite proceduri, sistemi i kadrovska ekipnost, pri čemu im izdaje dozvola za vršenje platni promet u zemlji na 20 banki.

9.4. Kadrovska politika

U 2001 godina prodorila naporite na Centralna banka za soodvetno ekipiranje i natamom usovršavanje na kadrovski potencijal, preko novi vrabotavanje, poseti na seminari i kursevi, kako i projekti za tehnička pomoć i saradnja sa soodvetni institucijama.

Tako, u toku na 2001 godina, u Narodna banka na Republika Makedonija se vraboteni 38 novi lica. Od toga, 8 lica su visoka školska sprema (4 su završeni ekonomski fakultet, 2 su pravnici fakultet, 1 su građevinski arhitektonski fakultet i 1 su elektro-mašinski fakultet), 1 lice su viša ekonomska škola i 29 lica su srednja školska sprema.

U toku na 2001 godina, vrabotenite u NBRM učestvuju na golem broj seminari i kursevi u organizaciji na sledećim Institutima i Centralnim bankama: seminari na Institutu na MMF, koje se održavaju u Vašingtonu, SAD; seminari na Zdrženom Vienskom Institutu, koje organizira MMF, Svetska banka; EBOR; MBOR; OECD i STO, a se održavaju u Vini, Austrija; seminari na Centralna banka na [vajcarija, u organizaciji na Studijskom centru u Gercenzi, u [vajcarija; seminari na Centralna banka na Holandija, koje se održavaju u Amsterdamu; seminari na Centralna banka na Germanija, koje se održavaju u Frankfurtu; seminari na Centralna banka na Francija, u organizaciji na Međunarodni institut za bankarstvo i finansii, koje se održavaju u Parizu; seminari na Centralna banka na Anglija, u organizaciji na Centar za centralno-bankarski studij, čemu se održavaju u Londonu i dr.

Na 30.06.2001 godina uspešno beše završen projekat za tehnička pomoć na Narodna banka na Republika Makedonija od strane na Centralna banka na Holandija, u okviru na t.n. FARE Projekat na Evropska Unija, su vremetraje od 18 meseci.

Projekat beše realiziran niz šest podprojekti ili moduli. Konkretnite pridobivke čemu Narodna banka na Republika Makedonija gi ostvari od ovaa saradnja bi moglo da se sublimiraju u sledeće:

1. NBRM e prva institucija vo Republika Makedonija { to izgradi makroekonomski model, t.n. MAKMODEL, vrz osnova na tehni~kata ekspertiza { to Direkcijata za istra`uvawe pri NBRM ja dobiva {e od soodvetnata Direkcija vo Centralnata banka na Holandija. So negovo ponatamo{no izgraduvawe, nositelite na monetarnata i ekonomskata politika vo Republika Makedonija dobivaat sovremeno sredstvo za donesuvawe na pravilni i navremeni odluki;
2. Bea postaveni osnovite na edna moderna Direkcija za vnatre { na kontrola, koja po~na da gi primenuva najnovite me|unarodni standardi na vnatre { na revizija;
3. Direkcijata za finansisko-smetkovodstveni raboti se zdobi so korisni soznanija za prakti~nata implementacija na me|unarodnite smetkovodstveni standardi. Ova e osobeno zna~ajno poradi faktot { to spored noviot Zakon za Centralnata banka, NBRM e obvrzana da anga`ira nadvore {en revizor za revizija na finansiskite izve{tai;
4. Golem del od preporakite dobieni vo vrska so operaciite na devizniot pazar se implementirani vo noviot Zakon za devizno rabotewe, koj e usvoen i ~ija primena e odlo`ena za 2002 godina;
5. Preporakite vo vrska so funkcioniraweto na Direkcijata za centralno-bankarski operacii kako: kolateralizacija na kreditite, voveduvawe na devizniot svop, razvoj na operaciite na otvoren pazar, ponatamo{no usovr{uvawe na likvidnosното planirawe i koordinirawe na planiraweto na likvidnosните tekovi pome|u dr`avata i NBRM, se mnogu korisni i najdoa ili }e najdat svoja primena vo praksata;
6. Pridobivkite na Direkcijata za supervizija od tehni~kata pomo{ se: pomo{ vo vospostavuvaweto na von-terenskata supervizija, pri definiraweto na operativni proceduri i proceduri za pripojuvawe i spojuvawe na banki i dobivawe oprema i materijali.

9.5. Promeni vo zakonodavno-pravnata regulativa

Vo tekot na 2001 godina se doneseni pove}e zakoni od oblata na finansiite, bankarskoto i monetarno-devizното rabotewe.

So Zakonot za platen promet ("Slu`ben vesnik na RM", br.32/2001) se sprovede reforma vo platniot promet koja se ogleda vo prenesuvawe na funkcijata na vr{ewe na platen promet od Zavodot za platen promet kaj bankite za pravnite lica i vo Narodna banka na Republika Makedonija za bankite. Reformata, koja podolgo se podgotvuva{e, zavr{i na 31.12.2001 godina, so {to Zavodot za platen promet prestana da postoi kako institucija za vr{ewe platen promet, a celokupniot platen promet se vr{i preku bankarskiot sistem na Republika Makedonija. Vo ovoj Zakon i vo Zakonot za Narodna banka na Republika Makedonija e opredelena funkcijata na Narodna banka vo smisla na koordinirawe na pla}awata i poramnuvawata na smetkite me|u bankite i nadzor na zakonitosta na funkcioniraweto na platniot sistem vo Republika Makedonija.

Vo vrska so platniot promet e donesen Zakon za registrirawe na gotovinski pla}awa ("Slu`ben vesnik na RM", br.31/2001), Zakon za podatoci vo elektronski oblik i elektronski potpis ("Slu`ben vesnik na RM", br.34/2001) i Zakon za transformacija na Zavodot za platen promet ("Slu`ben vesnik na RM", br. 32/2001).

Zakonot za devizno rabotewe ("Slu`ben vesnik na RM", br. 34/2001) iako e donesen vo tekot na 2001 godina, sepa, negovata primena e odlo`ena do 01.08.2002 godina, poradi toa {to po svojata soдр`ina ovoj Zakon e mnogu liberalen, a nastanite vo tekot na 2001 godina ne ovozmo`ija liberalizacija na devizното

rabotewe, zaradi {to "stariot" Zakon za devizno rabotewe ("Slu`ben vesnik na RM", br. 30/93) e seu{te vo sila. Imeno, so noviot Zakon za devizno rabotewe se liberaliziraat kapitalno - finansiskite transakcii pomeju rezidenti i nerezidenti, direktnite investicii vo Republika Makedonija od stranstvo i od Republika Makedonija vo stranstvo. Istovremeno, predvidena e liberalizacija na kreditnite transakcii, koja ovozmo`uva nepre`en tek na stoki i uslugi, osven kratkoro`nite finansiski krediti, kako i postepena liberalizacija na portfolioto na finansiskite transakcii.

Zakonot za spre`uvawe na perewe na pari ("Slu`ben vesnik na RM", br.70/2001) e donesen vo tekot na 2001 godina so odlo`ena primena do 01.03.2002 godina. So ovoj Zakon e vospostavena obvrsta za site finansiski institucii, trgovski dru{tva, ostanati pravni lica i poedinci koi davaat uslugi vo Direkcijata za spre`uvawe na perewe na pari (organ na Ministerstvoto za finansii) da gi soop{tuvaat somnitelnite transakcii i site ostanati transakcii so koi se vr{i transfer na iznosi pogolemi od 10 iljadi evra.

Zakonot za Narodna banka na Republika Makedonija ("Slu`ben vesnik na RM", br.3/2002) be{e podgotven i podnesen do Sobranieto na Republika Makedonija vo prvata polovina na 2001 godina, no nastanite vo tekot na 2001 godina go usporija negovoto donesuvawe i isti ot e donesen vo januari 2002 godina. Ovoj Zakon e usoglasen so zakonite za centralnite banki na zemjite od Evropskata Unija, pri {to e naglasena samostojnosta i nezavisnosta na Centralnata banka od dr`avnata vlast (funkcionalna, institucionalna, personalna i finansiska nezavisnost). Soglasno noviot zakon, osnovna cel na NBRM e odr`uvawe na cenovната stabilnost. Pritoa, NBRM samostojno gi utvrduva celite na monetarnata politika, kako i instrumentite za nivno realizirawe. So Zakonot, se predvideni restriktivni odredbi vo odnos na finansiraweto na dr`avata, pri {to e ostavena mo`nost edinstveno za odobruvawe krediti ili pozajmici so rok na dostasuvawe od eden den, bez mo`nost za obnovuvawe i prodol`uvawe. Izve{taite za raboteweto na centralnata banka se dostavuvaa do Sobranieto na Republika Makedonija, po prethodnoto usvojuvawe od strana na Sovetot na NBRM.

9.6. Sovet na Narodna banka na Republika Makedonija

Sovetot na Narodna banka na Republika Makedonija e najvisoko odlu`uva`ko telo na Centralnata banka. Sostaven e od 9 `lenovi, meju koi guvernerot i dvajca viceguverneri; dodeka drugite `lenovi na Sovetot na Narodna banka na Republika Makedonija se nadvore`ni lica od koi dvajca se profesionalno anga`irani vo Sovetot na Narodna banka na Republika Makedonija (soglasno noviot Zakon za NBRM). Vladata nema svoj `len vo Sovetot na Narodna banka na Republika Makedonija. Spored Zakonot za Narodna banka na Republika Makedonija (`len 64), Sovetot odlu`uva za najsu{testvenite pra{awa od raboteweto na centralnata banka i toa: ja donesuva odlukata za celite na monetarnata politika `ij sostaven del e Proekcijata na Monetarnata politika; go usvojuva izve{tajot za raboteweto na Narodna banka na Republika Makedonija i izve{tajot za rakuvawe so deviznite rezervi; go usvojuva izve{tajot za supervizijata i prezemenite merki; gi donesuva merkite i instrumentite za realiziraweto na monetarnata politika i go sledi nejzinoto realizirawe; ja utvrduva politikata na devizniot kurs na denarot, po prethodna dobiena soglasnost na Vladata na Republika Makedonija; gi utvrduva pravilata i standardite za izvr{uvawe na nadzor i supervizija; go donesuva Finansiskiot plan i Godi{ната smetka na Narodna banka na Republika Makedonija; ja utvrduva kamatnata politika na Narodna banka na Republika Makedonija;

odlu~uva za izdavawe i za pu{tawe vo optek na novi apoeni na kni`ni i kovani pari;
odlu~uva za vospostavuvawe na numizmatika zbirka na retki i originalni moneti
od tlo to na Republika Makedonija; odlu~uva po `alba protiv re{enie na
guvernerot. Vo vtorostepenata postapka, odnosno koga Sovetot na Narodna banka na
Republika Makedonija zasedava i odlu~uva po `alba protiv re{enie na guvernerot,
Sovetot odlu~uva bez u~estvo na guvernerot i viceguvernerite.

X. Izveštaj na nezavisnite revizori

Ernst i Jang (Skopje) DOO

Ul. Maršal Tito, br.19

1000 Skopje

Do Sove to t na

Narodna banka na Republika Makedonija

Nie izvršivme revizija na prilo`eniot Bilans na sostojba na Narodna banka na Republika Makedonija (Bankata) na 31 dekvri 2001 godina, kako i Bilansot na uspeh, Izveštajot za pari`ni tekovi i Izveštajot za promeni te vo kapitalot i rezervite za godinata što završuva na 31 dekvri 2001 godina. Finansiskite izveštai se odgovornost na rakovodstvo to na Bankata. Naša odgovornost e da izrazime mislewe za finansiskite izveštai vrz osnova na izvršenata revizija.

Revizijata ja izvršivme vo soglasnost so Meunarodnite standardi za revizija. Ovie standardi baraat revizijata da se planira i izvrši na na`in koj že obezbedi razumna sigurnost deka vo finansiskite izveštai ne postojat materijalni greški. Revizijata vku`uva ispituvawa, na baza izvršeni testirawa na dokazi, koi gi potvrduvaat iznosite navedeni vo finansiskite izveštai i zabeleškite kon finansiskite izveštai. Revizijata isto taka vku`uva ocena na upotrebenite knjigovodstveni principi i pobitni pretpostavki napraveni od strana na rakovodstvo to kako i ocena na vkupnata prezentacija na finansiskite izveštai. Veruvame deka našata revizija ja obezbedi potrebna ta osnova za našeto mislewe.

Narodnata Banka na Republika Makedonija go vodi smetkovodstvo to i gi izgotvuva svoite godišni zakonski finansiski izveštai vo soglasnost so Zakonot za Narodnata banka na Republika Makedonija, Zakonot za smetkovodstvo i opšto pri fatenite smetkovodstveni na`ela vo Republika Makedonija. Tie finansiski izveštai ne se predmet na ovoj revizorski izveštaj. Ovie finansiski izveštai Narodnata banka na Republika Makedonija gi izgotvi vo soglasnost so Meunarodnite smetkovodstveni standardi, izdadeni od Komitetot za meunarodni smetkovodstveni standardi, so iskluk na prašawata op fateni vo zabeleškata 3a) kon finansiskite izveštai. Bankata, vo soglasnost so Zakonot za Narodna banka na Republika Makedonija i sli`no na drugi centralni banki, gi prenesuva neto nerealiziranite kursni razliki vo revalorizaciona rezerva sé dodeka ova rezerva poka`uva pozi tivno saldo po transferot. Toa ne e celosno vo soglasnost so Meunarodniot smetkovodstven standard 21 - Efekti od

promenite na devizne kursevi (MSS 21), spored koj i realizirane i nerealizirane kursne razlike treba da budu preneseni u Bilans na uspeh.

Spored na{eto mislewe, so isklju~ok na neusoglasenost a so MSS 21 u odnos na nerealizirane kursne razlike, prilo`enite finansiski izve{tai ja izrazuvaa t objektivno, u oite zna~ajni aspekti, finansiska ta sostojba na Narodna banka na Republika Makedonija na 31 dekemvri 2001 godina, i rezultati te od nejzino to rabotewe, pari~ni te tekovi i promenite u kapitalu i rezervite za godinata {to zavr{uva na 31 dekemvri 2001 godina, u soglasnost so Me|unarodni te smetkovodstveni standardi.

*Skopje,
Republika Makedonija*

6 juli 2002 godina

Narodna banka na Republika Makedonija
B I L A N S N A S O S T O J B A
 na 31 dekemvri 2001
 (vo iljadi denari)

A K T I V A

	2001	2000
<i>Depoziti po viduvawe</i>	38.826.740	20.264.822
<i>Oro~eni depoziti</i>	13.051.572	21.433.756
<i>Zlato</i>	3.707.346	2.003.087
<i>Devizi i ~ekovi vo trezor</i>	2.227.196	326.190
<i>Smetka kaj MMF</i>	154.018	42.796
<i>Hartii od vrednost</i>	1.906.146	3.405.092
Devizni sreds tva	59.873.018	47.475.743
<i>Kredit i</i>	19.177	26.209
<i>Odnosi so MMF</i>	1.177.498	1.331.724
<i>Hartii od vrednost</i>	3.355.192	3.337.216
<i>Eks terna smetka</i>	3.798.357	898.119
Pobaruvawa od javen sek t or	8.350.224	5.593.268
<i>Kredit i</i>	62.802	62.802
<i>Ostana ti pobaruvawa</i>	118.419	14.894
<i>Dostasani nenapla teni pobaruvawa</i>	153.775	176.775
Pobaruvawa od banki	334.996	254.471
<i>Osnovni sreds tva</i>	879.258	775.473
<i>Zal ihi</i>	66.777	55.189
<i>Ostana ti pobaruvawa</i>	32.997	26.875
<i>Ostana ta ak t i va</i>	958.581	869.933
Ostana ta ak t i va	1.937.613	1.727.470
VKUPNA AKTIVA	70.495.851	55.050.952

Narodna banka na Republika Makedonija
 B I L A N S N A S O S T O J B A
 na 31 dekemvri 2001
 (vo iljadi denari)

P A S I V A

	2001	2000
<i>Tesna definicija na primarni pari</i>	16.420.127	12.065.863
<i>Zadolžitelna rezerva</i>	1.806.342	1.918.482
<i>Blagajnički zapisi na NBRM</i>	3.157.338	4.822.338
<i>Depozitni pari-ostanati</i>	-	367.743
Primarni pari	21.383.807	19.174.426
Ograničeni depoziti	587.247	135.832
<i>Devizni obvrski prema MMF</i>	4.896.924	5.328.876
<i>Ostanski devizni obvrski</i>	-	928.838
Devizni obvrski	4.896.924	6.257.714
<i>Denarski depoziti na javen sektor</i>	3.812.404	6.805.448
<i>Devizni depoziti na javen sektor</i>	12.847.881	2.494.816
<i>Depoziti za monetarna podrška</i>	8.559.998	8.559.998
Depoziti na javen sektor	25.220.283	17.860.262
<i>Ostanski obvrski</i>	558.394	435.088
<i>Ostanka pasiva</i>	6.322.732	1.037.443
<i>Kontra-stavki na NBRM pozicijete</i>	414.741	572.238
Ostanka pasiva	7.295.867	2.044.769
Obvrski po SPV alokacija	728.360	713.166
<i>Rezervi</i>	716.888	616.500
<i>Fondovi</i>	1.433.816	1.257.801
<i>Revalorizacioni rezervi</i>	8.610.732	7.423.149
<i>Usoglasuvawa so MSS</i>	(378.073)	(432.667)
Kapitali rezervi	10.383.363	8.864.783
VKUPNA PASIVA	70.495.851	55.050.952

Narodna banka na Republika Makedonija
B I L A N S N A U S P E H
 za godinu ta koja završava na 31 dekemvri 2001
 (vo iljadi denari)

	2001	2000
<i>Kamatni prihodi</i>	2.483.425	1.946.177
<i>Kamatni rashodi</i>	(1.592.833)	(934.729)
<i>Neto kamatni prihodi</i>	890.592	1.011.448
<i>Prihodi od nadomesti</i>	148.529	105.248
<i>Rashodi po nadomesti</i>	(89.780)	(81.666)
<i>Ostali prihodi</i>	310.973	106.918
<i>Ostali rashodi</i>	(508.129)	(337.873)
<i>Rezervacije</i>	-	(256.277)
<i>DOBIVKA PRED DANOC I</i>	752.185	547.798
<i>Danoci od dobivka</i>	(131.997)	(84.108)
<i>DOBIVKA ZA PERIODOT</i>	620.188	463.690